

Utlåtande 2016:7 RI (Dnr 170-850/2015)

Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet

Uppdrag i budget för 2015

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för upphandling och inköp godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge alla bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att anta program för upphandling och inköp enligt bilaga 2 till utlåtandet.
3. Kommunstyrelsen ska ta fram kompletterande anvisningar till programmet för upphandling och inköp.
4. Tidigare beslutade policys för upphandling och konkurrensutsättning, (utlåtande 2007:10 dnr 125-4310/2006 samt utlåtande 2014:11 dnr 125-1694/2012) upphör att gälla.
5. Reviderad antidiskrimineringsklausul godkänns enligt bilaga 3 till utlåtandet.
6. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge alla bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att tillämpa antidiskrimineringsklausul i alla upphandlingar av tjänster och bygg- och anläggningsentreprenader enligt bilaga 3 till utlåtandet.
7. Tidigare beslutad antidiskrimineringsklausul (utl.2008:152, dnr 129-2222/2007) upphör att gälla.
8. Klausul om meddelarfrihet godkänns enligt bilaga 4 till utlåtandet.
9. Uppdraget i budget för 2015 om att arbetsmarknadsnämnden tillsammans med kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB ska utarbeta en modell för hur krav i samband med offentliga upphandlingar och investeringar kan ställas på anställningar, praktikplatser och lärlingsplatser för personer långt ifrån arbetsmarknaden genomförs genom att kommunstyrelsen beslutar om att en tillämpningsanvisning till programmet för upphandling och inköp tas fram, som behandlar dessa frågor.

10. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att ta fram förslag till avtalsrättsliga sanktioner i form av vite vid eventuella överträdelser av klausul om meddelarfrihet.
11. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att, i enlighet med gällande kommunallag, ta fram ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare. Ett sådant program ska följa de målsättningar som uttrycks i program för upphandling och inköp samt särskilt ange hur allmänhetens insyn ska tillgodoses.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Stadsdirektören ges i uppdrag att ta fram, revidera och besluta om tillämpningsanvisningar till programmet för upphandling och inköp i enlighet med föreliggande ärende.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Stadsledningskontoret föreslår att stadens styrdokument för upphandlingsfrågor benämns program för upphandling och inköp istället för upphandlingspolicy.

Vidare föreslår stadsledningskontoret att nuvarande policy om konkurrens och valfrihet upphävs och att aktuella skrivningar som rör kvalitetsaspekter för upphandlad verksamhet förs över till det nya programmet för upphandling och inköp.

Stadsledningskontorets förslag till program är indelat i sex olika kapitel. Ett inledande som behandlar grundläggande förutsättningar för programmet, genomförande och förvaltning, lagar och regler och mutor och jäv. Därefter följer de fyra huvudkapitlen som behandlar hur upphandling ska användas som ett strategiskt verktyg. Kapitlen utgår från stadens inriktningsmål, ett Stockholm som håller samman, ett klimatsmart Stockholm, ett ekonomiskt hållbart Stockholm och ett demokratisk hållbart Stockholm. På detta sätt

tydliggörs på vilket sätt upphandling kan användas som ett strategiskt verktyg för att nå stadens övergripande mål. Vidare föreslår stadsledningskontoret ett särskilt kapitel om stadens organisation och ansvar på upphandlingsområdet.

Den offentliga sektorn i Sverige, där staden är en stor och viktig aktör, svarar för en betydande del av efterfrågan på marknaden och har därför stor möjlighet att genom krav i upphandling medverka till att hållbara varor och tjänster utvecklas.

Stadsledningskontorets förslag till skrivningar i programmet uttrycker en klar ambition om att leverantörer till staden inte ska få konkurrensfördelar genom t.ex. oseriös verksamhet, oetiskt producerade varor, bristande kvalitet i upphandlade verksamheter, sämre arbetsmiljö eller dåliga anställningsvillkor för sina anställda. Så långt det är möjligt och ändamålsenligt ska staden ställa krav i upphandlingar som motverkar detta. Vidare föreslås att staden bland annat ska arbeta aktivt genom att i upphandling verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning.

Enligt stadsledningskontoret är det viktigt att skrivningen i programmet uttrycker en klar ambition, men samtidigt är öppen för bedömningar som behöver göras i det enskilda fallet och för att tillämpning av dessa krav kan komma att förändras och utvecklas över tid. Olika former av sociala, demokratiska och miljö- och klimatomständigheter måste anpassas och motiveras i förhållande till den vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas. Stadsledningskontoret föreslår att krav som ställs inom respektive målområde ska analyseras noggrant utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet. Den nämnd eller bolagsstyrelse som genomför en upphandling måste väga flera olika aspekter mot varandra för att hitta fram till en väl balanserad kravnivå. När krav ställs i en upphandling måste det även säkerställas att det sker i enlighet med gällande lagstiftning.

Stadsledningskontoret har i budget för 2015 även fått i uppdrag att skärpa nuvarande antidiskrimineringsklausul.

Avsikten med en antidiskrimineringsklausul är att främja efterlevnad av antidiskrimineringslagstiftning och värna om principen om alla människors lika värde och rätt att bli behandlade på lika villkor. Stadsledningskontoret föreslår en skärpning av klausulen genom att bland annat införa sanktioner i form av vite för de fall leverantören inte lever upp till sina åtaganden.

Kommunfullmäktige har vidare i budget för 2015 angett att staden, så långt lagstiftningen medger, ska ställa krav på meddelarfrihet för personal inom välfärdssektorn.

Eftersom det inte finns stöd i lagstiftningen så ger avtalat meddelarskydd inte privatanställda samma skydd som offentliganställda. En klausul om

meddelarskydd ger ändå en viktig signal till en entreprenör, men det är viktigt att den inte formuleras så att den anställde förleds att tro att det finns mer skydd än vad som verkligen finns. Ett avtalsvillkor om meddelarfrihet kan inte garantera den enskildes anställningstrygghet.

Tillämpning av nuvarande klausul rekommenderas endast när staden upphandlar vård- och omsorgsentreprenader. Stadsledningskontoret föreslår att användningsområdet för klausulen utvidgas till att omfatta samtliga entreprenadupphandlingar som avser drift av verksamhet inom socialtjänsten.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, revisionskontoret, servicenämnden, socialnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor, samtliga stadsdelsnämnder, Stockholms Stadshus AB, Företagarna, LO-distriktet i Stockholms län, Naturskyddsföreningen Stockholm, Open Lab, Stockholms handelskammare, Stockholms Byggmästareförening, Svenskt näringsliv samt TCO-rådet i Stockholm. Även Almega och Vårdföretagarna har inkommit med svar. Revisionskontoret, överförmyndarnämnden, Naturskyddsföreningen Stockholm samt Stockholms handelskammare har avstått från att svara.

Arbetsmarknadsnämnden bifaller i huvudsak förslaget till nytt program för upphandling och inköp samt ny klausul om diskriminering och ny klausul om meddelarfrihet. Nämnden är positiv till att upphandling kan bidra till en mer inkluderande arbetsmarknad.

Exploateringsnämnden anser att förslaget innebär en konkretisering av kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål om att använda offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för ett hållbart Stockholm. Vidare anses förslaget innebära ett tydligt strategiskt avstamp och inriktning på upphandlings- och inköpsverksamheten inom staden och ett förtydligande angående roller och ansvar.

Fastighetsnämnden uppfattar det nya programmet för upphandling och inköp och de reviderade klausulerna som aktuella och väl avvägda mot stadens övergripande mål. Nämnden ställer sig positiv till att programmet tydliggör och förstärker upphandlingens roll i stadens verksamhet, dock med förbehållet att föreslagna åtgärder också medför ett ökat resursbehov.

Idrottsnämnden delar stadsledningskontorets framförda förslag på i princip samtliga områden. Vad gäller målsättningen i programmet avseende goda arbetsvillkor framhålls betydelsen av en tillämpningsanvisning för det fall att det ska ställas krav på kollektivavtalsliknande villkor.

Kulturnämnden har inget att erinra mot förslagen i remissen.

Kyrkogårdsnämnden anser att programmet är genomtänkt och välskrivet. Nämnden är beredd att inom ramen för programmet utveckla organisation och rutiner avseende upphandling och inköp.

Miljö- och hälsoskydds-nämnden tillstyrker i allt väsentligt förslaget till program för upphandling och inköp. Nämnden välkomnar att miljökraven beskrivs på en översiktlig nivå i programmet för upphandling och inköp och att de istället och istället kommer specificeras i det miljöprogram som staden håller på att ta fram. Däremot ställer sig nämnden frågande till att det uttrycks att avsteg från Upphandlingsmyndighetens kriterier på miljöområdet endast får ske i undantagsfall med bakgrund i att staden måste kunna och ska ställa längre gående krav än vad som är normalt när kommuner och andra offentliga organ genomför upphandlingar.

Servicenämnden anser att stadsledningskontorets förslag till program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet är mycket väl genomarbetat och att förslagen är väl avvägda.

Socialnämnden ställer sig positiv till stadsledningskontorets förslag till nytt program, den skärpta antidiskrimineringsklausulen samt förtydligande av tillämpningen av krav på meddelarfrihet. Nämnden vill uppmärksamma behovet av mallar och tillämpningsanvisningar för att säkerställa bra kvalitet i upphandlingarna samt se till att aktiv avtalsförvaltning planeras och genomförs.

Stadsbyggnadsnämnden delar stadsledningskontorets synpunkter och förslag i remissen. Nämnden anser att programmet klargör rutiner och riktlinjer som ska gälla för upphandling och inköp inom stadens verksamheter. Nämndens verksamhet berörs i hög grad av stadens program för upphandling och inköp och nämnden menar att programmets förtydliganden kompletterar processerna i positiv bemärkelse.

Trafiknämnden ställer sig bakom förslaget.

Utbildningsnämnden anser att förslaget till nytt program för upphandling och inköp har en tydlig koppling till kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål och instämmer i förslaget. Nämnden understryker vikten av att programmet kompletteras med stadsgemensamma tillämpningsanvisningar och vägledningar.

Äldrenämnden ställer sig i huvudsak positiv till de flesta av kommunstyrelsens förslag i programmet samt förändringarna beträffande klausulerna om antidiskriminering och meddelarfrihet. Dock anser förvaltningen att vissa krav kan vara svåra att följa upp utan att ytterligare resurser tillförs den uppföljande verksamheten. Förvaltningen anser också att det är av stor vikt att det framgår av tillämpningsanvisningarna hur avvägningar mellan kommunfullmäktiges inriktningsmål ska göras.

Bromma stadsdelsnämnd välkomnar det nya programmet för upphandling och inköp. Nämnden tycker det är viktigt att stadsledningskontoret och serviceförvaltningen även i fortsättningen bedriver utvecklingsarbete i upphandlingsfrågor. Nämnden efterlyser en komplettering i programmet angående hur egenregianbud ska hanteras.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd välkomnar det nya programmet för upphandling och inköp. Nämnden understryker vikten av att implementeringen av programmet genomförs samlat och att tillämpningsanvisningarna blir tydliga för att garantera likvärdighet över hela staden. Nämnden anser att tillägg om hur egenregianbud ska hanteras bör göras i programmet eller kommande tillämpningsanvisningar.

Farsta stadsdelsnämnd har inga invändningar mot förslaget.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ställer sig positiv till det föreslagna programmet och de föreslagna klausulerna.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att programmet är tydligt och väl ansluter till kommunfullmäktiges inriktningsmål.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att programmet för upphandling och inköp samt förslag på klausuler för anti-diskriminering och meddelarfrihet tydliggör stadens ambitioner för upphandling och inköp och kan bidra till att nå stadens övergripande mål.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd har inga invändningar mot förslaget.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd välkomnar en översyn av stadens styrdokument för upphandling. Nämnden har inget att erinra mot förslaget till strategisk inriktning för stadens upphandlings- och inköpsverksamhet.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att kommunstyrelsens förslag till program är ett positivt och ett ändamålsenligt ramverk att hålla sig till. Tillämpning av programmet kommer bidra till en kvalitetshöjning av arbetet med stadens upphandlingsfrågor.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd ställer sig positiv till föreslaget program samt föreslagna klausuler om antidiskriminering och meddelarfrihet.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att programmet samt de förslag på klausuler för anti-diskriminering och meddelarfrihet som kommunstyrelsen har tagit fram kan bidra till att nå stadens övergripande mål. Programmet tydliggör på ett bra sätt stadens ambitioner och nämnden uppskattar den tydliga kopplingen till stadens målstruktur.

Älvsjö stadsdelsnämnd är positiv till programmet och anser att en skärpt antidiskrimineringsklausul kan få positiva effekter. När det gäller klausulen om meddelarfrihet efterlyser nämnden en utvärdering av effekterna av nuvarande klausuls användning samt en annan benämning på klausulen.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att förslaget till program för upphandling och inköp i allt väsentligt är ett väl genomarbetat styrmedel och har en klar inriktning i enlighet med kommunfullmäktiges inriktningsmål. Nämnden tar upp några delar av förslaget som de tror kan rymma komplikationer.

Stockholms Stadshus AB välkomnar att de i ett tidigt skede involverats i arbetet med det nya programmet. Koncernledningen är positiv till programmets övergripande nivå och struktur och att det kompletteras med tillämpningsanvisningar. Det möjliggör för såväl koncernledningen, stadens bolag och staden i stort att använda programmet som ett styrmedel på övergripande nivå, samtidigt som tillämpningsanvisningar för specifika frågor kan stödja verksamheterna utan att tynga ned eller komplicera det övergripande programmet.

Kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor anser att förslaget i dess nuvarande form inte har en tillräckligt tydlig formulering om tillgänglighetskrav vid upphandling och inköp.

Almega uppmanar staden att anamma ett brett perspektiv på upphandling. Istället för att enbart ha fokus på upphandlingsmomentet, bör staden se till hela inköpsprocessen. Almega anser att det vore bra om det konkretiserades hur dialogen i olika skeden ska gå till. Almega anser vidare att sociala krav, om de ska tillämpas, formuleras på ett öppet sätt, att kraven är likabehandlande, proportionella och icke-diskriminerande. Dessutom bör det finnas en koppling till kontraktsföremålet. Almega motsätter sig Vita jobbmodellen om det innebär att staden kommer att använda sig av fackliga representanter för uppföljning. De anser också att modellen inte får öppna för en för en långtgående insyn i företagets ekonomi och personal.

Företagarna tycker att det är föredömligt att staden ska underlätta för alla anbudsgivare, inklusive små- och medelstora företag samt idéburen sektor. Företagarna hoppas att de får genomslag i det praktiska arbetet med upphandlingar och avtalsuppföljning. Företagarna instämmer i att miljö- och

sociala krav i offentlig upphandling måste ha koppling till kontraktets föremål. Företagarna instämmer i skrivningen om att EU-rätten inte tillåter krav på leverantörers anslutning till kollektivavtal i samband med offentliga upphandlingar, men att det finns möjlighet att som särskilda kontraktsvillkor ställa krav på relevanta villkor i nivå med svenska kollektivavtal. Företagarna anser att sysselsättningsfrämjande åtgärder kan innebära stora utmaningar för många små företag. Om denna typ av krav ska ställas, så bör det ske med omdöme och eftertanke. Företagarna ser vidare positivt på att ett förhållningssätt för att ta tillvara leverantörers potential att utveckla verksamheten tillämpas. Företagarna rekommenderar även staden att inkludera hanteringen av direktupphandlingar i programmet för upphandling och inköp.

LO-distriktet- i Stockholms län anser att det är positivt att detta program har tagits fram och att staden för in sociala aspekter i sina riktlinjer för upphandlingar och vid inköp. I svaret välkomnas att arbetsmarknadens parter fått inkomma med synpunkter på programmet då det till stora delar handlar om frågor som rör spelreglerna på arbetsmarknaden och därmed den svenska modellen. LO-distriktet understryker vikten av att det kopplas till resurser, verktyg och funktioner så att programmet blir användbart och efterlevs fullt ut. De menar också att det i upphandlingsunderlagen tydligt bör framgå att man ska ange vilka underleverantörer man har för avsikt att använda sig av och intygar att också de följer de av kommunen uppsatta villkoren, samt vikten av att de politiska beslutsorganen får ta del av upphandlingsunderlagen innan de går ut.

Open lab tycker att programmet som helhet är bra.

Stockholms Byggmästareförening är positiv till att Stockholms stad tar fram ett program som syftar till strategiska och hållbara upphandlingar och inköp. Byggmästareföreningen ställer sig tveksam till att i upphandlingar ställa krav på praktikplatser, lärlingsplatser eller konkreta krav på anställningar. Byggmästareföreningen framhåller betydelsen av att krav ställs i proportion till upphandlingen och önskar ännu tydligare skrivningar för hur staden planerar göra uppföljning av sina upphandlingar. Vidare föreslår byggmästareföreningen obligatorisk certifiering av upphandlare och skrivningar angående kommunikation med leverantörerna.

Svenskt Näringsliv anser att det är ett i huvudsak välbalanserat program men lämnar synpunkter på bland annat redovisning av ekonomin på enhetsnivå, krav på sysselsättningsfrämjande åtgärder, krav på ekologiska livsmedel och vilka arbetsrättsliga krav som kan ställas. Svenskt Näringsliv önskar förtydliganden bland annat vad gäller Vita jobb-modellens tillämpning samt om vad som åsyftas med sociala krav och social hänsyn. Vidare

efterfrågar Svenskt Näringsliv ett avsnitt om behovet av såväl intern som extern dialog.

TCO-rådet i Stockholm välkomnar att det sociala ansvarstagandet lyfts fram i programmet. TCO-rådet menar också att i kraven på arbetsmiljön måste ingå den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. När det gäller arbetsvillkoren är rådets uppfattning att det ska vara krav på kollektivavtal. TCO-rådet vill också framhålla betydelsen av att stödja innovationer. Vidare instämmer rådet i det som skrivs om den goda kvalitetens och informationskravets betydelse för att de anställdas rättigheter värnas.

Vårdföretagarna anser att den politiska ambitionsnivån i Stockholms stad är svårtolkad. Det saknas tydlighet om vilka verksamheter som bör konkurrensutsättas och när, liksom anledningarna till det senaste årets återtaganden av verksamheter med hög kvalitet. Vårdföretagarna anser att allt fler politiska önskemål i upphandlingen kan skapa hinder för en effektiv och attraktiv upphandling. Vårdföretagarna vill också understryka vikten av att verksamhet i egen regi och upphandlad verksamhet behandlas lika samt att villkoren för att delta i en upphandling är lika för alla leverantörer. Utöver det har Vårdföretagarna synpunkter på några avsnitt i programmet.

Mina synpunkter

Det är viktigt att staden nu får ett nytt upphandlingsprogram. Upphandling ska medverka till att driva samhällsutvecklingen i hållbar riktning och bidra såväl till att höja kvalitet som att stärka utveckling i offentlig verksamhet. Förslaget till nytt upphandlingsprogram ställer större krav på kvalitet, innehåll och sätt på vilket tjänster och varor produceras samtidigt som programmet visar insatser som ska underlätta för fler att delta. Därtill syftar programmet till att intensifiera stadens arbete med innovationsupphandlingar.

Det förslag till nytt upphandlingsprogram som nu föreläggs kommunfullmäktige är ett program som förstärker stadens fokus på kvalitet i upphandlad verksamhet. Staden ska i ökad utsträckning kunna ställa krav på viktiga kvalitetsmått som utbildningsnivå, bemanning och yrkesmässig förmåga att leverera det staden beställt. Kvalitetsarbetet ska också förbättras genom en stärkt och ändamålsenlig uppföljning. Det handlar i grunden om bättre kvalitet – men också om att säkerställa lika villkor mellan olika utförare.

Kvaliteten och affärsmässigheten stärks om fler aktörer deltar i upphandlingar. Det är därför viktigt att säkerställa möjligheten för företag och organisationer att delta i upphandlingar. En viktig del i detta är inte minst att främja möjligheterna för idéburen sektor samt små och medelstora företag att

delta. För att det ska bli möjligt behöver staden löpande föra en dialog med olika aktörer och intresseorganisationer för att utveckla upphandlingen. Staden är en stor organisation med en decentraliserad upphandlingsorganisation. Därför behöver staden driva ett främjandearbete gentemot de mindre aktörerna. En del av ett sådant arbete kan vara att skapa en mer tydlig ingång till och information om stadens upphandlingar.

Avsaknaden av viktiga sociala och miljörelaterade krav har bidragit till sämre kvalitet och i förlängningen en underbudskonkurrens som drabbar seriösa aktörer. Med det nya programmet korrigeras detta. Därigenom bidrar upphandlingsprogrammet också till målet om ett Stockholm för alla. Sociala krav blir nu en väsentlig del i programmet. När detta är legalt möjligt ska upphandlingar inkludera krav på kollektivavtal för att upprätthålla den svenska modellen med bra anställningsvillkor på arbetsmarknaden som bidrar till ordning och reda. Nu skärps programmet så att krav på kollektivavtalsliknande villkor införs. Arbetsmiljön i upphandlad verksamhet ska garanteras med ett särskilt ansvar för staden att, i branscher där det finns problem, följa upp att lagstadgade krav inte förbigås. Genom att successivt införa Vita jobbmodellen i fler upphandlingar säkerställs ordning och reda i än högre grad. Möjlighet ska finnas att ställa krav på att upphandlad verksamhet ska bidra till exempelvis fler praktik- och utbildningsplatser. Sådana krav behöver dock formuleras med beaktande av de ibland avtalsreglerade system som redan finns. De företag som försämrar anställningsvillkor, missbrukar offentliga stödssystem eller undflyr skattesystem ska veta att de gör det till priset av att inte få göra affärer med Stockholms stad. Redan idag tillämpar staden metoder för att förhindra oseriösa leverantörer med onormalt låga anbud. Det är ett arbete som ska fortsätta.

Ett nytt upphandlingsprogram ska bidra till ett klimatsmart Stockholm och att Stockholms stads miljöprogram genomförs. Därför ska miljökrav i ökad utsträckning ställas i samband med upphandlingar. Staden ska i detta arbete dra nytta av Upphandlingsmyndighetens kriterier men inte vara bunden av dessa i de fall då de skulle begränsa möjligheterna att formulera särskilda kontraktvillkor eller spjutspetskrav som syftar till att nå stadens miljömål. Den klimatsmarta staden kräver högt ställda krav på energieffektivitet men också en tydlig styrning mot en transportsektor som reducerar utsläppen. Med ett upphandlingsprogram som har det uttalade syftet att bidra till miljöprogrammets ambitioner kan krav komma att ställas på exempelvis reducerad användning av kemikalier och ökade inköp av ekologiska livsmedel.

Diskriminering ska motarbetas i enlighet med en ny stärkt antidiskrimineringsklausul som leder till mer förebyggande arbete. Staden ska

genom skattefinansierade verksamheter, köp av tjänster och varuinköp se till att mänskliga rättigheter alltid ska hävdas. Leverantörer ska följa grundläggande internationella konventioner. Som påpekas av kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor är bristande tillgänglighet en ny diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen från den 1 januari 2015, vilket innebär ett större ansvar för att beakta tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar. Ett höjt vitesbelopp ska ytterligare betona den vikt staden fäster vid att diskrimineringslagstiftningen ska följas.

Invånarnas insyn i offentligt finansierad verksamhet ska stärkas. Staden ska, enligt kommunallagen, tillförsäkra sig information som gör det möjligt att ge allmänheten insyn i större delen av den verksamhet som lämnas över till privat utförare. Stockholm ska följa lagen och kommunstyrelsen ska därför under år 2016 initiera ett sådant ärende.

I det sammanhanget ska staden också redovisa de begränsningar som finns i nuvarande lagstiftning avseende möjligheterna att öka insynen. Ett sådant fall är meddelarskyddet där det uppenbart finns legala begränsningar i privat verksamhet. Anställda där omfattas inte av ett meddelarskydd vilket bidrar till att det kan vara svårt att hävda allmänhetens insyn.

I upphandlingsprogrammet ska staden göra vad som är möjligt för att medarbetare i realiteten, så långt det är lagligt möjligt, åtminstone omfattas av den grundlagsskyddade rättigheten till meddelarfrihet. Utbildningsnämnden har i sitt remissvar understrukit vikten av denna klausul genom att konsekvensen av att bryta mot meddelarfriheten kan vara avtalsrättsliga sanktioner. Även Arbetsmarknadsnämnden har tillstyrkt den föreslagna klausulen. Mot bakgrund av detta föreslår jag att tillämpningsområdet för den klausul som avser meddelarfriheten breddas till att även omfatta skolverksamheten. Även i denna verksamhet är det angeläget att medarbetare kan påpeka eventuella missförhållanden som kan tänkas påverka kvalitet och säkerhet. Klausulen om meddelarfrihet ska kunna sanktioneras med ett vite – i likhet med vad som idag gäller för antidiskrimineringsklausulen. Kommunstyrelsen får därför i uppdrag att utreda en skärpt sanktion och återkomma med förslag. Därigenom förebyggs också kvalitetsbrister som idag inte alltid når fram till offentligheten.

När det gäller sociala krav och krav på insyn pågår ett nationellt lagstiftningsarbete som syftar till att ge kommunerna ytterligare verktyg för att säkerställa kvaliteten i upphandlad verksamhet. Dagens lagstiftning uppvisar i detta betydande brister. Programmet kommer därför att revideras när det ges legala möjligheter därtill.

Det behövs utbildningsinsatser och stärkt upphandlingskompetens i bolag och förvaltningar. För att staden ska kunna vara en aktiv kravställare som driver utvecklingen i en hållbar riktning behöver stadens upphandlare, nämnder och styrelser veta vad som är möjligt att göra.

Upphandling rymmer en rad intressekonflikter. Uppenbart så mellan säljare och köpare, men också mellan olika ambitioner för den upphandlande verksamheten. Att ställa långtgående krav på att underlätta för små- och medelstora företag samt ideell sektor kan ibland stå emot långtgående ambitioner att styra mot till exempel stadens mål om en socialt eller en ekologisk hållbar stad – och vice versa. Ett upphandlingsprogram varken kan eller ska försöka lösa alla sådana intressekonflikter. Det måste vara en fråga för den upphandlande nämnden eller styrelsen och relatera till upphandlingens art. Detta program möjliggör sådana avvägningar och ska kunna resultera i att ett krav ges företräde framför andra möjliga krav i programmet. Sådana avvägningar bör så långt möjligt redovisas för att öka transparensen i upphandlingen och möjliggöra för aktörer att delta på lika villkor. Genom tillämpning och anvisningar kommer detta att kunna göras ännu tydligare.

Upphandlingar ska användas när lagen kräver det och då det bidrar till en effektivare resursanvändning, ökad mångfald och/eller en utvecklad kvalitet i verksamheten. Beslutet om en verksamhet, tjänst eller vara ska upphandlas eller inte berörs i sig inte av upphandlingsprogrammet men det är en avvägning som respektive nämnd och styrelse behöver göra. I en sådan avvägning behöver förväntade vinster av upphandling ställas i relation till exempelvis minskad rådgivning för staden och sämre insyn för allmänheten till följd av skillnader i lagstiftning. I det arbete som föregår upphandlingen behöver nämnder och styrelser säkerställa att aktörer som brukarorganisationer och fackliga organisationer ges tillfälle att bidra med sina synpunkter. I beslut om förnyad upphandling behöver nämnden och styrelsen dra erfarenheter från tidigare verksamhet.

I det program som nu föreslås kommunstyrelsen och kommunfullmäktige har ett fåtal redaktionella ändringar gjorts under den politiska behandlingen för att skapa större tydlighet och större språklig likformighet genom programmet. De ändringar som gjorts i förhållande till remissupplagan framgår av detta ärende.

Med anledning av ovanstående föreslår jag att kommunfullmäktige antar förslaget till nytt upphandlingsprogram.

Bilagor

1. Reservationer m.m.

2. Stockholms stads program för upphandling och inköp, reviderad
3. Antidiskrimineringsklausul, reviderad
4. Klausul om meddelarfrihet, reviderad

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) och borgarrådet Lotta Edholm (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Föredragande borgarråds förslag till beslut avslås.
2. Därutöver anføres följande.

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet. Stockholms stads program för upphandling och inköp är ett betydelsefullt och viktigt ärende. Effekterna och konsekvenserna av programmet påverkar stadens skattebetalare, användare av offentlig verksamhet och företagare.

Självklart ska staden i sin upphandling och i sina inköp kunna ställa höga krav på verksamheter, tjänster och varor. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar. Upphandlingspolicyn ska därför göra det möjligt att ställa sociala krav. Sådana kan dock se ut på många olika sätt och ska anpassas efter upphandlingsområdets art. Krav på socialt ansvar och miljöhänsyn ska vidare utformas så att mindre leverantörers möjlighet att delta i upphandlingen inte försvåras.

Föredragande borgarrådet anser dock i sina allmänt hållna synpunkter att det nya programmet ska ses som ett verktyg för att uppnå olika sociala, miljö- och arbetsmarknadspolitiska mål. Det den styrande majoriteten blundar för är att det inom sådant som miljö-, arbetsmarknads- och jämställdhetsområdet redan existerar omfattande lagstiftning och regelverk med tillhörande tillsyn. Det är även påtagligt hur brukar-, konsument- och företagarperspektivet saknas i borgarrådets synpunkter.

För Alliansen är det väsentligt att stadens upphandlingar utgår ifrån medborgarperspektivet. De varor och tjänster som staden upphandlar och tillhandahåller åt medborgarna ska hålla hög kvalitet och präglas av ansvarsfullt handskande med skattemedlen. Staden behöver utveckla sin beställarkompetens och stärka sin uppföljning av ingångna upphandlingsavtal för att säkerställa att stockholmarna får bästa möjliga kvalitet för sina skattepengar i de tjänster som upphandlas av staden. Staden behöver också skärpa åtgärderna mot leverantörer som inte uppfyller avtalsvillkoren. Vi noterar att den rödgrönrosa majoriteten inte själva

lever upp till sin egen högstämnda retorik i detta avseende, utan tvärtom förhåller sig helt passiva till leverantörer som uppenbart inte uppfyllt vad som krävts av dem i avtalen med staden.

Som vi tidigare har påpekat så är krav på leverantörers anslutning till kollektivavtal inte förenligt med EU-rätten. Vi välkomnar därför att det föreliggande förslaget till upphandlingsprogram istället medger att krav ställs på relevanta villkor i nivå med svenska kollektivavtal, även om också detta är behäftat med betydande oklarheter både juridiskt och praktiskt. Detsamma gäller krav på lägsta lönenivå, eftersom många kollektivavtal på svensk arbetsmarknad är så kallade sifferlösa avtal, det vill säga inte fastslår en specifik lönenivå.

Vi noterar att stadsledningskontoret flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Bland annat bedömer kontoret att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Likaså konstateras att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Det är inte en god grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Ska Stockholm stärka kvalitet och företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Program för upphandling och inköp godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.
2. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge alla bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att anta program för upphandling och inköp enligt bilaga 2 till utlåtandet.
3. Kommunstyrelsen ska ta fram kompletterande anvisningar till programmet för upphandling och inköp.

4. Tidigare beslutade policys för upphandling och konkurrensutsättning, (utlåtande 2007:10 dnr 125-4310/2006 samt utlåtande 2014:11 dnr 125-1694/2012) upphör att gälla.
5. Reviderad antidiskrimineringsklausul godkänns enligt bilaga 3 till utlåtandet.
6. Stockholms Stadshus AB uppmanas att ge alla bolagsstyrelser inom koncernen i uppdrag att tillämpa antidiskrimineringsklausul i alla upphandlingar av tjänster och bygg- och anläggningsentreprenader enligt bilaga 3 till utlåtandet.
7. Tidigare beslutad antidiskrimineringsklausul (utl.2008:152, dnr 129-2222/2007) upphör att gälla.
8. Klausul om meddelarfrihet godkänns enligt bilaga 4 till utlåtandet.
9. Uppdraget i budget för 2015 om att arbetsmarknadsnämnden tillsammans med kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB ska utarbeta en modell för hur krav i samband med offentliga upphandlingar och investeringar kan ställas på anställningar, praktikplatser och lärlingsplatser för personer långt ifrån arbetsmarknaden genomförs genom att kommunstyrelsen beslutar om att en tillämpningsanvisning till programmet för upphandling och inköp tas fram, som behandlar dessa frågor.
10. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att ta fram förslag till avtalsrättsliga sanktioner i form av vite vid eventuella överträdelser av klausul om meddelarfrihet.
11. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att, i enlighet med gällande kommunallag, ta fram ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare. Ett sådant program ska följa de målsättningar som uttrycks i program för upphandling och inköp samt särskilt ange hur allmänhetens insyn ska tillgodoses.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutar enligt ovan, följande.

Stadsdirektören ges i uppdrag att ta fram, revidera och besluta om tillämpningsanvisningar till programmet för upphandling och inköp i enlighet med föreliggande ärende.

Stockholm den 27 januari 2016

På kommunstyrelsens vägnar:

KARIN WANNGÅRD

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Anna König Jerlmyr, Joakim Larsson, Cecilia Brinck, Dennis Wedin och Markus Nordström (alla M) och Lotta Edholm (L) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersätтарыtrande gjordes av Karin Ernlund (C) och Erik Slottnér (KD) med hänvisning till Moderaternas och Liberalernas gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Stockholms stad köper årligen varor, tjänster och entreprenader för över 20 miljarder kronor. Offentlig upphandling syftar primärt till att göra goda affärer. Verksamheternas behov ska tillgodoses och krav på kvalitet ska ställas och följas upp för att möjliggöra bästa möjliga service till medborgarna.

Vad som utgör kvalitet för ett visst verksamhetsområde avgörs ytterst av de beställare som ansvarar för verksamheten och de brukare och medborgare som använder tjänsterna.

I kvalitetsperspektivet kan även sociala och miljömässiga hänsyn räknas in. Den offentliga sektorn i Sverige, där staden är en stor och viktig aktör, svarar för en betydande del av efterfrågan på marknaden och har därför stor möjlighet att genom drivande krav i upphandling medverka till att hållbara varor och tjänster utvecklas. En nationell leverantörsmarknad som är van att möta höga krav står också väl rustat i mötet med internationell konkurrens. Små och medelstora företag och idéburen sektors deltagande i upphandling är viktigt både för mångfalden av utförare och för konkurrensen på marknaden.¹

Upphandlings- och inköpsprocessen

Upphandlings- och inköpsprocessen kan delas in i tre delar:

- förberedelse/strategi
- upphandling
- avtalsförvaltning.

Processen är cyklisk och upprepas då existerande avtal löper ut.

Under det förberedande steget i processen genomförs en analys som syftar till att definiera det behov som upphandlingen ska uppfylla. I detta förberedande steg ingår även att genomföra marknadsundersökning som syftar till att analysera leverantörernas förutsättningar att uppfylla behovet. Parallellt med detta tas en strategi för upphandlingen fram. Den utgörs av en plan:

- hur t.ex. en marknadsdialog ska genomföras,
- hur förfrågningsunderlaget ska utformas utifrån resultatet av behovs- och marknadsanalysen,
- om särskilda hänsyn ska tas i den specifika upphandlingen,
- hur själva upphandlingen ska genomföras och

---

¹ SOU 2013:12, *Goda affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling*, s 19

- hur avtalsförvaltning och uppföljning ska organiseras och utföras.

En väl genomförd förberedelse inför en upphandling är avgörande för att resultatet ska bli tillfredsställande. Resurser som investeras inför upphandlingen har förebyggande effekt och minskar problem under upphandlingen och avtalsperioden, vilket sammantaget leder till effektivare och bättre affärer.

Upphandlingen är det steg i processen där själva affären genomförs och avtalet sluts. Upphandlingen består av annonsering av förfrågningsunderlaget, utvärdering av inkomna anbud och avtalsslut. Denna del av processen är i stora delar lagstyrd. På upphandlingsområdet finns lagen om offentlig upphandling (LOU), lagen om valfrihet (LOV), lagen om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF) och lag om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFSS). Staden omfattas för olika verksamhetsområden av samtliga dessa lagar.

Efter att avtalet är slutet övergår processen i avtalsförvaltning. Under denna del av processen ska avtalet implementeras i verksamheten och leveransen utföras. Avtalet ska förvaltas och följas upp löpande under hela avtalstiden.

Hållbarhetsaspekter vid offentlig upphandling

Utrymmet för miljöhänsyn och social hänsyn har successivt blivit allt större och hållbar utveckling har genom politiska beslut blivit ett prioriterat mål och vägledande för EU:s politik och lagstiftning. De nya upphandlingsdirektiven som antogs våren 2014 tydliggör att offentlig upphandling ska ses som ett strategiskt verktyg för att nå övergripande samhällsliga mål.

När miljö- och sociala krav inkluderas i en offentlig upphandling följer det av lagstiftningen att kraven ska ha koppling till kontraktets föremål. De hänsyn som tas måste ta sikte på den aktuella vara, tjänst eller entreprenad som omfattas av den aktuella upphandlingen. Det är exempelvis inte tillåtet att ställa krav som syftar till att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet. Staden kan exempelvis ställa krav på att ”den frukt som levereras till staden ska vara ekologisk”, men det är inte tillåtet att kräva att ”endast leverantörer vars sortiment uteslutande består av ekologisk frukt kan lämna anbud”.

Krav och kriterier måste vara möjliga att kontrollera och följa upp. De får inte heller vara godtyckliga eller uppenbart osakliga.

Socialt ansvarsfull upphandling

EU-kommissionen har definierat socialt ansvarsfull upphandling som en rad upphandlingsaktiviteter som tar hänsyn till en eller flera sociala aspekter, exempelvis: sysselsättningsmöjligheter, anständiga arbetsförhållanden, överensstämmelser med sociala rättigheter och arbetstagares rättigheter, social integration (inbegripet personer med funktionsnedsättning) och etisk handel.

Stadsledningskontoret föreslår att EU-kommissionens definition av sociala hänsyn i stadens program delas upp i två avsnitt. Ett kapitel om Ett Stockholm som håller samman och ett kapitel om ett demokratiskt hållbart Stockholm. Syftet med denna uppdelning är att programmet ska följa kommunfullmäktiges inriktningsmål.

Vid upphandlingar av tjänste- och byggtreprenader där kontraktet utförs av en leverantör i Sverige kan en upphandlande myndighet exempelvis ställa krav på anställningsvillkor, sysselsättningsfrämjande åtgärder, och arbetsmiljö.

Vid varuupphandlingar kan upphandlande myndigheter ställa krav som syftar till att säkerställa att de varor som köps in ska vara producerade under anständiga arbetsvillkor och i enlighet med de internationella konventionerna om mänskliga och arbetsrättsliga förhållanden (innefattandes ILO:s kärnkonventioner).

Goda arbetsvillkor

Till följd av EU-rätt kan krav på leverantörers anslutning till kollektivavtal inte ställas i samband med offentliga upphandlingar.

Som alternativ kan den upphandlande myndigheten ställa krav på relevanta villkor i nivå med svenska kollektivavtal som särskilda kontraktsvillkor i syfte att säkerställa goda arbets- och anställningsvillkor i offentliga kontrakt.

Krav på villkor i nivå med svenska kollektivavtal förutsätter att villkoren preciseras i förfrågningsunderlaget och inte strider mot de grundläggande principerna om likabehandling och proportionalitet. Kraven som ställs måste kunna kontrolleras och följas upp. En leverantör som inte är bunden av kollektivavtal måste visa att villkoren i allt väsentligt uppfylls utan att vara bunden av något kollektivavtal. Eftersom det är fråga om särskilda kontraktsvillkor ska kravet vara uppfyllt först i samband med avtalsstart.

Upphandling av verksamhet inom socialtjänstens område

Kommunen har det yttersta ansvaret för att alla som vistas där får det stöd och den hjälp de behöver, såsom omsorg, vård, service och annat bistånd.

Kommunen får sluta avtal med en extern utförare om att utföra kommunens

uppgifter inom socialtjänsten, så länge tjänsten inte innefattar myndighetsutövning.

När kommunen som huvudman för socialtjänsten sluter ett avtal och låter någon annan utföra kommunens uppgifter förblir verksamheten en kommunal angelägenhet. Kommunen bär fortsättningsvis huvudansvaret och har det yttersta ansvaret för verksamheten. Den beslutande nämndens ansvar för god kvalitet omfattar dels att på en mer övergripande nivå kontrollera och följa upp verksamheten, dels att på individnivå följa upp det enskilda ärendet och besluta om eventuella insatser.

Tjänster inom socialtjänstens område utförs idag av olika aktörer inom staden. Det är dels verksamhet som utförs i kommunal regi och dels verksamhet som är upphandlad och privat verksamhet. Inom staden finns för vissa tjänster ett valfrihetssystem där brukaren själv kan välja utförare. Dessa utförare kan vara antingen privata eller upphandlade enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) eller upphandlad verksamhet med stöd av lagen om offentlig upphandling (LOU).

När staden upphandlar tjänster inom socialtjänstens område är kvaliteten i de tjänster som levereras och uppföljning av denna av mycket stor vikt eftersom brukarna av dessa tjänster i regel är i en utsatt situation.

Allmänhetens insyn i upphandlad verksamhet

Av ändringarna² i kommunallagen som trädde ikraft den 1 januari 2015 framgår att kommunfullmäktige för varje mandatperiod ska anta ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare.

I programmet ska det också anges hur fullmäktiges mål och riktlinjer samt övriga föreskrifter på området ska följas upp och hur allmänhetens insyn ska tillgodoses.

När staden sluter avtal med en privat utförare rörande överlämnade av kommunala angelägenheter ska staden se till att allmänheten ges skäligen insyn i den verksamhet som lämnas över. Utöver kommunallagens krav på insyn är stadens mål att privata utförare ska ha en öppen redovisning av ekonomin för att se till att medel avsatta för välfärd används för detta ändamål.

En viktig utgångspunkt enligt förarbetena är att insynen i den privata utförarens verksamhet inte bör vara större än den insyn som finns i kommuners och landstings egen verksamhet. Syftet med insynsbestämmelsen

---

² SFS 2014:573 Lag om ändring i kommunallagen (1991:900)

är att öka öppenheten och insynen kring kvalitet, ekonomi och anställningsvillkor hos utförare.

Möjligheterna till insyn är inte obegränsade och det finns andra intressen än allmänhetens som ska tillgodoses. Av EU-rätt följer bl.a. vissa begränsningar när det gäller möjligheten att ställa långtgående krav och privata utförarens intresse av att skydda sina affärs- och driftsförhållanden. Företagshemligheter värnas också t.ex. genom bestämmelser i Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) och Lagen om skydd för företagshemligheter.

I förarbetena ges följande exempel på uppgifter som kan vara av intresse för allmänheten:

- Information om verksamhetens kvalitet och avvikelser i verksamheten
- Information om personalen och deras villkor
- Information om privata utförarens ägarförhållanden och företrädare
- Information om miljö-, integrations- och jämställdhetsarbete m.m.
- Information om den privata utförarens ekonomi

Det finns i nuläget inga lagliga möjligheter för staden att begära att leverantörer närmare redovisar sin ekonomi för annat syfte än för att säkerställa att de kan utföra den upphandlande tjänsten under avtalsperioden. Regeringen har utsett en särskild utredare som har fått i uppdrag³ att utreda förutsättningarna för och föreslå hur den offentliga finansieringen av privat utförda välfärdstjänster bör regleras genom ett nytt regelverk för utförande av välfärdstjänster. Syftet med utredningen är att säkerställa att offentliga medel används till just den verksamhet de är avsedda för och på ett sådant sätt att de kommer brukarna till godo, dels att eventuella överskott som huvudregel ska återföras till den verksamhet där de uppstått. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2016.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 oktober 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets synpunkter och förslag är uppdelat i två delar. Administrativa överväganden och Förslag till nytt program för upphandling och inköp. De administrativa övervägandena behandlar förslaget om benämningen på styrdokumentet samt förslag om att nuvarande policy om konkurrens och valfrihet upphävs. Avsnittet

---

³ Dir. 2015:22 Ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster.

om förslag till nytt program för upphandling och inköp behandlar de överväganden som har gjorts när skrivningarna i programmet har tagits fram. Avsnittet följer dispositionen i programmet.

Administrativa överväganden

Program istället för policy

Kommunfullmäktige har i budget för 2015 beslutat att skapa en enhetlighet i begrepp och benämningar av styrdokument. Stadens avsikt är att fortsättningsvis benämna styrdokument i termer av pro-gram eller riktlinjer.

I budget för år 2015 anges att det i dagsläget är svårt att definitionsmässigt se skillnaden mellan program, plan, policy och strategi. De tre senare begreppen kommer därför att utgå. Framtida styrdokument som utarbetas och beslutas är antingen program eller riktlinjer.

Stadsledningskontoret föreslår därför att stadens styrdokument för upphandlingsfrågor benämns program för upphandling och inköp istället för upphandlingspolicy.

För att täcka in hela processen för upphandling och inköp med planering och strategi inför en upphandling samt avtalsstyrning, leverantörssamverkan, uppföljning och avrop från avtal föreslår stads-ledningskontoret att ordet inköp inkluderas i benämningen av pro-grammet.

Policy för konkurrens och valfrihet upphävs

Kommunfullmäktige har i budget för 2015 beslutat att stadens konkurrenspolicy ska revideras. I budget anges även att tidigare mål, om att allt som inte är strategisk ledningsfunktion eller myndighetsutövning ska konkurrensutsättas, tas bort.

Stadsledningskontoret föreslår att nuvarande policy om konkurrens och valfrihet upphävs och att aktuella skrivningar som rör kvalitets-aspekter för upphandlad verksamhet förs över till avsnittet om kvalitet under kapitlet om ett ekonomiskt hållbart Stockholm i det nya programmet för upphandling och inköp.

Vidare har avsnittet om information flyttats över utan ändringar. Avsnittet om information föreslås i det nya programmet placeras under kapitlet om ett demokratiskt hållbart Stockholm.

Avsnitten i tidigare policy om konkurrens och valfrihet som behandlar administrativa instruktioner, mål, upprättande av aktivitets-planer, avknoppning och utmaning föreslås utgå.

Stadsledningskontoret föreslår vidare att avsnittet om kostnadsperspektivet och intraprenader från den gamla policyn om konkurrens och valfrihet överförs till en tillämpningsanvisning om upphandling av verksamhet. Dessa avsnitt behandlar hur en upphandling ska genomföras och är enligt stadsledningskontoret inte av målkarakter.

Förslag till nytt program för upphandling och inköp

Stadsledningskontorets förslag till program är indelat i sex olika kapitel. Ett inledande som behandlar grundläggande förutsättningar för programmet, genomförande och förvaltning, lagar och regler och mutor och jäv. Därefter följer de fyra huvudkapitlen som behandlar hur upphandling ska användas som ett strategiskt verktyg. Kapitlen utgår från stadens inriktningsmål, ett Stockholm som håller samman,

ett klimatsmart Stockholm, ett ekonomiskt hållbart Stockholm och ett demokratisk hållbart Stockholm.

Kapitel ett om ett Stockholm som håller samman innehåller mål för att använda upphandling som ett styrmedel för att uppnå goda arbetsvillkor, en god arbetsmiljö och en inkluderande arbetsmarknad. Kapitlet innehåller även stadens arbete för att motverka diskriminering i arbetslivet.

Kapitel två om ett klimatsmart Stockholm innehåller stadens mål om att använda upphandling som ett verktyg för att bidra till uppfyllelse av stadens miljöprogram.

Kapitel tre om ett ekonomiskt hållbart Stockholm behandlar kvalitetsaspekter, hur staden ska agera för att göra goda affärer och hushålla med stadens resurser, stadens agerande som en god avtalspart och hur staden ska motverka oseriösa leverantörer. Kapitlet innehåller även avsnitt om innovationsupphandling och stadens strävan att skapa möjligheter för små- och medelstora företag samt idéburen sektor att delta i stadens upphandlingar.

Kapitel fyra om ett demokratiskt hållbart Stockholm behandlar stadens mål om att endast köpa in varor som har producerats under anständiga förhållanden samt frågan om hur stadens leverantörer ska arbeta för att motverka korruption. Vidare behandlar kapitlet skrivningar om hur staden medborgare garanteras en skälig insyn i verksamheter som har upphandlats inom socialtjänstens område samt hur staden ska arbeta med information till berörda under upphandlingsprocessen för upphandlingar inom detta område.

Vidare föreslår stadsledningskontoret ett särskilt kapitel om stadens organisation och ansvar på upphandlingsområdet.

Strategisk upphandling för ett hållbart Stockholm

Stadsledningskontoret föreslår ett inledande kapitel till programmet som beskriver kommunfullmäktiges mål om att använda offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för ett hållbart Stockholm. Kapitlet behandlar även genomförande av programmet, Lagstiftning och regler samt mutor och jäv.

Genomförande och förvaltning av programmet

Stadsledningskontoret föreslår ett avsnitt under inledningen om hur programmet ska genomföras, vilka som är målgruppen för styrdokumentet samt ansvar för programmets genomförande.

Lagstiftning och regler

Utgångspunkten vid genomförande av programmet är att staden håller sig inom ramen för vad som är lagligt både enligt upphandlingslagstiftningen men även enligt annan relevant lagstiftning, exempelvis kommunallagen, offentlighets- och sekretesslagen och avtalslagen. Förutom lagstiftning ska även stadens övriga styrdokument följas vid genomförande av programmet, exempelvis stadens IT-program och Trygg- och säkerhetsprogram. Stadsledningskontoret föreslår därför ett avsnitt som tydliggör att utgångspunkten vid arbete med programmet är att det sker inom lagens ramar. På detta sätt undviks att detta behöver upprepas särskilt i varje avsnitt i programmet.

Mutor och jäv

Stadsledningskontoret föreslår att ett särskilt avsnitt som behandlar stadens agerande vid arbete med upphandling tas med i program-met. Avsnittet hänvisar till stadens interna regler mot mutor och jäv.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Förslaget till program är indelat efter kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål. Avsnitt om hur arbetet med upphandling ska genomföras inom olika områden har sorterats in under de olika inriktningsmålen. På detta sätt tydliggörs på vilket sätt upphandling kan användas som ett strategiskt verktyg för att nå stadens övergripande mål.

Stadsledningskontorets förslag till program innehåller flera olika hänsyn, utöver de rent affärsmässiga, som ska tas vid upphandling. Sociala hänsyn som syftar till att leverantörer ska ha ett systematiskt arbete med att följa upp och kontrollera att deras underleverantörer inte bryter mot de mänskliga rättigheterna, krav på att leverantörerna ska ordna praktikplatser till personer utanför arbetsmarknaden och miljöhänsyn kan inledningsvis vara kostnadsdrivande för staden.

Olika former av sociala-, demokratiska- och miljö- och klimatmässiga hänsyn måste anpassas och motiveras i förhållande till den vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas. Stadsledningskontoret föreslår en skrivning om att krav som ställs inom respektive målområde ska analyseras noggrant utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet. Syftet med skrivningen är att tydliggöra att kostnaden för de olika hänsynen inom respektive målområde ska analyseras innan krav ställs. Detta är viktigt för att undvika att krav används som leder till omotiverade fördyringar av varor och tjänster som köps in samtidigt som nyttoeffekten av kraven analyseras i förhållande till kostnaden.

Ett Stockholm som håller samman

Stadsledningskontoret föreslår ett kapitel om ett Stockholm som håller samman uppdelat på följande avsnitt:

- Goda arbetsvillkor
- Arbetsmiljö
- Motverka diskriminering
- En öppen och inkluderande arbetsmarknad

Goda arbetsvillkor

Förutsättningarna för hur krav på villkor i nivå med svenska kollektivavtal kan ställas är relativt komplexa och rättsläget är oklart. På nationell nivå sker lagstiftningsarbete för hur motsvarande villkor ska kunna ställas vid upphandling av tjänster

Kommunsstyrelsen beslutade den 17 juni 2015, PM 2015:106 RI (Dnr 171-332/2015) att genom ett pilotprojekt arbeta med den så kallade vita jobb-modellen. Syftet med pilotprojektet är att ge staden kunskap och erfarenheter. Dessa ska användas som underlag till tillämpningsanvisningar till programmet för hur staden ska ställa krav på villkor i nivå med svenska kollektivavtal och hur dessa ska följas upp.

Stadsledningskontoret följer utvecklingen och kommer vid behov anpassa tillämpningen av modellen samt möjligheterna att ställa krav som driver utvecklingen framåt i syfte att säkerställa goda arbetsvillkor.

Stadsledningskontorets förslag till skrivning i programmet uttrycker en ambition om att stadens leverantörer inte ska få konkurrensfördelar genom bristande anställningsvillkor för sina anställda. Staden ska därför så långt det är möjligt och ändamålsenligt ställa krav på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal i upphandlingar.

Enligt stadsledningskontoret är det viktigt att skrivningen i programmet uttrycker en klar ambition, men samtidigt är öppen för bedömningar som behöver göras i det enskilda fallet och även för tillämpning av dessa krav då de kan komma att förändras och utvecklas över tid. När krav ställs i en upphandling måste det även säkerställas att det sker i enlighet med gällande lagstiftning.

Arbetsmiljö vid tjänsteupphandlingar

En leverantör ska oavsett bolagets hemvist, följa svensk arbetsmiljölagstiftningen och övriga lagar som rör arbetsvillkor vid utförandet av tjänster i Sverige.

Mot bakgrund av de överträdelser som sker inom vissa branscher finns det enligt stadsledningskontorets bedömning ett mervärde i att tydliggöra de krav som kommer till uttryck i svensk lagstiftning genom att ställa upp dem som avtalsvillkor med möjlighet till avtalsrättsliga sanktioner vid eventuella överträdelser.

Stadsledningskontoret föreslår därför att en skrivning tas in i programmet om att staden, i de fall det bedöms nödvändigt med hänsyn till tjänstens art, ska ställa krav på att leverantören följer svensk arbetsmiljölagstiftning. Det kan exempelvis vara lämpligt om arbetsmiljöproblem är känt inom en viss bransch.

Motverka diskriminering

Stadsledningskontoret föreslår att en särskild skrivning som hänvisar till stadens antidiskrimineringsklausul införs i programmet. Se vidare under avsnitt om antidiskrimineringsklausulen.

En öppen och inkluderande arbetsmarknad

Rätt formulerade blir olika typer av krav rörande sysselsättningsfrämjande åtgärder en tillgång både för staden och möjliggör även för leverantörers behov av kompetensförsörjning.

Staden har i tidigare tillämpningsanvisningar förespråkat en dialogmodell. Erfarenheterna av denna modell har enligt stadsledningskontoret varit bra och lett till positiva resultat.

Med dialogmodellen ska parterna, arbetsmarknadsförvaltningen och leverantören, träffas för att identifiera vilka förutsättningar och behov som finns för leverantören att medverka till anställning av arbetslösa eller studerande inom leverantörens verksamhet.

Matchnings- och rekryteringsprocessen sker mot bakgrund av vilka kompetens- och utbildningskrav samt lämplighet som gäller för leverantörens verksamhet och aktuella befattningar. Med anställning avses såväl tillsvidareanställning som visstidsanställningar. Arbetsmarknadsförvaltningen har matchningskompetens och

möjlighet att matcha arbetssökande från arbetsmarknadsförvaltningens verksamheter och genom samverkan med andra aktörer. Vidare har arbetsmarknadsförvaltningen möjlighet att, om behov föreligger, komptenshöja arbetssökande i samband med eventuella visstidsanställningar genom kortare eller längre yrkeskurser eller utbildningar.

Det finns flera nationella exempel där upphandlande myndigheter har tillämpat krav där vinnande leverantör ska åta sig att tillhanda-hålla praktikplatser, lärlingsplatser eller konkreta krav på anställningar i samband med tjänsteupphandlingar.

Krav i en upphandling måste vara kopplade till den vara eller tjänst som upphandlas. Enligt stadsledningskontorets bedömning är det av den anledningen sannolikt inte förenligt med lag att ställa krav på tillsvidareanställning eftersom sådana anställningar inte är begränsade till kontraktstiden.

Eftersom möjligheten att delta i en upphandling vare sig är saklig grund för uppsägning av befintlig personal och inte heller innebär att en leverantör kan frångå företrädesrätten vid nyanställning finns det risk för att en leverantör är förhindrad att lämna anbud för att denne annars riskerar att bryta mot reglerna i lagen om anställningsskydd.

Stadens krav bör vara utformade på ett sådant sätt att de undviker undanträngningseffekter samt att stadens leverantörer inte behöver hamna i en situation där de behöver välja mellan att bryta mot lagen om anställningsskydd eller tillvarata möjligheten att delta i en upphandling.

Stadsledningskontoret föreslår att skrivningen i programmet utformas på ett öppet sätt där det tydligt framgår att staden ska ställa krav på sysselsättningsfrämjande åtgärder i upphandlingar om detta motiveras av tjänsten och kontraktets omfattning.

Kommunfullmäktige har i budget för 2015 gett arbetsmarknadsnämnden i uppdrag att tillsammans med kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB utarbeta en modell för hur krav i samband offentliga upphandlingar och investeringar kan ställas på anställningar, praktikplatser och lärlingsplatser för personer långt ifrån arbetsmarknaden.

Stadsledningskontoret föreslår att uppdraget att utarbeta en modell för krav på sysselsättningsfrämjande åtgärder görs genom att en tillämpningsanvisning till programmet tas fram som särskilt behandlar dessa frågor. Anvisningen föreslås behandla både dialog-modellen men även möjligheten att använda konkreta krav på exempelvis hur många praktikplatser som ska erbjudas under utförandet av ett aktuellt kontrakt.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar om denna anvisning.

Ett klimatsmart Stockholm

Stadsledningskontoret föreslår att programmet för upphandling och inköp innehåller ett kapitel om ett klimatsmart Stockholm. Avsnittet kopplar ihop stadens program för upphandling – och inköp med stadens miljöprogram.

Krav på miljöhänsyn i upphandling ska syfta till att nå målen i miljöprogrammet.

I förhållande till tidigare upphandlingspolicy har meningen om att krav på miljöhänsyn ska utformas så att mindre leverantörers möjlighet att delta i upphandlingen inte försvåras tagits bort. Enligt stadsledningskontorets mening är detta en generell princip som framgår i programmets inledande kapitel.

Stadsledningskontoret anser att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi. I vissa fall kan långtgående miljökrav ha företräde framför hänsyn kring små- och medelstora företag och idéburens sektors möjlighet att delta i upphandling.

För att leverantörsmarknaden ska hänga med i utvecklingen och i de allt hårdare kraven vad gäller miljö- och klimathänsyn är det viktigt att staden använder sig av de kriterier som tas fram av den nya Upphandlingsmyndigheten och som tidigare har tagits fram av Miljöstyrningsrådet (MSR) och Konkurrensverket. Enligt stadsledningskontorets mening bör staden endast i undantagsfall använda egna framtagna miljö- och klimatkriterier. Staden bör delta i Upphandlingsmyndighetens arbete med att ta fram relevanta kriterier och på detta sätt bidra med vår expertis.

Fördelen med att samtliga offentliga myndigheter använder liknande miljö- och klimatkrav vid upphandling är framförallt att leverantörskollektivet känner igen kraven och har en möjlighet att anpassa sig efter dem. Om olika myndigheter använder olika former av särlösningar försvåras anbudsgivning och konkurrens, vilket ofta leder till högre priser. Liknande krav möjliggör även samverkan kring uppföljning och kontroll.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Stadsledningskontoret föreslår ett kapitel om ett ekonomiskt hållbart Stockholm.

Kapitlet är uppdelat i avsnitten:

Kvalitet

Affärsmässighet

Samverkan vid upphandling

Aktiv avtalsförvaltning

Seriösa leverantörer

Underlätta för leverantörer att lämna anbud

Innovation

Kvalitet

Enligt stadsledningskontoret är utgångspunkten vid all upphandling att staden ska få varor, tjänster och verksamheter som håller hög kvalitet. För att särskilt lyfta fram detta föreslår stadsledningskontoret ett särskilt avsnitt om vikten av kvalitet i de varor, tjänster och verksamheter som upphandlas. För att säkerställa kvaliteten i de varor och tjänster som upphandlas ska staden ställa krav på den tekniska och yrkesmässiga förmågan och kapaciteten samt tydliga kvalitetskriterier kopplade till varan eller tjänsten.

När staden upphandlar verksamhet ska även krav på bemanning, utbildningsnivå, kompetens och goda arbetsvillkor för personalen. För den goda kvaliteten är det nödvändigt att de anställdas rättigheter värnas. Vidare ska privata utförare bedriva ett aktivt arbete med att informera personal om rättigheter och skyldigheter, syftande till att värna arbetstagares psykiska och fysiska arbetsmiljö.

Stadsledningskontoret föreslår även en skrivning om att när avtal tecknas med den vinnande anbudsgivaren ska det noga regleras hur parterna ska samverka för att följa upp kontraktet och upprätthålla en hög kvalitet.

Affärsmässighet

Enligt stadsledningskontoret är ett affärsmässigt agerande vid upp-handling av central betydelse för att stadens upphandlingar ska bidra till stadens mål om ett ekonomiskt hållbart Stockholm. Det är av stor vikt att staden uppfattas som en god avtalspart för att staden ska få bra anbud och villkor. I begreppet affärsmässighet ligger överväganden som staden behöver göra för att nå en sund konkurrens på marknaden. Staden kan exempelvis inte utforma sina upp-handlingar på ett sådant sätt att endast stora företag har möjlighet att lämna anbud om staden vill upprätthålla en mångfald av leverantörer. Dessa typer av överväganden görs i det förberedande planeringsstadiet av en upphandling. Enligt stadsledningskontorets mening är detta steg av upphandlings- och inköpsprocessen särskilt viktigt och många gånger eftersatt på grund av bristande resurser och tid. Det är i upphandlingsstrategin som överväganden kring olika hänsyn måste göras.

Den nämnd eller bolagsstyrelse som genomför en upphandling måste väga flera olika aspekter mot varandra för att hitta fram till en väl balanserad kravnivå.

Enligt stadsledningskontoret är god samverkan med våra leverantörer en utgångspunkt för att nå en god affärsrelation där fokus ligger på kvalitet och utveckling av våra verksamheter. Utgångspunkten för samverkan ska alltid vara att avtal ska hållas och att de sanktioner som finns i avtalet ska användas vid avtalsbrott. Detta leder enligt stadsledningskontoret till att staden uppfattas som en seriös och transparent avtalspart, vilket både säkerställer att staden får det som avtalats och att oseriösa leverantörer motverkas. Detta gynnar i sin tur en sund och effektiv konkurrens.

Ungefär hälften av stadens upphandlingar genomförs idag elektroniskt. Breddinförandet av inköp via inköpssystem har påbörjats och slutförs 2017. En allt större andel av stadens inköp av framförallt varor, men även tjänster, kommer successivt att göras i stadens elektroniska beställningssystem. Det är enligt stadsledningskontoret viktigt att arbetet med en sammanhållen e-handelsprocess fortsätter och att andelen elektroniska upphandlingar och inköp kontinuerligt ökar. Det är viktigt att det i programmet tydligt framgår att staden så långt möjligt ska arbeta i enlighet med en sammanhållen e-handelsprocess i syfte att stödja, förenkla och kvalitetssäkra upp-handlings- och inköpsprocessen.

Stadsledningskontoret föreslår därför ett särskilt avsnitt i program-met om affärsmässighet som behandlar stadens agerande på mark-naden, upprätthållande av en sund konkurrens, underleverantörer, samverkan och e-handel.

Samverkan inom staden

För att effektivisera upphandlingsarbetet och dra nytta av stadens storlek i fall där det bedöms ändamålsenligt ska möjligheten till samordning t.ex. i form av gemensam upphandling alltid undersökas av en nämnd eller bolagsstyrelse. Samordning sker normalt på de upphandlande myndigheternas initiativ.

Inom ett antal områden ska centralupphandling vara huvudalternativ efter beslut av kommunfullmäktige. Centralupphandling innebär att upphandling inom vissa områden binder stadens nämnder, och bolagsstyrelserna inbjuds att vara med.

Stadsledningskontoret föreslår inga förändringar i detta avsnitt utan har i förhållande till tidigare policy lagt till en inledande mening om syftet med gemensam upphandling.

Aktiv avtalsförvaltning

För att säkerställa avtalsuppfyllelse ska staden bedriva en aktiv avtalsförvaltning genom kontinuerlig uppföljning av ingångna avtal. Detta innebär att det inom nämnder och bolagsstyrelser ska finnas fasta rutiner för hur uppföljning ska ske. Att följa upp avtal är resurskrävande, men nödvändigt för att motverka oseriösa leverantörer och för att säkerställa leverans av rätt kvalitet till rätt pris i rätt tid.

För att staden ska kunna följa upp leverantörens åtaganden på ett ändamålsenligt sätt måste avtalsvillkoren vara tydligt angivna samt utformade på ett sådant sätt att de är uppföljningsbara. Av förfrågningsunderlagen bör det tydligt framgå när ett krav ska vara uppfyllt, hur krav kommer att kontrolleras och konsekvensen av att krav inte uppfylls.

Stadsledningskontorets förslag till skrivning om avtalsförvaltning fanns även med i tidigare upphandlingspolicy under avsnittet nämnders och bolagsstyrelsers ansvar. I det nya programmet är avsnittet redaktionellt ändrat och flyttat till en egen rubrik under avsnittet om affärsmässighet.

Seriösa leverantörer

Stadsledningskontoret föreslår inga innehållsmässiga förändringar av avsnittet om seriösa leverantörer i förhållande till tidigare upphandlingspolicy men det har omformulerats och förkortats. Meningen om att avtal med leverantörer som inte fullgör sina skyldigheter avseende skatt och sociala avgifter ska hävas har tagits bort med hänsyn till att det i första hand är en tillämpningsfråga.

Underlätta för leverantörer att lämna anbud

Tidigare beslutad upphandlingspolicy har innehållit mål om att underlätta för små och medelstora företag att delta i stadens upphandlingar. Stadsledningskontoret föreslår att detta överförs till det nya programmet men att ett tillägg om idéburen sektors deltagande görs. Stadsledningskontorets förslag till skrivning innehåller i övrigt endast redaktionella förändringar i förhållande till tidigare upphandlingspolicy.

Innovation

Genom att utarbeta upphandling på ett sådant sätt att innovationer inte utestängs eller missgynnas vid upphandling kan företags konkurrenskraft stärkas samtidigt som nya produkter och lösningar kan bidra till kvalitetshöjande effekter inom stadens verksamheter.

Det finns inom ramen för de vanliga upphandlingsförfarandena goda förutsättningar för att innovationsanpassa upphandling. Innovationsanpassningen kan exempelvis bestå i sättet staden beskriver sitt behov eller vilka alternativa lösningar som staden är beredd att pröva.

Stadsledningskontoret föreslår inga innehållsmässiga förändringar i förhållande till tidigare upphandlingspolicy. Endast redaktionella ändringar har gjorts.

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Stadsledningskontoret föreslår ett kapitel om ett demokratiskt hållbart Stockholm uppdelat på följande rubriker:

- Grundläggande arbetsvillkor samt mänskliga rättigheter vid upphandling av varor
- Allmänhetens insyn i verksamheter för sociala tjänster
- Meddelarfrihet i verksamheter för sociala tjänster
- Information vid upphandling av verksamhet för sociala tjänster

Grundläggande arbetsvillkor samt mänskliga rättigheter vid upphandling av varor

Krav på samhällsansvar i form av krav på att de varor som köps in av staden är producerade under anständiga förhållanden och i enlighet med de internationella konventioner som syftar till att säkerställa grundläggande mänskliga och arbetsrättsliga förhållanden (innefattandes ILO:s kärnkonventioner) har varit ett mål sedan 2014 då tidigare policy uppdaterades.

Stadsledningskontorets förslag till skrivning i programmet om ett demokratiskt hållbart Stockholm tar sikte på stadens mål om att endast köpa in varor som produceras under ansvarsfulla förhållanden. I programmet lyfts ILO:s åtta grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet, FN:s barnkonvention samt till-verkningsländernas nationella lagstiftning om arbetarskydd, arbetsmiljölagstiftning och arbetsrätt särskilt upp. Vidare anges i programmet att korruption i produktionsledet ska motverkas genom att staden ställer krav på att stadens leverantörer ska bedriva ett systematiskt och proaktivt arbete.

Krav som syftar till att säkerställa anständiga arbetsförhållanden i produktionsledet är ofta komplexa – särskilt vid avtalsuppföljningen där leverantörskedjorna kan vara svåröverskådliga. En systematiserad samverkan, där upphandlande myndigheter utbyter erfarenheter och delar information vid uppföljning och stickprovskontroller minskar transaktionskostnaderna och möjliggör fler och effektivare kontroller bl.a. på plats i produktionsledet.

Samverkan på nationell nivå skapar förutsättningar för såväl proaktiva och reaktiva åtgärder och ett gemensamt arbetssätt kan därtill skapa tydlighet och transparens gentemot leverantörsmarknaden.

Staden bör därför aktivt delta i upphandlingsmyndighetens kommande arbete och verka för gemensamma arbetssätt.

Allmänhetens insyn i verksamheter för sociala tjänster

Kommunfullmäktige har i budget för 2015 särskilt angivit att frågan om allmänhetens insyn i upphandlad verksamhet och öppen ekonomisk redovisning inom välfärdsområdet är av särskild vikt samt frågan om meddelarfrihet för personalen inom sådan verksamhet. Stadsledningskontoret har fört in ett avsnitt som behandlar allmänhetens insyn i upphandlade verksamheter inom socialtjänstens område.

I avsnittet om insyn anges att staden ska se till att skälig insyn ges allmänheten när en kommunal angelägenhet lämnas över på en privat utförare. När det gäller öppen ekonomisk redovisning är stadsledningskontorets uppfattning att utrymmet för att ställa denna typ av krav är begränsat till information om ekonomisk stabilitet för att visa på förutsättningar att utföra uppdraget. Stadsledningskontorets föreslår därför ingen särskild skrivning i programmet om att leverantörerna tillhandahåller en öppen ekonomisk redovisning. Om lagstiftningen förändras så att möjligheterna för att kravställa detta förändras så bedömer stadsledningskontoret att målet inryms generellt i allmänhetens insyn.

Stadsledningskontoret har inom ramen för detta ärende undersökt möjligheten att även införa skrivningar som skulle uppfylla kommunallagens krav på ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare. Eftersom ett sådant program ska reglera frågor om privata utförare av välfärdstjänster på mer detaljerad nivå än vad programmet för upphandling och inköp gör samt berör frågor där det inte finns någon koppling till upphandling så föreslår stadsledningskontoret att ett särskilt program tas fram för detta ändamål.

Meddelarfrihet i verksamheter för sociala tjänster

Stadsledningskontoret föreslår ett avsnitt som anger att stadens klausul om meddelarfrihet ska användas vid entreprenadupphandlingar avseende drift av verksamheter inom socialtjänsten.

Förslaget till skrivning i programmet om meddelarfrihet förutsätter att kommunfullmäktige beslutar om en sådan klausul i enlighet med detta ärende. Förslaget till klausul behandlas vidare nedan.

Information vid upphandling av verksamhet för sociala tjänster

Stadsledningskontoret föreslår att avsnittet om information ur tidigare policy om konkurrens och valfrihet överförs till det nya programmet. Avsnittet har endast ändrats redaktionellt.

Organisation och roller

I slutet av programmet föreslår stadsledningskontoret ett kapitel om stadens organisation för upphandlingsfrågor och ansvar. Dessa texter fanns även med i tidigare policy.

De förändringar som stadsledningskontoret föreslår är att nämndernas och bolagsstyrelsernas ansvar tydliggörs. I tidigare policy angavs att det inom respektive förvaltning och bolag skulle finnas en upphandlingssamordnare.

Stadsledningskontoret föreslår nu att det införs en upphandlings- och inköpsansvarig samt en upphandlings- och inköpssamordnare.

Upphandlings- och inköpsansvarig föreslås ha det övergripande ansvaret för hela upphandlings- och inköpsprocessen och efterlevnaden av lagstiftning samt stadens styrdokument inom upphandlingsområdet.

Funktionen för upphandlings- och inköpssamordning är kontakt-punkt för löpande upphandlings- och inköpsfrågor inom den upp-handlande myndigheten.

Det ska enligt stadsledningskontorets mening vara upp till respektive nämnd och bolagsstyrelse hur de väljer att organisera dessa funktioner. Det viktiga är enligt stadsledningskontoret att det finns en utpekad funktion som ansvarar för efterlevnad av de styrdokument och den lagstiftning som finns på upphandlingsområdet. Det är enligt stadsledningskontoret även viktigt med en kontaktperson för att stadsledningskontoret på ett effektivt sätt ska kunna styra och samordna arbetet för att kommunfullmäktiges mål med verksamhetsområdet ska få genomslag.

Stadsledningskontoret föreslår även ett nytt avsnitt om koncernstyrelsens ansvar. Syftet är att tydliggöra koncern tänket inom staden och att Stockholm Stadshus AB får en mer aktiv roll i att säkerställa att bolagen inom koncernen arbetar i enlighet med programmet. Det formella ansvaret för uppföljning av att programmet följs ligger även fortsättningsvis på kommunstyrelsen.

Med anledning av pågående översyn av stadens organisation för upphandling och inköp så är kapitlet som behandlar dessa frågor relativt vagt. Exempelvis så har servicenämndens ansvar på upp-handlingsområdet inte definierats.

Revidering av nuvarande antidiskriminerings-klausul

Stadsledningskontoret har i budget för 2015 fått i uppdrag att skärpa nuvarande antidiskrimineringsklausul.

De upphandlingar som kan vara aktuella för antidiskriminerings-klausuler är tjänster samt byggnads- och anläggningsarbete som utförs i Sverige.

Avsikten med en antidiskrimineringsklausul är att främja efterlev-nad av antidiskrimineringslagstiftning och värna om principen om alla människors lika värde och rätt att bli behandlade på lika vill-kor. Detta uppnås genom att efterlevnaden av antidiskriminerings-lagstiftningen görs till en avtalsfråga med sanktionsmöjligheter om avtalets villkor inte följs.

Stadsledningskontorets förslag

Stadsledningskontoret föreslår att förbud mot missgynnande be-handling enligt 16 § föräldraledighetslagen läggs till samtidigt som 16:8 brottsbalken (hets mot folkgrupp) tas bort ur antidiskrimineringsklausulens tillämpningsområde då den, till skillnad mot 16:9 brottsbalken (olaga diskriminering), inte har bäring på leverantörens verksamhet.

Vidare föreslår stadsledningskontoret sanktioner i form av vite för de fall leverantören inte lever upp till sina åtaganden och/eller inte tillhandahåller information som möjliggör uppföljning. Ett fastlagt vite förenklar tillämpningen av klausulen samt skapar förutsebarhet gentemot leverantörskollektivet. Föreslagna vitesnivåer om 5 000 kr i veckan med ett tak om 50 000 kr/år är enligt stadsledningskontorets bedömning en

väl avvägd sanktion. Samma vitesnivåer tillämpas i Göteborgs stads antidiskrimineringsklausul.

Om en underleverantör är verksam i Sverige är stadsledningskonorets förslag att leverantören ska ålägga underleverantören samma skyldigheter under förutsättning att denne utför en väsentlig del av kontraktet.

Klausul om meddelarfrihet

Stadsledningskontoret har tidigare på uppdrag av kommunsstyrelsen tagit fram en klausul om meddelarfrihet som nämnder som upp-handlar vård- och omsorgs-entreprenader rekommenderas att an-vända. Beslut om klausulens utformning och tillämpning togs i kommunstyrelsen 2008-02-20 § 8.

Kommunfullmäktige har i budget för 2015 angett att staden, så långt lagstiftningen medger, ska ställa krav på meddelarfrihet för personal inom välfärdssektorn.

Stadsledningskontoret har med anledning av detta utrett möjligheten att skärpa nuvarande klausul om meddelarfrihet.

Förutsättningar för att genom avtal ge privatanställda meddelarskydd

De rättsliga bestämmelserna om meddelarskydd finns i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Bestämmelserna inne-bär att varje medborgare har rätt att lämna uppgifter till media för offentliggörande. Offentliganställda har som huvudregel samma rätt att lämna uppgifter, om detta inte hindras av bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt. Meddelarskyddet innebär också att en meddelare som huvudregel har rätt att vara anonym och det finns ett efterforskningsförbud som innebär att myndigheter eller andra allmänna organ inte får efterforska vem som har lämnat ut uppgifter. Om meddelaren är eller blir känd får utlämnandet inte resultera i någon påföljd från det allmännas sida, förutsatt att det inte har skett i strid med sekretess eller tystnadsplikt.

Meddelarfriheten för offentliganställda är lagstadgad. För privatanställda gäller inte samma rätt, utan den som är i privat tjänst kan drabbas av arbetsrättsliga påföljder om uttalande eller uppgiftslämnande är i strid med anställningsavtalet.

Enligt lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter kan en arbetstagare bli skadeståndsskyldig om företagshemligheter lämnas ut. Med företagshemlighet avses ”information om drifts- eller affärsförhållande i näringsidkares rörelse som denne håller hemlig och vars röjande är ägnat att medföra skada för honom i konkurrenshänseende”.

Det görs i lagen eller dess förarbeten ingen uppräknning av vad som konkret anses vara företagshemligheter. Informationen som skyddas kan därför vara av vilket slag som helst; ekonomisk, teknisk, kommersiell, personalinriktad eller annat. Företagshemligheten som röjs behöver inte betraktas som betydelsefull, men det krävs att dess röjande skulle kunna medföra skada för företaget. Eftersom rekvisiten på vad som är en företagshemlighet är oprecisa kan i stort sett all information som en näringsidkare önskar hålla hemlig i princip anses vara skyddad av lagen. När lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter är tillämplig för privatanställda råder därför absolut tystnadsplikt. Yttrande- och meddelarfrihet om informationen är då helt utesluten.

Stadens klausul om meddelarfrihet innebär att stadens entreprenörer ska erbjuda sina anställda meddelarfrihet i den utsträckning som följer av klausulen. Det som avser affärsförhållande omfattas inte av klausulen om det kan skada leverantören att uppgiften lämnas ut. Om ett privat företag inte följer avtalsvillkoret är det ett avtalsbrott, vilket kan leda till avtalsrättsliga sanktioner. Det som är viktigt att ha i åtanke är att avtalsvillkoret i sig inte ger den anställda något skydd mot arbetsrättsliga åtgärder.

Stadsledningskontorets förslag

Eftersom det inte finns stöd i lagstiftningen så ger avtalat meddelar-skydd inte privatanställda samma skydd som offentliganställda.

En klausul om meddelarskydd ger ändå en viktig signal till en entreprenör, men det är viktigt att den inte formuleras så att den an-ställda förleds att tro att det finns mer skydd än vad som verkligen finns, med beaktande av lojalitetsplikt, lagstiftning om skydd av företagshemligheter mm. Ett avtalsvillkor om meddelarfrihet kan inte garantera den enskildes anställningstrygghet.

Tillämpning av nuvarande klausul rekommenderas endast när staden upphandlar vård- och omsorgsentreprenader. Stadsledningskontoret föreslår att användningsområdet för klausulen utvidgas till att omfatta samtliga entreprenadupphandlingar som avser drift av verk-samhet inom socialtjänsten. Klausulen föreslås endast användas när staden upphandlar hela verksamheter på entreprenad och inte i de fall då staden upphandlar enstaka platser, för exempelvis miss-bruksvård, äldreomsorg eller handikappsomsorg, genom ramavtal. Vid denna typ av upphandlingar kan stadens avtal med entreprenö-ren avse exempelvis 5 av 100 platser vilket medför svårigheter att begränsa meddelarfriheten att avse endast den del verksamheten som omfattas av avtalet med staden.

Stadsledningskontoret ser inte anledning att ändra det nuvarande avtalsvillkorets formulering. Den avtalade meddelarfriheten är så långt som man kan komma utan lagstöd, men det är viktigt att veta att det "bara" är avtal och därmed ett svagare skydd för den enskilde arbetstagaren. Samtidigt är det ändå en viktig markering eftersom leverantörer normalt vill följa avtal.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, revisionskontoret, socialnämnden, servicenämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor, samtliga stadsdelsnämnder, Stockholms Stadshus AB, Företagarna, LO-distriktet i Stockholms län, Naturskyddsföreningen Stockholm, Open Lab,

Stockholms handelskammare, Stockholms Byggmästareförening, Svenskt näringsliv samt TCO-rådet i Stockholm. Även Almega och Vårdföretagarna har inkommit med svar. Revisionskontoret, överförmyndarnämnden, Naturskyddsföreningen Stockholm samt Stockholms handelskammare har avstått från att svara.

Innehållsförteckning	Sid
Arbetsmarknadsnämnden	
Exploateringsnämnden	
Fastighetsnämnden	
Idrottsnämnden	
Kulturnämnden	
Kyrkogårdsnämnden	
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	
Servicenämnden	
Socialnämnden	
Stadsbyggnadsnämnden	
Trafiknämnden	
Utbildningsnämnden	
Äldrenämnden	
Bromma stadsdelsnämnd	
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	
Farsta stadsdelsnämnd	
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	
Kungsholmens stadsdelsnämnd	
Norrmalms stadsdelsnämnd	
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	
Skärholmens stadsdelsnämnd	
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	
Södermalms stadsdelsnämnd	
Älvsjö stadsdelsnämnd	
Östermalms stadsdelsnämnd	
Stockholms Stadshus AB	
Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor	
Almega	
Företagarna	
LO-distriktet i Stockholms län	

Open Lab
Stockholms Byggmästareförening
Svenskt Näringsliv
TCO-rådet i Stockholm
Vårdföretagarna

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2015 följande.

Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Johanna Sjö m.fl. (M) samt Johan Fälldin (C), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Gulan Avci (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Ofelia Namazova (KD), *bilaga 1*.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Det nu föreslagna programmet för upphandling och inköp innebär en stor principiell förändring av verksamhetsområdet upphandling och inköp. Upphandling och inköp ska inte bara vara inriktat mot att klara av stadens försörjning av varor och tjänster ur ett kvalitativt och ekonomiskt adekvat perspektiv med beaktande av lagstiftning och regelverk inom området. Genom detta program tillförs upphandling och inköp ytterligare dimensioner.

Sett mot bakgrund att staden upphandlar varor, tjänster och entreprenader för över 20 mdkr varje år så är det också både möjligt och rimligt att förvänta sig att stadens leverantörer också delar värderingen att staden som helhet måste utvecklas utifrån ett antal hållbarhetsfaktorer. Det gäller såväl frågor om miljöhänsyn som sociala frågor om hänsynstagande ur ett sysselsättningsperspektiv med mera.

Programmet ska vidare leda till att staden så långt det är möjligt och ändamålsenligt ställer krav som bidrar till bland annat god arbetsmiljö och goda anställningsvillkor upprätthålls i de företag som levererar varor och tjänster åt staden. Upphandling kan bidra till en mer inkluderande arbetsmarknad där Stockholmarna ges bättre förutsättningar för att delta. Förvaltningen bedömer därför att förslagen i det nya programmet innebär en positiv utveckling för staden och stadens medborgare.

Arbetsmarknadsförvaltningen har inget att erinra mot de föreslagna klausulerna som avser diskriminering respektive meddelarfrihet.

Tidigare har motsvarande program kopplats samman med konkreta riktlinjer/anvisningar för hur detta ska komma att tillämpas i praktiken av stadens nämnder och styrelser. I ett sådant dokument kan då förtydligas hur exempelvis innovationsupphandlingar ska genomföras, hur miljökrav ska användas i upphandlingar och hur upphandlingar som innehåller krav om ett socialt hänsynstagande ska ske med mera. Arbetsmarknadsförvaltningen anser det angeläget att detta program även följs upp med avseende på resultat och måluppfyllelse. Trots att det är svårt att mäta om medborgares förutsättningar för om arbetskraftsdeltagandet har ökat till följd av detta program bedömer förvaltningen att det på flera olika sätt är möjligt att systematiskt följa upp delar som kan tjäna som underlag för kommande beslut.

Upphandlings- och inköpsfrågor är ett område där det ofta sker förändringar varför programmet löpande bör programmet revideras för att hållas aktuellt. Programmet kan därför med fördel redan nu kompletteras med tidplan för uppföljning och revidering. Detta gäller också de riktlinjer/anvisningar som konkretiserar programmet.

Arbetsmarknadsförvaltningen föreslår att arbetsmarknadsnämnden att som svar på remissen hänvisa till detta tjänsteutlåtande.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2015 följande.

Exploateringsnämnden beslutar att anse remissen besvarad med kontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Joakim Larsson m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Abit Dundar (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Markus Berensson (C) som instämmer i förslag till beslut från vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M).

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 12 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Namnbyte

Förslaget innebär att stadens styrdokument för upphandlingsfrågor benämns program i stället för policy. Exploateringskontoret anser det vara en välmotiverad övergång till ett helhetstänk och ett mera handlingsinriktat synsätt.

Organisation och ansvar

Förslaget innebär ett tydligt strategiskt avstamp och inriktning på upphandlings- och inköpsverksamheten inom staden och ett förtydligande angående roller och ansvar.

Exploateringskontoret har successivt sedan 2011 stärkt upp upphandlingsverksamheten inom kontoret utifrån kompetens och kapacitet och delar stadsledningskontorets ambitionsnivå.

Inriktningsmål

Förslaget innebär en konkretisering av kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål om att använda offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för ett hållbart Stockholm.

Ett Stockholm som håller samman

Exploateringskontoret arbetar aktivt med utveckling av hela inköpsprocessen med tyngpunkt på behovsinventering, framförhållning och planering samt utveckling av upphandlings- och affärsmodeller och avtalsförvaltning.

Ett demokratiskt Stockholm

Förslaget innehåller flera punkter som berör demokratiska värden vid upphandling. Krav på goda anställningsvillkor, god arbetsmiljö, motverka diskriminering och sträva efter en öppen inkluderande arbetsmarknad.

Exploateringskontoret ställer sig helt bakom dessa ambitioner och har sedan tidigare ställt sådana krav.

Inför starten av upphandling av de nya ramavtalen, bjöds arbetsmarknadsförvaltningen in och presenterade olika modeller för samarbete till nuvarande och potentiella leverantörer.

Exploateringskontoret stödjer förslaget till reviderad antidiskrimineringsklausul.

Ett klimatsmart Stockholm

Exploateringskontoret har sedan tidigare tillsammans med trafikkontoret ett långtgående samarbete med Malmö, Göteborg, Lund, Örebro och Trafikverket rörande miljökrav vid upphandling av entreprenader.

Exploateringskontoret ställer sig bakom förslaget i ärendet men poängterar vikten av att miljökrav ska utformas i samråd med företrädare för den verksamhet som kraven avses för.

Ett ekonomisk hållbart Stockholm

Kvalitet, affärsmässighet och innovationer är några honnörsord som lyfts fram i ärendet.

Exploateringskontoret instämmer.

Upphandlingsprocessen är en av processerna i det nya kvalitetssystemet med fokus på en effektiv, affärsmässig och tydlig process.

Exploateringskontoret arbetar sedan en några år tillbaka aktivt med utveckling av

upphandlings- och utvärderingsprocessen tillsammans med FMV och Trafikverket.

I kontorets strävan efter att hela tiden bli en ännu bättre och attraktivare beställare, genomförs regelbundet beställarskolor, markandsanalyser, aktiv dialog med leverantörer, utvärdering, grepp om vår marknadsposition som beställare mm.

Exploateringskontorets förslag

Exploateringskontoret föreslår att exploateringsnämnden ställer sig bakom förslaget och godkänner kontorets förslag till yttrande.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2015 följande.

Fastighetsnämnden beslutar att godkänna och överlämna fastighetskontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Richard Bengtsson m.fl. (L), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (M), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Per Ankersjö (C) som instämmer i förslag till beslut från vice ordföranden Richard Bengtsson m.fl. (L).

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Fuglesang (KD) som instämmer i förslag till beslut från Henrik Sjölander m.fl. (M).

Fastighetsnämndens tjänsteutlåtande daterat den 25 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret bedömer att det nya programmet för upphandling och inköp samt klausulerna om antidiskriminering och meddelarfrihet är helt i linje med stadens mål om hållbar utveckling. Kontoret har inga invändningar mot remissen i sin helhet men lämnar följande kommentarer och synpunkter:

Fastighetskontoret samtycker till programmets koppling till stadens övergripande mål men saknar den tidigare upphandlingspolicyns skrivning om Lagen om offentlig upphandling (LOU) under rubriken "Lagstiftning och regler" samt de grundläggande principerna inom offentlig upphandling under rubriken "Affärsmässighet". De grundläggande principerna bygger på EU-direktiv och vår nationella lagstiftning som styr offentlig upphandling bygger på dessa principer. Bestämmelserna i upphandlingslagarna ska alltid tolkas mot bakgrund av grundprinciperna. Kontoret

finner att dessa grundprinciper är centrala och ska ligga till grund för samtliga upphandlingar och inköp. Grundprinciperna är en del i Kontorets ledningssystem och en utgångspunkt vid alla upphandlingar och avrop. Kontoret anser att grundprinciperna och LOU bör belysas i ett styrdokument såsom Program för upphandling och inköp.

I avsnittet ”Organisation och ansvar” nämns stadens koncerngemensamma inköpssystem. Kontoret delar uppfattningen att ett gemensamt system ska användas vid inköp så långt det är möjligt. Kontoret reserverar sig dock för att systemet förutsätts stödja de olika typer av inköp som görs inom staden. Skrivelsen om ett gemensamt inköpssystem bör även inbegripa till systemet anpassade moduler. Detta för att de upphandlande myndigheterna inte ska behöva använda flera olika inköpssystem för vardagliga inköp och avrop.

I avsnittet ”Funktion och roller” föreslås att på varje upphandlande myndighet ska det finnas en upphandlings- och inköpsansvarig utöver den samordnare som finns idag. Kontoret instämmer i behovet att förstärka upphandlings- och inköpsprocessen med ett tydligt ansvar, dock med ett förtydligande en extra funktion eller tjänst kan innebära ett ökat behov av personella resurser. I Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande sidan 25 förtydligas önskan om en kontaktperson, vilket kontoret menar även det i vissa fall kan bidra till ökat resursbehov.

Kontoret instämmer i behovet av en förstärkt aktiv avtalsförvaltning och att detta också sannolikt medför ett ökat behov av personella resurser. Kontoret samtycker till den reviderade skärpta antidiskrimineringsklausulen men önskar att det ska finnas en möjlighet att avtala om högre belopp, för att en leverantör inte ska se möjligheten att godta ett vite framför sina skyldigheter enligt klausulen, till exempel vid större entreprenadupphandlingar.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2015 följande.

Som svar på remissen hänvisar idrottsnämnden till förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Bo Sundin (M) m.fl. och Mikael Valier (KD), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Daniele Fava (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Mathias Mellgren (C), *bilaga 1*.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Offentlig upphandling har kommit att bli ett viktigt strategiskt verktyg för att utveckla hållbara varor och tjänster. Då Stockholms stad årligen köper varor, tjänster och entreprenader för över 20 miljarder kronor är staden en stor och viktig aktör inom den offentliga sektorn och har stora möjligheter att genom krav i upphandlingar påverka utvecklingen. Samtidigt förändras stadens uppdrag gentemot stockholmarna över tiden, i och med att invånarnas behov förändras och ökar. De nya EU-direktiven uppmanar tydligt till användning av olika samhällspolitiska hänsyn i upphandling, och det är enligt idrottsförvaltningen angeläget med ett uppdaterat stadsövergripande styrdokument som ger de enskilda förvaltningarna och bolagen en ram för och stöd i detta arbete. Idrottsförvaltningen välkomnar därför initiativet att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp.

Idrottsförvaltningen välkomnar även att programmet behandlar flera hänsyn utöver de rent affärsmässiga såsom sociala, demokratiska och miljö- och klimathänsyn, som ska tas vid upphandling.

Idrottsförvaltningen anser överlag att programmet har en överblickbar struktur. Förvaltningen ser en pedagogisk fördel i att de kapitel i programmet som behandlar hur upphandling ska användas som ett strategiskt verktyg utgår ifrån stadens fyra inriktningsmål (ett Stockholm som håller samman, ett klimatsmart Stockholm, ett ekonomiskt hållbart Stockholm och ett demokratiskt hållbart Stockholm).

Idrottsförvaltningen ser vidare en fördel med att det tas fram en separat övergripande tillämpningsanvisning samt särskilda anvisningar för specifika områden som ska besvara hur de övergripande målen ska genomföras i praktiken. Upphandlingsområden är under ständig utveckling och på samma sätt som det ställer stora krav på flexibilitet hos de personer som arbetar med upphandling ställer det stora krav på flexibilitet i de anvisningar som anger mer specifikt hur staden ska använda upphandling som ett strategiskt verktyg.

Idrottsförvaltningen delar stadsledningskontorets framförda förslag på i princip samtliga områden. Vad gäller målsättningen i programmet avseende goda arbetsvillkor vill förvaltningen dock belysa följande.

Idrottsförvaltningen instämmer till fullo i att det är viktigt att goda anställningsvillkor gäller för de som arbetar för stadens leverantörer och att konkurrensfördelar inte ska ges till de leverantörer som brister på detta område. Goda arbetsvillkor och den s.k. vita-jobb-modellen behandlas i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande. I det aktuella avsnittet i tjänsteutlåtandet ges en nyanserad bild av möjligheten att införa kollektivavtalsliknande villkor i upphandlingar och det sägs att staden ska ställa dylika krav så långt det är möjligt och ändamålsenligt. I förslaget till program har emellertid skrivningen skärpts och målet avseende goda arbetsvillkor formulerat som att för det fall leverantörer inte är kollektivavtalsanslutna ska staden, så långt det är ändamålsenligt och möjligt enligt lag, ställa krav på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal.

Idrottsförvaltningen anser att om programmets formulering om att ställa krav på kollektivavtalsliknande villkor så långt det är möjligt enligt lag ska kvarstå, är det

angeläget att det tas fram en tillämpningshänvisning som tar hänsyn till inte endast det lagliga utrymmet men även huruvida det finns praktiska förutsättningar att ställa sådana krav. Inom vissa områden finns flera tillämpliga kollektivavtal och dessutom är många kollektivavtal inte offentligt tillgängliga. Att identifiera vilket kollektivavtals villkor som ska gälla som kontraktsvillkor i varje enskild upphandling skulle dessutom sannolikt ställa mycket stora krav på resurser hos de enskilda nämnderna och bolagen. Idrottsförvaltningen anser även att det är angeläget att det finns en enhetlig tillämpning av kollektivavtalsliknande villkor inom staden. Därför bör enligt idrottsförvaltningens mening stadsledningskontoret ansvara för att föra den nödvändiga dialog med arbetsmarknadens parter som krävs för att identifiera aktuella kollektivavtal på de olika avtalsområdena och samordna tillämpningen i staden av vilka arbetsvillkor som kan komma i fråga och vilka villkor som är lämpliga att ställa.

Sammantaget finner idrottsförvaltningen programmet väl avvägt och har inget ytterligare att anföra.

Antidiskrimineringsklausul

Idrottsförvaltningen har inget att invända mot utökningen respektive inskränkningen av antidiskrimineringsklausulens tillämpningsområde, då förbud ska ha bäring på leverantörens verksamhet för att anses vara proportionerliga.

Vidare välkomnar idrottsförvaltningen den skärpning i tillämpningen av antidiskrimineringsklausulen som vitesbestämmelsen innebär. Idrottsförvaltningen finner liksom stadsledningskontoret att en vitesnivå på 5 000 kr/vecka med ett tak på 50 000 kr/år är en väl avvägd sanktion som förenklar tillämpningen av klausulen.

Klausul om meddelarfrihet

Idrottsförvaltningen instämmer i att det inte finns anledning att ändra den nuvarande klausulen om meddelarfrihet och att det är viktigt att klausulen är formulerad så att den privatanställda inte förleds att tro att den är skyddad från samma arbetsrättsliga åtgärder som en offentliganställd är skyddad från.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 8 december 2015 följande.

Kulturnämnden beslutar att som svar på remissen åberopa och överlämna detta utlåtande.

Reservation anfördes av Rasmus Jonlund m.fl. (L), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Sophia Granswed m.fl. (M), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Ulf Lönnberg (KD) som instämde i Moderaternas reservation.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Det är viktigt att göra goda affärer genom att säkerställa att verksamheternas behov tillgodoses, att ställa krav på kvalitet och att följa upp för att möjliggöra bästa möjliga service till medborgarna. I kvalitetsperspektivet kan även sociala och miljömässiga hänsyn räknas in, något som redan görs t.ex. i upphandlingen av digitaliseringstjänster.

Kulturförvaltningen och Stockholms stadsarkiv ställer sig positiva till att programmet uttrycker en klar ambition kring kvalitetskraven, men samtidigt lämnar öppet, och som undantag, för bedömningar som behöver göras i det enskilda fallet.

Kulturförvaltningen och Stockholms stadsarkiv bedömer att förslagen i remissen inte nämnvärt kommer att ändra arbetsbördan vad gäller upphandling då det förslås i remissen att förvaltningarna själva väljer hur funktionerna upphandlings- och inköpsansvarig samt upphandlings- och inköpsamordnare tillika kontaktperson för upphandlings- och inköpsfrågor ska organiseras.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Överlämna detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Annette Lundquist Larsson m.fl. (M) och Ewa-Marie Ås (KD), *bilaga 1*.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att programmet är genomtänkt och välskrivet.

Förvaltningen är beredd att inom ramen för programmet utveckla organisation och rutiner avseende upphandling och inköp.

I programmet föreslås att staden bland annat ska arbeta aktivt genom att i upphandling verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning. Vissa delar av nämndens verksamhet, som skötsel av såväl enskilda gravar eller skötsel av kyrkogårdar/begravningsplatser, kan vara områden där personer långt ifrån

arbetsmarknaden kan få sysselsättning. Redan idag tar förvaltningen emot sådana personer från bl a stadens Jobbtorg till våra arbetsplatser.

Noterbart är att vid södra delen av Skogskyrkogården samt på Strandkyrkogården har nämnden avtalat med företaget Samhall AB att sköta driften av verksamheten på entreprenad (undantaget gravöppningar). Samhall AB vänder sig just till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2015 följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Jonas Naddebo (C) och Lars Jilmstad m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Joar Forssell (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Katarina Luhr m.fl. (MP), Maria Östberg Svanelind m.fl. (S) och Cecilia Berggren (V), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Ulrika Hoff (KD) som instämmer i förslag till beslut från vice ordföranden Jonas Naddebo (C) och Lars Jilmstad m.fl. (M).

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 19 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar arbetet med att förenkla och skapa en enhetlighet i begrepp och benämningar av styrdokument. Förvaltningen anser också att det är naturligt att staden upparbetar ett helt nytt styrdokument för att svara mot den inriktning för staden som kommunfullmäktige beslutat genom bland annat budget för 2015. Samtidigt instämmer förvaltningen i förslaget att alltjämt aktuella skrivningar i nuvarande policy om konkurrens och valfrihet överförs till det nya programmet eftersom det innebär att upparbetade rutiner i de delar som inte är föremål för förändring kan bibehållas.

Förvaltningen väljer att avgränsa sitt remissvar avseende programmet till de frågor som berör förvaltningen, det vill säga främst organisatoriska frågor och det kapitel som handlar om ett klimatsmart Stockholm. I syfte att förtydliga förvaltningens synpunkter presenteras dessa nedan under rubriker motsvarande rubrikerna i programmet.

Avseende förslagen till antidiskrimineringsklausul respektive klausul om meddelarfrihet finns det vidare enligt förvaltningens uppfattning anledning att lämna

vissa synpunkter trots att dessa i stort faller utanför förvaltningens verksamhet. Förvaltningen lämnar dessa synpunkter under respektive rubrik i slutet av detta tjänsteutlåtande.

2. Ett klimatsmart Stockholm

Förvaltningen instämmer i den valda modellen där stadens inriktningsmål återfinns som delkapitel i programmet för upphandling och inköp. Det skapar en tydlighet och igenkännbarhet som stärker upphandlingsinstrumentet som redskap för att nå stadens målsättningar.

Förvaltningen konstaterar att delkapitlet om miljö och klimat endast hanteras på ett, i förhållande till övriga delkapitel, översiktligt sätt. Istället hänvisas det till att kraven i upphandlingarna ska leda till att målen i miljöprogrammet uppnås.

Förvaltningen uppfattar detta som att stadsledningskontoret delar förvaltningens bild av att miljökrav svårigen kan formuleras på ett sådant generellt och övergripande sätt som i övriga delkapitel. Istället måste de specifika kraven anpassas efter förutsättningarna i varje enskild upphandling för att säkerställa att stadens miljömål nås. Förvaltningen instämmer därför i den valda modellen där det hänvisas till att miljöprogrammets mål ska uppnås.

Av stadsledningskontorets tjänsteutlåtande avseende detta delkapitel framgår det emellertid att staden ska använda sig av de kriterier som tas fram av den nya Upphandlingsmyndigheten. Stadsledningskontoret anger som huvudregel att staden endast i undantagsfall bör använda egna framtagna miljö- och klimatkriterier. Ingenting av detta framgår dock av förslaget till program för upphandling och inköp. Förvaltningen vill med anledning av detta understryka den uppenbara målkonflikt med miljöprogrammet som ett sådant förhållningssätt skulle leda till.

Upphandlingsmyndighetens kriterier ska kunna användas i Sveriges samtliga 290 kommuner och det säger sig självt att alla inte har kommit lika långt eller har samma möjlighet att ställa miljökrav som staden. En strikt tillämpning av Upphandlingsmyndighetens kriterier skulle innebära att staden skulle tvingas upphöra med de särskilda kontraktsvillkor eller spjutspetskrav som återfinns i stadens upphandlingar och som syftar till att nå stadens miljömål. Därmed riskerar förhållningssättet inte bara miljöprogrammets måluppfyllnad, utan även stadens position och rykte som miljöhuvudstad.

Förvaltningen instämmer inte i den övergripande målbilden att offentliga myndigheter som utgångspunkt ska samordna sina krav i syfte att skapa en enhetlighet gentemot leverantörskollektivet. Förvaltningen anser att en sådan inställning utgör ett förlegat synsätt på förhållandet mellan leverantör och beställare, där utgångspunkten tycks vara att beställaren ska utgå från vad leverantören kan leverera istället för tvärt om. Leverantörer förväntas redan i dagsläget i allt högre grad skraddarsy lösningar efter beställarens krav och önskemål, något som inte behöver vara kostnadsdrivande utan en normal process i modern varu- och tjänsteproduktion.

Stadsledningskontorets inställning påminner om de av staden hårt kritiserade särkravsreglerna i Plan- och bygglagen. Staden är idag en aktör som driver

utvecklingen framåt. Det skulle emellertid omöjliggöras om vi tvingas använda samma upphandlingskriterier som genomsnittskommunen. Därtill behöver staden sträva efter att finna innovativa processer i sina upphandlingar, vilket per definition utesluter att tillämpa de normala kraven vid offentlig upphandling.

Förvaltningen anser att staden även fortsättningsvis måste vara en aktör som fungerar som förebild för andra genom att miljömässigt ligga i absolut framkant. Därför förordas istället ett förhållningssätt där Upphandlingsmyndighetens kriterier endast används i den mån de korresponderar med nivån på stadens miljö- och klimatarbete. Upphandlande nämnder och bolag bör däremot inte vara förhindrade att använda egna och mer ambitiösa kriterier, utan bör snarare som huvudregel i alla lägen göra det.

3. Ett ekonomiskt Stockholm

Underlätta för leverantörer att lämna anbud

Förvaltningen instämmer i bedömningen att kraven och anbudsprocessen så långt som möjligt ska anpassas så att små och medelstora företag samt idéburen sektor kan delta i upphandlingar ska vara en generell princip. I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande anges att denna princip framgår av programmets inledande kapitel. Förvaltningen delar inte denna uppfattning och anser att om det skulle vara avsikten, detta i så fall bör förtydligas i det inledande kapitlet.

Förvaltningen uppfattar det nya stadgandet om mindre aktörers möjlighet att delta i upphandlingar som mjukare än sin föregångare. Förvaltningens generella erfarenhet är att det inte är de stora företagen som ligger i framkant på miljöområdet, utan att det ofta – framförallt inom transportsektorn – snarare är de mindre företagen. Dessa riskerar dock att exkluderas från upphandlingen om det i övrigt ställs för detaljerade eller långtgående krav. Förvaltningen föreslår därför följande redigering av stycket:

Staden ska ~~der så är lämpligt~~ så långt som möjligt underlätta för dessa att delta i upphandlingar genom att onödiga administrativa krav undviks och anbudsgivning förenklas ~~så långt som möjligt~~.

Organisation och ansvar

Funktion och roller

Förvaltningen välkomnar att tillämpningsanvisningar ska upparbetas för programmet. Förvaltningen vill i detta sammanhang framhålla den kompetens som finns på miljöförvaltningen och förutsätter att den tas tillvara arbetet med att formulera effektiva och uppföljningsbara upphandlingskrav. Dessutom vill förvaltningen påminna om den relativt nyinrättade funktionen Kemikaliecentrum på miljöförvaltningen, vars uttryckliga uppgift enligt beslut i kommunfullmäktige delvis är att bistå nämnder och bolag i upphandlingar där krav som anknyter till målet om en giftfri stad ska formuleras. I avsaknad av omnämnande av Kemikaliecentrum i programmet riskerar denna värdefulla stödfunktion glömmas bort. Förvaltningen

föreslår därför att det under funktion och roller också nämns vilka stödfunktioner för upphandlingar som finns inom staden, där Kemikaliecentrum är en av dem.

Klausul om antidiskriminering

Förvaltningen har inga synpunkter på att klausulen om antidiskriminering som sådan omarbetas. Däremot vill förvaltningen peka på ett antal brister i klausulens utformning som gör den onödigt otydlig.

Till att börja med kan förvaltningen konstatera att klausulen inte har språkgranskats innan den skickades på remiss eftersom det på vissa ställen såväl saknas ord som återfinns rena redigeringsmissar. Likaså anges hänvisningar till paragrafer inom klausulen på ett inkonsekvent sätt. Detta bör givetvis åtgärdas innan klausulen införs i några av stadens avtal.

Förvaltningen har vissa svårigheter att utläsa och tolka klausulens villkor i 2 § 1 st. c):

§2 Leverantören är under avtalstiden att inom 14 dagar från det att staden begär det, skriftligen redovisa följande uppgifter och handlingar som följer av leverantörens förbindelseenligt 1 §:

- a) Jämställdhetsplan enligt 3 kap. 13 § diskrimineringslagen, alternativt en uppgift om antalet sysselsatta vid senaste årsskiftet till styrkande av att planen inte behöver upprättas.
- b) Redovisning av aktiva åtgärder enligt 3 kap. 3-9 §§ diskrimineringslagen.
- c) Sanningsförsäkran som anger om leverantören eller anställd som leverantören svarar för, vid utförandet av kontraktet, enligt lagakraftvunnen dom brutit mot en straffbestämmelse eller ett förbud enligt vid varje tillfälle gällande antidiskrimineringslagstiftning.

Förvaltningen utgår från att denna reglering syftar till att staden ska kunna få information om att en avtalspartner har brutit mot den lagstiftning som klausulen tar sikte på vilket därmed skulle kunna aktualisera avtalets sanktionssystem. Förvaltningen föreslår i detta sammanhang dels att villkoret rent språkligt förtydligas, och dels bryts ut ur paragrafen och istället i en egen paragraf formuleras som en skyldighet för leverantören att – oavhängigt stadens begäran – omedelbart meddela staden om leverantören eller anställd som leverantören svarar för enligt lagakraftvunnen dom eller beslut brutit mot sådan lagstiftning som här avses. En sådan skyldighet framstår som mer ändamålsenlig än ett förfarande som först förutsätter en begäran från staden om en sanningsförsäkran i ämnet.

Därtill anser förvaltningen att språkbruket i klausulen som helhet i flera avseenden är onödigt tillkrånglat, vilket potentiellt skulle kunna leda till tolknings- och tillämpningsproblem. Ett tydligt exempel är att det genomgående hänvisas till ”vid varje tillfälle gällande [lagstiftning]”. Förvaltningen har svårt att förstå behovet av att specificera detta till ”vid varje tillfälle”, eftersom det följer implicit av ordet ”gällande”, men om ett sådant behov finns torde det räcka med att endast göra detta förtydligande i samband med uppräknings av lagrum i klausulens § 1. Förvaltningen föreslår att klausulen innan den antas genomgår en språklig behandling i syfte att –

utan att ändra klausulens innebörd – åstadkomma en mer lättbegriplig och tydlig reglering.

Klausul om meddelarfrihet

Förvaltningen har inga synpunkter på att tillämpningsområdet för klausulen om meddelarfrihet utökas. Det är angeläget att missförhållanden kan avslöjas så att dessa kan undanröjas och åtgärder vidtas mot oseriösa aktörer. Samtidigt konstaterar stadsledningskontoret att klausulen inte innebär något vidare rättsligt skydd för den enskilde arbetstagaren, varmed denne alltjämt riskerar inte bara arbetsrättsliga utan även såväl straffrättsliga som skadeståndsrättsliga konsekvenser. Förvaltningen kan konstatera att en ändamålsenlig meddelarfrihet för en privatanställd svårligen kan åstadkommas genom avtal, utan egentligen borde regleras i lag.

Mot denna bakgrund är det därför angeläget att frågan om möjligheten att klausulen kan fungera som ett tredjemansavtal utreds. Frågan är i sammanhanget viktig eftersom klausulen skapar en otydlighet för den anställde då denne å ena sidan enligt avtalet ska upplysas om den avtalsreglerade meddelarfriheten, medan det å andra sidan inte är klart om denne kan åberopa avtalet mellan arbetsgivaren och staden som ansvarsbefriande grund vid en eventuell tvist med arbetsgivaren.

Så kallade tredjemansavtal har sedan länge godkänts i svensk rätt. Ett tredjemansavtal innebär att två parter sluter ett avtal som medför rättigheter för en tredje part. Under sådana förhållanden skulle den tredje parten, som alltså i formell mening inte är part i själva avtalet, ändå kunna åberopa detsamma gentemot någon av de avtalsslutande parterna. I detta fall skulle sålunda klausulen under vissa förutsättningar möjligen kunna fungera som ett sådant tredjemansavtal, och därmed också kunna åberopas av den anställde gentemot arbetsgivaren. Förvaltningen har inte haft möjlighet att utreda förutsättningarna för detta närmare, men föreslår att frågan adresseras och klargörs så att klausulen inte riskerar invägga den anställde i en falsk trygghet.

Likaså är det viktigt att klausulen är klar och tydlig med vad staden förväntar sig av sina avtalsparter. Förvaltningen föreslår i detta sammanhang att klausulen förtydligas på några punkter.

Meddelarfrihet eller meddelarskydd?

I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande används ömsom begreppet ”meddelarskydd”, ömsom begreppet ”meddelarfrihet”. I förslagen till klausul och program för upphandling och inköp används genomgående begreppet ”meddelarfrihet”.

Ingendera av begreppen är definierade i lag, men med meddelarfrihet avses vanligtvis den grundlagsskyddade rätten att (med vissa mindre begränsningar) lämna uppgifter i vilket ämne som helst för publicering i vissa medier utan att riskera efterräkningar från det allmännas sida. Denna frihet gäller alla och envar oavsett om man är privatanställd eller offentligt anställd.

Meddelarskyddet å sin sida används istället för det bredare rättighetspaket för den enskilde som även innefattar ett efterforskningsförbud avseende vem som lämnat

meddelandet för publicering och ett repressalieförbud mot negativa konsekvenser för meddelaren.⁴ Detta skydd gäller dock bara i förhållande till offentliganställda.

I förslaget till klausul anges det att anställda i verksamheter som omfattas av avtalet ska ha ”i huvudsak samma meddelarfrihet som råder för motsvarande offentligt anställd personal”. Förvaltningen är av uppfattningen att detta är allt för oprecist uttryckt.

Det är rimligen det förstärkta meddelarskyddet som staden genom sin klausul på avtalsrättslig väg söker åstadkomma för privatanställda inom upphandlad socialtjänst. Det är därför förvaltningens uppfattning och rekommendation att staden i sin klausul och i sitt program för upphandling och inköp istället använder sig av det mer korrekta begreppet ”meddelarskydd” samt därtill på ett tydligare sätt definierar vad som avses med detta; det vill säga ett till den redan gällande meddelarfriheten kompletterande efterforsknings- och repressalieförbud.⁵ Därtill bör i klausulen begrepp som ”i huvudsak” helt och hållet undvikas eftersom de utan att preciseras närmare endast medför en otydlighet kring klausulens räckvidd. Allt detta för att i möjligaste mån undanröja otydligheter såväl i förhållandet mellan staden och arbetsgivaren som mellan arbetsgivaren och dess anställda.

Meddelarskyddets avgränsning

I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande anges det felaktigt att när lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter är tillämplig råder en absolut tystnadsplikt för den anställda. Enligt 2 § i lagen gäller den nämligen endast ”obehöriga” angrepp på företagshemligheter. Lagen gäller därmed inte när någon avslöjar något som skäligen kan misstänkas utgöra ett brott med fängelse som påföljd i straffskalan eller något som annars kan anses utgöra ett allvarligt missförhållande i verksamheten. Detta undantag gäller oavsett om uppgifterna offentliggörs eller anmäls till en myndighet. Gränserna för den anställdes tystnadsplikt och lojalitetsplikt följer dessutom inte bara av lagen om skydd för företagshemligheter utan flera andra regleringar är av betydelse, inklusive den kritikrätt som vuxit fram genom Arbetsdomstolens praxis. Förvaltningen anser mot denna bakgrund att bilden av tystnadspliktens omfattning bör nyanseras.

Däremot instämmer förvaltningen i stadsledningskontorets förslag att tydligt avgränsa klausulens räckvidd genom att precisera vilka uppgifter som meddelarskyddet ska omfatta.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2015

---

⁴ Definitionerna och bakgrunden till de olika begreppen diskuteras bland annat ingående i SOU 2013:79 ”Stärkt meddelarskydd för privatanställda i offentligt finansierad verksamhet” och SOU 2014:31 ”Visselblåsare – Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden”.

⁵ Inspiration härom kan hämtas från författningsförslaget i SOU 2013:79 s. 21 f.

följande.

1. Servicenämnden åberopar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Servicenämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Sara Jendi Linder m.fl. (M), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Gunilla Hansson (C) som instämmer i förslag till beslut från vice ordföranden Sara Jendi Linder m.fl. (M.).

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 11 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Serviceförvaltningen anser att stadsledningskontorets förslag till program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet är mycket väl genomarbetat och att förslagen är väl avvägda. Av programmet och dess förslag framgår tydligt stadens ambitioner att använda upphandling som ett verktyg för att nå stadens inriktningsmål. Detta samtidigt som det betonar vikten av att dessa mål i varje upphandling vägs mot andra aspekter och att det säkerställs att ställda krav är i enlighet med gällande lag. Det är viktigt att de tillämpningsanvisningar som tas fram i anslutning till programmet ger tydlig vägledning om hur dessa avvägningar kan göras.

Stadsledningskontorets förslag till program fokuserar huvudsakligen på upphandling. Programmet kan utvecklas ytterligare med skrivningar om ansvar för och behov av att den generella beställarkompetensen kontinuerligt och systematiskt säkerställs och utvecklas inom varje nämnd. Den generella beställarkompetensen omfattar också kunskapen hos enskilda medarbetare om hur inköp ska göras inom staden.

När staden ställer olika krav på sociala-, demokratiska-, miljö- och klimatmässiga hänsyn i upphandlingar är det av stor vikt att dessa aktivt följs upp under avtalsperioden så att det säkerställs att de ställda kraven uppfylls.

Ett aktivt arbete med avtals- och leverantörsuppföljning, särskilt vad avser olika sociala krav, liksom det decentraliserade ansvaret inom staden för upphandling och ingångna avtal, förutsätter att det inom varje nämnd finns erforderlig upphandlingskompetens och de resurser som krävs för att bedriva ett aktivt och systematiskt inköps- och upphandlingsarbete.

En aktiv samverkan och samordning inom staden är en förutsättning för att stadens upphandlings- och inköpsarbete ska kunna bedrivas effektivt. En bra samverkan och samordning också kring användningen av olika krav på sociala-, demokratiska-, miljö- och klimatmässiga hänsyn bidrar till enhetlighet och kan därmed underlätta för leverantörer i deras arbete med anbudsgivning och i deras arbete för olika delar av staden utifrån ingångna avtal.

Stadsledningskontoret bör ges i uppdrag att följa upp och utvärdera hur staden tillämpar olika sociala krav i upphandlingar och hur detta påverkar leverantörsmarknaden och stadens försörjning av varor och tjänster på sikt.

Vad gäller förslagen om reviderad antidiskrimineringsklausul respektive klausul om meddelarfrihet har förvaltningen inga synpunkter.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2015 följande.

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens yttrande som svar på remissen.
2. Tjänsteutlåtandet överlämnas till kommunstyrelsen.
3. Paragrafen justeras omedelbart.

Reservation anfördes av vice ordföranden Andrea Ström m.fl. (M) och Isabel Smedberg Palmqvist m.fl. (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Stina Bengtsson (C) som hänvisar till Moderaternas och Liberalernas förslag.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 19 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till stadsledningskontorets förslag till nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad, den skärpta antidiskrimineringsklausulen samt förtydligande av tillämpningen av krav på meddelarfrihet.

Förvaltningen vill särskilt uppmärksamma behovet av mallar och tillämpningsanvisningar till det nya programmet för upphandling och inköp. I stadens olika verksamheter behövs stort stöd att tillämpa det nya programmet för att säkerställa bra kvalitet i upphandlingarna samt se till att aktiv avtalsförvaltning planeras och genomförs.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2015 följande.

1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att överlämna kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.
2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Björn Ljung m.fl. (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Christina Linderholm (C) som instämmer i förslag från Kristina Lutz m.fl. (M).

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att förändringar och kompletteringar som föreslås i och med förslaget till nytt program för upphandling och inköp är motiverade och har valt att delge synpunkter under respektive mål som delgetts av kommunfullmäktige i budget för 2015.

1. Ett Stockholm som håller samman

Socialt ansvarstagande är en förutsättning för att staden ska växa och utvecklas på ett hållbart sätt och samtidigt en möjlighet att agera föredömligt på arbetsmarknaden. Ifråga om kravställande på samhällsansvar i upphandlingar är detta något som stadsbyggnadskontoret redan gör i sina upphandlingar men är ett område som självklart kan utvecklas.

Av den anledningen är det viktigt att tillämpa den av kommunfullmäktige beslutade antidiskrimineringsklausulen som blir en efterlevnad av lagstiftningen och kan ses som en avtalsrättslig fråga med sanktionsmöjligheter. Sanktioner införs i form av vite i de fall leverantören inte lever upp till sina åtaganden. Stadsbyggnadskontoret ser en skärpning av klausulen som en aktiv åtgärd för att uppnå lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet. För att åtgärden ska vara verkningsfull är det viktigt att inte fastna i fastställda vitenivåer utan att möjliggöra för förvaltningarna (den upphandlande myndigheten) att själva kunna avgöra en lämplig nivå utifrån det specifika upphandlingsföremålet och det totala kontraktsvärdet. Här är det alltså viktigt att skrivningen i programmet uttrycker en klar ambition men samtidigt öppnar upp för bedömningar som behöver göras i enskilda fall.

Vidare, de sociala och etiska krav som särskilt bör beaktas är löne- och anställningsvillkor för personal hos privat utförare av kommunal verksamhet eller personal hos av denne anlita underleverantör. Samtliga krav ska utgå från gällande EU-direktiv. Inköpare/upphandlare ska förvissa sig om vilka möjliga krav som kan vara tillämpliga i respektive upphandling och ta tillvara stadens interna kompetens.

Generellt bör formuleringar som ”där så är lämpligt”, ”i det fall det bedöms lämpligt”, ”när det är möjligt” antingen utvecklas och förtydligas eller tas bort eftersom det kan anses vara underförstått.

2. Ett klimatsmart Stockholm

Det gällande rättsläget medger att både social- och miljöhänsyn kan tas vid offentlig upphandling så länge de är förenliga med gemensamhetsrättens grundprinciper: likabehandling, icke-diskriminering, transparens, proportionalitet och ömsesidigt erkännande. Kraven ska dessutom, för att vara förenliga med EU-domstolens praxis, vara tydligt utformade och uppföljningsbara. Det är av den anledningen välkommet att den nya Upphandlingsmyndigheten utvecklar utrymmet och förenklar processen för att sådana krav ställs i allt fler upphandlingar.

Stadsbyggnadskontorets bedömning är att långtgående miljökrav versus små- och medelstora företag och idéburens sektors möjlighet att delta i en upphandling, alltid är en avvägning för den upphandlande myndigheten. De miljökrav som ställs ska syfta till att uppnå målen i stadens miljöprogram. Detta får emellertid inte medföra att endast ett fåtal stora leverantörer kan komma ifråga, eller att kvalitetskrav eller ekonomisk hänsyn sätts åt sidan.

3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Stadsbyggnadskontorets bedömning är att en kvalitativ kravställning är en komplex process som bör föras av en ordentlig förstudie i form av en behovs- och marknadsanalys. I förslaget uppges att god kvalitet vid upphandling kräver relevanta krav på bemanning, utbildningsnivå, kompetens och goda arbetsvillkor för personalen. Även här är det viktigt att man tillåter bedömningar som behöver göras från fall till fall. I vissa upphandlingar har utbildningsnivå ingen större relevans för problemlösningen medan i andra upphandlingar bör det vara en kombination av olika typer av utbildningar som krävs. För att uppnå god kvalitet är det snarare viktigare med relevanta krav på bemanning samt att värna om goda arbetsvillkor för personalen.

Stadsbyggnadskontoret delar stadsledningskontorets syn att en generellt bättre koll, det vill säga aktiv avtalsförvaltning och uppföljning, ger lägre kostnader. Vill man uppnå bra villkor i sina upphandlingar är det viktigt att inköpsvolymerna blir korrekta. Leverantörer lämnar anbud baserat på den volym den upphandlande myndigheten förväntar sig att de behöver. Om avtalen inte följs kan det leda till att den utlovade volymen inte infrias och risken blir att leverantörernas erbjudanden över tid försämras. Leverantören kan inte lita på beställaren och därmed blir kostnaderna högre för den upphandlande myndigheten.

Här är det viktigt att stadens program visar på att upphandlaren har hela ansvaret för affären alternativt att veta vem som äger affären efter att avtalet undertecknats. Staden bör av den anledningen aktivt agera för att stödja nämnderna i uppföljandekontroller. Ofta görs uppföljningar om något går fel och det uppmärksammas, ett sådant förhållningssätt är oftast bekant för leverantörerna och det bidrar till en anbudskultur som lovar guld och gröna skogar, men levererar något annat – och oftast dyrare än vad som utlovats.

Förutsättningarna för en framgångsrik avtalsuppföljning bygger på flera saker. En förutsättning är att tillräckliga resurser finns tillgängliga. En annan förutsättning är att

bra uppföljningsverktyg finns på plats.

Slutligen krävs engagerade verksamhetsföreträdare eftersom en bra uppföljning även inkluderar uppföljning ute i verksamheterna. Stadsbyggnadskontoret delar stadsledningskontorets syn om att vid tecknande av avtal ska det noga regleras hur parterna ska samverka för uppföljning av kontrakt samt upprätthålla en hög kvalitet.

Vidare anser stadsbyggnadskontoret att det finns goda möjligheter för staden att arbeta med en modell som begränsar oseriösa leverantörer med onormalt låga anbud. Vid tillämpning av utvärderingsmodellen lägsta pris kan man ha med en styrande prisnivå redan i förfrågningsunderlaget som reglerar inom vilket spann upphandlaren avser att betala timpris. En sådan formulering kan vara ett sätt att förhindra oseriösa leverantörer med onormalt låga anbud.

4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Staden ser det som ytterst angeläget att de leverantörer staden anlitar delar stadens värderingar i fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och demokratiska fri- och rättigheter. För att värna om grundläggande arbetsvillkor samt mänskliga rättigheter vid upphandling av varor är det minst lika viktigt med uppföljandekontroller, snarare än att tro att en god kravställning är hela lösningen. Sådana uppföljningar kan ibland uppfattas som särskilt komplexa oftast på grund av juridiska svårigheter med att ställa krav på samhällsansvar. Tendensen inom EU-rätten är att möjligheterna ökar att ställa sådana krav och där bör staden vara en viktig röst i den utvecklingen. Slutligen – samtliga krav som ställs i ett förfrågningsunderlag bör även gälla underleverantörer.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2015 följande.

1. Trafiknämnden godkänner kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen ”Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet.
2. Trafiknämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Patrik Silverudd (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыtrande gjordes av Mikael Valier (KD) som instämmer i förslag till beslut från vice ordföranden Cecilia Brinck m.fl. (M).

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret redogör nedan de för kontoret relevanta delarna av programmets förslag och redovisar kontorets synpunkter i anslutning till dessa.

Namnbyte

Förslaget innebär att stadens styrdokument för upphandlingsfrågor benämns program i stället för policy. Trafikkontoret anser det vara en välmotiverad övergång till ett mera handlingsinriktat synsätt. Policy kan lätt uppfattas som något svävande, till intet förpliktigande eller som ett önskemål.

Ett Stockholm som håller samman / Ett demokratiskt Stockholm

Förslaget innehåller flera punkter som berör demokratiska värden vid upphandling. Krav på goda anställningsvillkor, god arbetsmiljö, motverka diskriminering och en öppen inkluderande arbetsmarknad, för att nämna några.

Kontoret ställer sig helt bakom dessa ambitioner och har sedan lång tid tillbaka ställt sådana krav vid verksamhetsupphandlingar.

Därmed inte sagt att detta inte kan bli bättre. Byggbranschen är en delvis mycket riskfylld verksamhet och alla goda krafter måste ständigt verka för förbättringar av säkerhet och arbetsvillkor, som ofta går hand i hand.

Försiktighet vid krav på praktikplatser vid upphandling av anläggningsentreprenader bör dock beaktas på grund av säkerhetsskäl. En dialog med byggföretagen i fråga kan ändå alltid äga rum. Praktiken behöver kanske inte alltid ske inom aktuellt uppdrag. Branschen har även en kader av utländska företag som lämnar anbud och stundtals vinner och tilldelas avtal. Vid utformningen av den modell och tillämpningsanvisningar för krav på anställningar, praktikplatser och lärlingsplatser som nämns i ärendet måste detta beaktas.

Reviderad antidiskrimineringsklausul klausul om meddelandefrihet

Avsikten med antidiskrimineringsklausulen är att främja efterlevnad av antidiskrimineringslagstiftning och värna om principen om alla människors lika värde och rätt att bli behandlade på lika villkor. Detta uppnås genom att efterlevnaden av antidiskrimineringslagstiftningen görs till en avtalsfråga med sanktionsmöjligheter om avtalets villkor inte följs.

Kontoret stöder förslaget till reviderad antidiskrimineringsklausul.

Klausulen om meddelarfrihet lämnas utan kommentar.

Ett klimatsmart Stockholm

Staden har högt ställda miljö- och klimatmål. Upphandling och in-köp utgör ett viktigt och verkningsfullt verktyg för att nå dessa mål. Stadens miljöprogram utgör ryggraden i stadens miljöarbete och är uppdelade i sex miljömål med tillhörande delmål.

Miljömålen rör transporter, kemikalier, energianvändning, mark- och vattenanvändning, avfall samt inomhusmiljö. För att minska stadens belastning ska staden, när det är möjligt, med utgångspunkt i miljöprogrammet ställa krav på bland annat:

- Ekologiska livsmedel
- Transporter med liten klimat- och luftkvalitetspåverkan
- Undvika skadliga kemikalier
- Låg energianvändning i byggnader och anläggningar

Kontoret har sedan tidigare ett långtgående samarbete med Göteborg, Malmö och Trafikverket rörande miljökrav vid upphandling av entreprenader.

Kontoret ställer sig bakom förslaget i ärendet men anser i allmänhet att miljökrav för att vara verksamma ska utformas i samråd med företrädare för den verksamhet som avses. Samma miljökrav är kanske inte de med mest miljöeffekt för olika verksamheter.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm.

Kvalitet, affärsmässighet och innovationer är några honnörord som lyfts fram i ärendet. Enligt förslaget ska stadens upphandlingar genomföras på ett kvalitativt och affärsmässigt sätt och ingångna avtal ska följas. Deltagandet i stadens upphandling ska underlättas för alla anbudsgivare, och även möjliggöra för små- och medelstora företag samt idéburen sektor att delta. Vidare ska staden genom innovationsupphandling utveckla stadens verksamheter. Oseriösa leverantörers deltagande i stadens upphandlingar ska motverkas.

Kontoret anser, så som förs fram i förslaget, att en väl genomtänkt strategi för upphandling bör ligga till grund för stadens upphandlingar. Planering, genomförande och uppföljning ska styras av framtagna kvalitetsrutiner och åtgärder vidtas utifrån dessa och upphandlingsobjektets art och storlek. Överarbetade administrativa rutiner bör undvikas för mindre upphandlingsfall medan större projekt kanske bör omfattas av en utökad processhantering.

Tidspress och resursbrist är faktorer som menligen kan påverka kvalitén på stadens upphandlingar, avtal och uppföljning. Vill man öka kvalitén måste det ses till att rutiner och stödsystem utformas så att upphandlarnas arbete kan underlättas och effektiviseras.

Innovationer är något som har legat kontoret varmt om hjärtat under många år. Exempel på detta har framförts i tidigare remissvar och ska inte upprepas här. Kontoret vill dock framhålla vikten av ett fortsatt tillåtande synsätt från staden i program, anvisningar och styrdokument om man vill främja innovationsviljan.

Rädslan för att göra fel vid upphandlingar har länge underblåsts av de hårda regler och tolkningar som lagen om offentlig upphandling givit upphov till samt hot om sanktioner från konkurrensverket och andra. Ändå har situationen förbättrats avsevärt sedan vi på början av 90-talet övergick från kommunalt upphandlingsreglemente till LOU. De första LOU-lagtexterna gav inget utrymme alls för t.ex. miljöfrågor eller sociala krav vid upphandling. Detta står ju numera inskrivet i LOU och det på grund av att olika upphandlande myndigheter vågat flytta fram gränserna till en rimligare tolkning av EU-kommissionens direktiv.

Kontoret anser därför att staden för att lyckas med ambitionerna i ärendets föreslagna program för upphandling och inköp bör fortsätta att ha en tillåtande och

förlåtande ståndpunkt som ger möjlighet för stadens enheter att förbättra sina verksamheter till gagn för Stockholmarna och stadens besökare.

Trafikkontorets förslag

Trafikkontoret föreslår att trafiknämnden ställer sig bakom förslaget och godkänner kontorets förslag till yttrande.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2015 följande.

1. Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Markus Nordström m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av vice ordförande Lotta Edholm (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av John Kåberg (C) och Christian Carlsson (KD) som hänvisade till reservationen från Moderaterna.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att stadsledningskontorets förslag till nytt program för upphandling och inköp är genomarbetat och har en tydlig koppling till kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål om en hållbar utveckling ur ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv för Stockholms stad och dess invånare.

Tillämpningsanvisningar till programmet är dock nödvändiga att ta fram och de måste vara tydliga, konkreta och vägledande för hur upphandlande myndigheter ska ställa krav i sina upphandlingar för att programmet ska bli det strategiska verktyget och styrmedlet som staden vill att offentlig upphandling ska bidra till.

Stadens nätverk för upphandlingsfrågor är ett utmärkt forum för stadsledningskontoret och serviceförvaltningen att hålla dialog och erfarenhetsutbytet levande när det gäller programmets praktiska tillämpning.

När det gäller klausulerna om antidiskriminering och meddelarfrihet anser förvaltningen att stadsledningskontoret har belyst de frågeställningar som framförallt berör de privatanställdas begränsade rätt till meddelarfrihet. Förslaget att en avtalad klausul om meddelarfrihet som ett särskilt avtalsvillkor är trots allt en viktig signal till

leverantörskollektivet; att som leverantör inte följa ett avtalsvillkor kan leda till avtalsrättsliga sanktioner.

Föreslagen klausul om antidiskriminering följer redan gällande lagstiftning.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 december 2015 följande.

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som sitt svar på remissen ”Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet”.

Reservation anfördes av Dennis Wedin m.fl. (M) och tjänstgörande ersättaren Britt Westerlind (KD), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Ann-Katrin Åslund (L), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen ser positivt på de flesta av kommunstyrelsens förslag i programmet samt förändringarna beträffande klausulerna om antidiskriminering och meddelarfrihet.

Nedan sammanställs äldreförvaltningens synpunkter utifrån de kapitel, rubriker och underrubriker som återfinns i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Inledningsvis anser äldreförvaltningen att programmet har en god struktur. Vidare menar förvaltningen att programmets indelning i sex olika kapitel är pedagogiskt, vilket gör att dokumentet blir lättöverskådligt.

Strategisk upphandling för ett hållbart Stockholm

Genomförande och förvaltning av programmet

Enligt förvaltningens mening är det lämpligt att kommunstyrelsen ansvarar för att tillämpningsanvisningar tas fram för det praktiska genomförandet av programmet. Förvaltningen ställer sig också positiv till att tillämpningsanvisningarna ska finnas i ett separat dokument och inte i själva programmet.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

I programmet anges bl.a. att stadens upphandlingar ska bidra till mål om:

- Ett Stockholms som håller samman
- Ett klimatsmart Stockholm

- Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Vidare anges att avvägningar mellan inriktningsmålen beror på vilken vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas. Förvaltningen anser att arbetet för stadens upphandlare kommer att underlättas om det i tillämpningsanvisningarna kommer att finnas någon förklaring om hur sådana avvägningar ska göras.

Ett Stockholm som håller samman

I programmet anges bl.a. att staden ska ställa krav på god arbetsmiljö, goda anställningsvillkor m.m. samt följa upp efterlevnaden av stadens antidiskrimineringsklausul. Förvaltningen ställer sig positiv till detta. Emellertid kan sådana krav vara svåra att följa upp utan att ytterligare resurser tillförs den uppföljande verksamheten.

Ett klimatsmart Stockholm

Det som anges i närmast ovanstående stycke gäller även beträffande uppföljning av stadens krav på miljö- och klimatmål.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Kvalitet

Enligt programmet ska staden, för att uppnå god kvalitet vid upphandling av verksamhet, ställa relevanta krav på bemanning, utbildningsnivå, kompetens och goda arbetsvillkor för personalen. Förvaltningen anser att arbetet för stadens upphandlare kommer att underlättas om det anges i tillämpningsanvisningarna när sådana krav ska tillämpas och hur dessa ska formuleras.

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Grundläggande arbetsvillkor samt mänskliga rättigheter vid upphandling av varor

Av programmet framgår att särskild hänsyn ska tas till bl.a. Internationella arbetsorganisationens, ILO:s, åtta konventioner om mänskliga rättigheter i arbetslivet när dessa innebär ett starkare skydd. Förvaltningen kan, beträffande denna skrivning, konstatera att dessa konventioner inte är relevanta för äldreomsorgen, eftersom de upphandlingar som görs inom området avser tjänster som utförs i Sverige.

Information vid upphandling av verksamhet för sociala tjänster

Förvaltningen menar att den av stadsledningskontoret föreslagna kommunikationsplanen kommer att medföra ett behov av ytterligare resurser till stadens upphandlande myndigheter.

Organisation och ansvar

Nämnders och bolagsstyrelsers ansvar

Förvaltningen konstaterar att rättsläget är oklart beträffande huruvida varje nämnd inom en kommun utgör en upphandlande myndighet. Emellertid kommer rättsläget att

klargöras mer när de nya EU-direktiven genomförts i nationell lagstiftning.

Upphandlings- och inköpsprocessen

Förvaltningen anser att det under denna delrubrik borde finnas en skrivning som förklarar konsekvenserna av när staden gör avsteg från gällande avtal. Detta, eftersom staden i vissa fall är skyldig att följa avtalen, exempelvis när dessa innehåller volymgarantier. Det är därför av vikt att betona att brister i avtalstrohet kan utgöra avtalsbrott, vilket skulle kunna utlösa skadeståndsansvar för staden.

Funktion och roller

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget att varje upphandlande myndighet/enhet ska ha en upphandlings- och inköpsansvarig samt en upphandlings- och inköpssamordnare. Förvaltningen anser dock att det tydligare borde framgå vad arbetsuppgifterna för respektive funktion innebär.

Bilaga 2 Reviderad antidiskrimineringsklausul

Enligt klausulen gäller bl.a. att leverantören, om staden begär det under avtalstiden, ska inkomma med sanningsförsäkran som anger om leverantören eller anställd som leverantören svarar för, vid utförandet av kontraktet, enligt lagakraftvunnen dom brutit mot en straffbestämmelse eller ett förbud enligt gällande antidiskrimineringslagstiftning. Förvaltningen ställer sig frågande till om denna skrivning omfattar samtliga anställda hos leverantören samt hur uppföljningen av detta krav ska genomföras.

Av klausulen följer också att för det fall leverantören inte lever upp till sina åtaganden gällande exempelvis antidiskrimineringslagstiftning och/eller tillhandahåller information som möjliggör uppföljning ska denne påföras sanktion i form av vite. Äldreförvaltningen anser att tillämpningen av denna skrivning kan leda till vissa praktiska problem. T.ex. kan det vara svårt att kontrollera att stadens samtliga leverantörer verkligen agerar i enlighet med dessa krav utan att ytterligare resurser tillförs den uppföljande verksamheten.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Jan Tigerström m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Hanna Wistrand (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Helen Törnqvist (C), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Bromma stadsdelsförvaltning välkomnar kommunstyrelsens förslag till program för upphandling och inköp.

Kommunstyrelsen ansvarar för att ta fram tillämpningsanvisningar avseende det praktiska genomförandet av programmet men det är angeläget att implementeringen av programmet genomförs samlat inom staden och med tydlighet gentemot förvaltningarna så att en likvärdig hantering av upphandlingar garanteras. I programmet framgår även vilka ansvar och vilka funktioner som ska finnas på respektive förvaltning/upphandlande myndighet i form av upphandlings- och inköpssamordning. Det understryker också hur viktig den centrala styrningen och de kommande tillämpnings-anvisningarna är.

De ställningstagande som görs avseende antidiskriminering och meddelarfrihet ställer sig stadsdelsförvaltningen bakom.

Programmet innehåller ingenting om hur egenregi anbud ska hanteras i framtiden. Det är önskvärt att antingen programmet eller kommande tillämpningsanvisningar även omfattar anvisningar för egenregi anbud.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2015 följande.

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande åberopas som yttrande till kommunstyrelsen.
2. Nämnden anför därutöver följande;

Det är välkommet att Stockholm antar ett nytt upphandlingsprogram. Själva utgångspunkten för ett nytt program är att höja kvaliteten. Exempel på detta är att det nya programmet ger utrymme för att ställa skärpta krav på bemanning, utbildnings- och kompetensnivå. Med programmet tydliggörs också att villkor och rättigheter för anställda är viktiga beståndsdelar i att värna kvaliteten. Det välkomnas att staden ska säkerställa att affärer görs med seriösa aktörer som betalar skatt och i övrigt lever upp till lagar och regler.

Upphandling kan rätt genomfört bidra till stadens vision om ett Stockholm för alla där krav på social, ekologisk, demokratisk och ekonomisk hållbarhet är viktiga beståndsdelar.

Den sociala hållbarheten ska säkerställas genom anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Inom avtalsområden där efterlevnaden av arbetsmiljöbestämmelser bedöms som problematiska ska staden kunna ställa uttryckliga krav på att lagstiftning efterlevs. Upphandlingarna ska bidra till en öppen och inkluderande arbetsmarknad och motverka diskriminering. Det är viktigt och välkommet att kraven på social hållbarhet skärps.

Upphandlingarna ska bidra till ekologisk hållbarhet genom att där det är möjligt ska krav på exempelvis ekologiska livsmedel, transporter med låg klimatpåverkan samt låg energianvändning. Det är viktigt att upphandlingar utgår från stadens miljöprogram.

Det demokratiskt hållbara Stockholm förstärks genom att staden ska respektera mänskliga rättigheter. Internationella konventioner ska vara grunden för upphandlingar. Det är välkommet att allmänhetens insyn stärks med programmet. Likaså att intresseorganisationer ska hållas informerade. För att förhindra brister i verksamheten är det mycket angeläget att meddelarfriheten i sociala tjänster stärks.

Med dessa ambitioner blir det viktigt att stadsdirektörens tillämpningsanvisningar blir konkreta. Upphandling har i dag blivit mer juridik än politik vilket har gjort det svårt att hålla en hög ambitionsgrad. Om det som utgångspunkt ska ställas samma höga krav på klimathänsyn, personalpolitik och socialt ansvar som ställs på den egna verksamheten behöver tillämpningsanvisningarna vara tydliga och konkreta. Dessa behöver tydliggöra vilka krav som kan, och bör, ställas i ett förfrågningsunderlag.

Därutöver behöver det också kartläggas hur förfrågningsunderlaget kan utformas för att attrahera idéburen verksamhet, stiftelser och kooperativ att delta i upphandling.

Vår lokala syn på upphandling i Enskede-Årsta-Vantör

Det är väl känt att kommunens olika politiska partier alla har en skiftande syn på upphandling av verksamheter. De olika synerna tycker vi i grunden är något positivt som bidrar till demokratisk diskussion, vilket i sin tur driver samhällsutveckling. Vi tror att såväl inom ett majoritetsarbete som inom en opposition måste våra olika idéer och ideologier få diskuteras. Att ha högt i tak är och kunna vara tydlig med sin ideologi är viktigt för att alla parter ska känna sig respekterade i ett samarbete. Men det är också viktigt för ett samarbete att kunna kompromissa, och det är viktigt för den kommunala förvaltningen att det finns en förutsägbarhet och kontinuitet i hur vi politiker förvaltar det förtroende som medborgarna har givit oss. Därför är vi socialdemokrater, miljöpartister och vänsterpartister lokalt i stadsdelsnämnden överens om de

grundläggande principerna för hur vi ser på den roll som upphandling ska tjäna. Vår syn tar sitt avstamp i att upphandlingsinstrumentet är till för att tjäna medborgarna, inte någon annan.

Det är vi medborgare som tillsammans skapar förutsättningarna för välfärden. Samhället är sedan ansvarigt för att-och hur- välfärden organiseras. Som utgångspunkt är det därför också samhället som ansvarar för driften av våra verksamheter. Vi välkomnar dock andra driftsformer där dessa kan bidra till ökad kvalitet eller skapa spännande alternativ för välfärden. Vi har som utgångspunkt att valfrihet uppnås bäst om medborgarna har en möjlighet att välja en driftsform som de känner sig trygga med. Därför kommer vi aldrig att tvinga välfungerande verksamheter av ett visst slag att bli föremål för upphandling. Men vi kommer använda upphandling som ett verktyg där det kan stärka valfriheten och kvaliteten för medborgarna. Som utgångspunkt tycker vi därför att det bör finnas en balans mellan olika driftsformer som medborgarna kan välja mellan, en balans som vi nu i Enskede-Årsta-Vantör har uppnått. Vi tycker även att vissa verksamheter till sin natur, såsom äldreomsorg, ligger närmre välfärdens kärna än exempelvis bad eller caféverksamhet, och detta påverkar vår syn på driftsformens angelägenhet.

Vi behöver vara medvetna om att samhällets behov av en viss typ av verksamhet ändras ständigt, och att det kan påverka driftsform. För tillfället ser stadshuset över de olika äldreboendeformerna och vi ser lokalt ett behov av fler LSS bostäder. Detta kan påverka hur vi använder upphandlingsverktyget.

Vi tycker att en bra verksamhet ska få fortsätta att fungera bra, men vi behöver även vara medvetna om att sådant som ena dagen fungerar bra kan plötsligt komma att fungera dåligt nästa dag. Det ligger därför ett viktigt ansvar på den kommunala förvaltningen att rapportera såväl missförhållanden som framgångssagor till oss politiker. Vi avser därför att noggrant följa de utvärderingar av verksamheterna som görs. Det är viktigt att dessa utvärderingar görs oberoende av politisk påverkan så att de godtas som objektiva av såväl majoritet som opposition.

Det är viktigt för oss att skapa konkurrens inom en upphandling, och inte bara överlåta budgivningen till de fåtal stora aktörerna som i dag agerar på vad som påminner om en konsoliderad marknad. Om kommunen kan driva en verksamhet mest effektivt och till bäst kvalitet är det också rimligt att kommunen ska få den chansen. Därför ser vi det som en självklarhet att det läggs egenregianbud vid upphandling, om det inte finns skäl som talar emot. Kanske än mer viktigt är att vi kan ta fram förfrågningsunderlag som intresserar den idéburna sektorn, stiftelser och kooperativ att lägga anbud. Genom detta tror vi att upphandlingsverktyget kan utnyttjas för att skapa

mervärde för medborgarna.

Att vi ska ställa samma krav på samhällsansvar på en upphandlad verksamhet som på den kommunala är en självklarhet. Även inför beslut om förlängningar av entreprenader ska det beaktas vilket samhällsansvar dessa är beredda att ta.

Vi tycker egentligen att medborgarna skulle vara förtjänta av en blocköverskridande överenskommelse i upphandlingsfrågan, i vart fall på grundläggande nivå, så att inte verksamheterna utsätts för tvära kast varje gång den politiska majoriteten byts ut, men vi befarar att förutsättningar för detta i dag varken föreligger på central eller på lokal nivå. I andra hand tror vi då att såväl stadens kommunala förvaltningar som de politiska nämnderna kan vara förtjänta av ett klagörande från stadshuset av hur man ser på de svårare politiska avvägningarna i upphandling så att enhetlighet och förutsägbarhet kan uppnås, i vart fall på kort sikt.

Reservation anfördes av Gustav Johansson m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Peter Backlund (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Claes Karlsson (KD) och Christina Peterson (C) som instämde i Moderaternas reservation.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelförvaltningen välkomnar kommunstyrelsens förslag till program för upphandling och inköp. Det framgår av programmet att kommunstyrelsen ansvarar för att ta fram tillämpningsanvisningar för det praktiska genomförande av programmet. Det är angeläget att implementeringen av programmet genomförs samlat och med tydlighet gentemot förvaltningarna för att garantera att hela staden har en likvärdig hantering i alla upphandlingar.

I tjänsteutlåtandet redogörs utförligt om de ställningstaganden som gjorts till exempel vad gäller t.ex. antidiskriminering, meddelarfrihet och insynen i den upphandlade verksamheten. Samtidigt betonas också att de krav som ställs inom respektive målområde ska analyseras noggrant utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet. Här anser förvaltningen att det är viktigt att betona den centrala styrningen inom upphandlingsområdet. Stadsledningskontoret och serviceförvaltningen har utifrån sin samlade kompetens och överblick en viktig uppgift att bevaka och driva utvecklingsarbetet för att kunna öka ambitionerna i dessa frågor.

I programmet framgår inte hur egenregi anbud ska hanteras i framtiden. För

närvarande används riktlinjer från 2010 vid upphandlingar där egenregi anbud också ska läggas. Det är angeläget antingen programmet eller kommande tillämpningsanvisningar och omfattar anvisningar för egenregi anbud.

Av programmet framgår vilka ansvar och vilka funktioner som ska finnas på respektive förvaltning/upphandlande myndighet i form av upphandlings- och inköps ansvarig samt upphandling- och inköpssamordning. Förvaltningen anser att det är bra att detta finns med programmet eftersom det också understryker att dessa frågor är viktiga och inte får tappas. Samtidigt konstaterar förvaltningen att flera förvaltningar har valt att inte ha en egen upphandlare anställd, för att i stället köpa upphandlingskompetensen från serviceförvaltningen eller upphandlingskonsulter. Detta understryker ytterligare hur viktig den centrala styrningen och de kommande tillämpningsanvisningarna är.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 december 2015 följande.

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslag till Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet.
2. Nämnden anför därutöver följande.

Med det nya upphandlingsprogrammet kommer Stockholm som stad kunna verka för att driva utvecklingen framåt i en social, miljömässig, ekonomisk och demokratisk hållbar riktning. Kvalitén är av betydelse för majoriteten – det är när vi ställer krav på bemanning, utbildnings- och kompetensnivå samt när vi stärker och tydliggör villkor och rättigheter för de anställda som vi når ett hållbart Stockholm. Vi välkomnar särskilt att krav om kollektivavtal eller villkor i nivå med kollektivavtal kommer att ställas samt att meddelarfrihet ska gälla i olika verksamheter. Vi instämmer med förvaltningen att väl avvägda krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas bidrar till ekonomisk och kvalitativ, social, demokratisk samt miljö- och klimatmässig hållbarhet samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vill även framhålla vikten av att tillämpningsanvisningarna blir konkreta och tydliga för att implementeringen av programmet ska kunna ske så enkelt som möjligt. Detta är viktigt då, det är av stor betydelse att arbetet med att garantera att alla delar i programmet efterföljs och att hela staden har en likvärdig hantering i alla upphandlingar.

Reservation anfördes av Lars Jilmstad m.fl. (M) och Vladan Bošković (L),

bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av Lars Hultkvist (KD) som instämmer med Moderaterna och Liberalernas reservation.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inga invändningar mot förslaget till nytt program för upphandling och inköp. Inte heller finns något att erinra mot revideringen av stadens klausul om antidiskriminering vid upphandlingar av tjänster och byggentreprenader, eller mot införandet av en klausul om meddelarfrihet i de upphandlingar som gäller entreprenaddrift inom socialtjänstområdet.

Förvaltningen delar bilden att väl avvägda krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas bidrar till ekonomisk och kvalitativ, social, demokratisk samt miljö- och klimatomfattig hållbarhet samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses.

Det är också värdefullt att stadsledningskontoret poängterar att viljan att i en upphandling tillgodose något av stadens fyra inriktningsmål i vissa fall kan få negativa konsekvenser för ett annat mål – att något mål ibland måste stå tillbaka till förmån för ett av de andra. Det blir då en viktig del av förberedelserna inför en upphandling att analysera kostnadsmissiga och andra konsekvenser av potentiella krav. Denna analys blir ett moment som ställer stora krav på kompetens hos den upphandlande nämnden eller styrelsen.

När det gäller utformningen av antidiskrimineringsklausulen föreslår förvaltningen att det i sammanhanget vga begreppet ”staden” genomgående byts ut mot ”den upphandlande myndigheten” eller ”beställaren”. ”Staden” kommer inte att vara avtalspart, och det är viktigt att det blir tydligt både för leverantör och upphandlande nämnd eller styrelse vilken instans som formellt ställer de krav som framgår av klausulen.

Klausulens första paragraf är självmotsägande. Å ena sidan anges att leverantören ska följa vid varje tillfälle gällande lagstiftning. Å andra sidan specificeras exakt vilken lagstiftning som avses. För att göra klausulen mer hållbar över tid och oberoende av förändringar i lagstiftningen skulle det behöva framgå tydligare att de lagar som nämns är den lagstiftning som ”för närvarande avses” – med en formulering hämtad från stadens ursprungliga antidiskriminerings-klausul som fastställdes av kommunfullmäktige den 24 januari 2005.

Förvaltningen förutsätter också att de onödigt otympliga formuleringar, borttappade ord och andra rent språkliga missar och skrivfel som har smugit sig in i klausulen åtgärdas innan ärendet tas upp i kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Ett ord, förmodligen ”bunden”, saknas till exempel i den första meningen i § 2, och i början av fjärde raden i § 3 saknas ordet ”enligt”. Det invecklade uttrycket ”till

styrkande av” i § 2 a kan ersättas med det enklare ”för att styrka”. På ett par ställen – vid

§ 2 c och vid § 4 – bör det dessutom snarare stå ”vid *tillfället* gällande antidiskrimineringslagstiftning” än ”vid *varje* tillfälle gällande”, eftersom just dessa delar av klausulen syftar på eventuell förekomst av lagbrott som begås vid specifika tidpunkter.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och översänder det som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Lars Svärd m.fl. (M), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till stadsledningskontorets förslag. Att följa stadens inriktningsmål är ett viktigt strategiskt ställningstagande i upphandlings- och inköpsfrågor. Att revidera antidiskrimineringsklausulen värnar om principen om alla människors lika värde och är i linje med stadens inriktningsmål. Klausulen om meddelarfrihet är en tydlig signal till entreprenörerna men det är viktigt att personal inom entreprenadverksamhet inte förleds att tro att de omfattas av samma skydd som offentliganställda.

Det är bra att tydliggöra nämndens ansvar i upphandlings- och inköpsfrågor med en utökad funktion (upphandlings- och inköpsansvarig). Men det är en utökad funktion och innebär inte en resursförstärkning för nämnden.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordförande Bo Arkelsten m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Helen Jäderlund Eckardt (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Bertil Pelland (C) som anslöt sig till Moderaternas reservation.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till att staden ställer krav som bidrar till god arbetsmiljö och motverkar diskriminering. Förvaltningen menar att det också är bra med krav som minskar stadens klimatpåverkan och att staden ställer krav i sina köp av varor för att förbättra människors arbetsvillkor även i andra länder. Förvaltningen ser också positivt på programmets ambition att öka insynen och försöka stärka meddelarskyddet genom klausulen om meddelarfrihet. Förvaltningen tycker det är en förbättring att policyn om konkurrens och valfrihet samt skrivningarna om kvalitetsaspekter samlas i ett program. Förvaltningen ser att det behövs tillämpningsanvisningar för att klargöra hur programmet ska tillämpas. Detta rör till exempel den del som avser skrivningar om anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Kungsholmens stadsdelsnämnd besvarar remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Maria Johansson (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Arvid Vikman m.fl. (S), Anders Ödmark m.fl. (MP) och Reijo Kittilä (V), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Kristin Jacobsson (C) som instämde i Moderaternas förslag.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30

november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förslaget till program för upphandling och inköp innebär en revidering av tidigare beslutad policy, anpassat till stadens fyra inriktningsmål. När programmet senare kompletteras med tillämpningsanvisningar blir det förhoppningsvis en god vägledning vid inköp och upphandling.

Några delar av förslaget kan rymma komplikationer, vilket stadsledningskontoret också antyder. Intentionen att staden ska arbeta aktivt genom att i upphandling verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning är vällovlig, men kan riskera att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Det bör understrykas att sådana krav endast tillämpas då det bedöms lämpligt med hänsyn till uppdraget.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Petra Gardos Ek m.fl. (M) och Maria Karlman Noleryd (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Maria Karlman Noleryd (L), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Susanne Wicklund (C) som anslöt sig till Moderaternas och Liberalernas reservation.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att remitterat program för upphandling och inköp samt de förslag på klausuler för anti-diskriminering och meddelarfrihet som kommunstyrelsen har tagit fram kan bidra till att nå stadens övergripande mål.

Förvaltningen delar kommunstyrelsens uppfattning att inköp och upphandling kan vara ett strategiskt medel för att nå fullmäktiges och nämndens mål om en socialt, ekonomiskt, miljömässigt och demokratiskt hållbar utveckling. Programmet tydliggör på ett bra sätt stadens ambitioner och förvaltningen uppskattar den tydliga kopplingen till stadens målstruktur.

I kommunstyrelsens ärende blir det tydligt att många av programmets ambitioner och ställningstaganden rör komplexa frågeställningar med risk för juridiska fallgropar.

Specifika krav kopplat till goda arbetsvillkor, möjligheter till insyn i verksamheten och respekt för mänskliga rättigheter är alla exempel på områden som fortsatt kommer att innebära utmaningar ur ett upphandlingshänseende. Förvaltningen vill lyfta fram vikten av ett fortsatt nära stöd från staden centralt i dessa frågor, exempelvis i form av tillämpningsanvisningar och standardiserade formuleringar. En viktig fråga om staden och nämnderna formulerar nya typer av krav och villkor är möjligheten till en reell uppföljning, även kring denna fråga efterfrågar förvaltningen ytterligare stöd.

Förvaltningen ser positivt på att programmet lyfter fram vikten av tydliga kvalitetskriterier i upphandlingarna och att upphandlingen ska vara kopplad till stadens och nämndens mål. Även om programmet lyfter fram att ambitionen ska vara att ta tillvara leverantörers potential att utveckla verksamheten och fokusera på vad som ska åstadkommas istället för hur finns det en risk med att tydliga krav leder in just på hurfrågan.

Precis som programmet inledningsvis slår fast ska upphandlingarna bidra till fullmäktiges inriktningsmål. Förvaltningen vill lyfta fram vikten av att såväl upphandling som inköp syftar till en god affär där konsekvenser för helheten behöver beaktas. Förvaltningen ser därför positivt på den förtydligande formulering som finns om att avvägningar mellan inriktningsmålen beror på vad som upphandlas och att krav som ställs inom respektive målområde noggrant ska analyseras utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av Benjamin Dousa m.fl. (M), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Sofia Tahko (KD) som anmälde att om hon hade tjänstgjort i nämnden hade hon ställt sig bakom Moderaternas reservation.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inga invändningar mot förslaget. Det föreslagna programmet uttrycker en ambition att skärpa kravställningen i stadens upphandlingar.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (M) och Jesper Svensson (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Ewa Larsson m.fl. (MP), Claes Elmgren m.fl. (S) och Tina Kratz (V), *bilaga 1*.

Ersättare Gunnar Caperius (C) och ersättare Johan Sunbring (KD) anmäler att om de hade tjänstgjort hade de anslutit sig till Moderaterna och Liberalernas gemensamma reservation.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning välkomnar en översyn av stadens styrdokument för upphandling.

Förvaltningen har inget att erinra mot förslaget till strategisk inriktning för stadens upphandlings- och inköpsverksamhet.

Förvaltningen delar bilden att väl avvägda krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas bidrar till ekonomisk och kvalitativ, social, demokratisk samt miljö- och klimatmässig hållbarhet samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses.

Nämnden föreslås besluta att detta tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde 17 december 2015 följande.

Skärholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens svar på remissen.

Reservation anfördes av Elisabeth Johnson m.fl. (M), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Sihlberg (C) och Thomas Flank (KD) till

förmån för Moderaternas reservation.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Offentlig upphandling syftar primärt till att göra goda affärer. Verksamheternas behov ska tillgodoses och krav på kvalitet ska ställas och följas upp för att möjliggöra bästa möjliga service till medborgarna.

Stadsdelsförvaltningen anser att kommunstyrelsen förslag till program för upphandling och inköp är positivt och ett ändamålsenligt ramverk att hålla sig till. Programmet utgör en stomme och vad som utgör kvalitet för ett visst verksamhetsområde avgörs ytterst av respektive förvaltnings beställare som ansvarar för verksamheten och de brukare och medborgare som använder tjänsterna. Stadsdelsförvaltningen tar vid upphandlingar hjälp från serviceförvaltningens upphandlingsenhet för att säkra kompetens och kvalitet i upphandlingsförfarandet. En vital del i att säkra avtalsuppfyllelsen är att stadsdelsförvaltningen fortsätter med löpande avtalsuppföljning av god kvalitet. Att följa upp avtal är resurskrävande, men nödvändigt för att motverka oseriösa leverantörer och för att säkra rätt leverans och kvalitet.

I programmet anges att olika former av sociala-, demokratiska- och miljö- och klimatomständiga hänsyn måste anpassas och motiveras i förhållande till den vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas. Stadsdelsförvaltningen anser det även vara viktigt att väga ihop dessa hänsyn med långsiktigt ekonomiska konsekvenser. Staden som en offentlig myndighet måste i alla lägen säkra att skattemedel nyttjas på ett effektivt sätt. Kostnaden för olika hänsyn inom respektive målområde behöver därmed analyseras innan krav ställs.

Stadsdelsförvaltningen vill i detta sammanhang även belysa vilka effektivitetsvinster det finns inom upphandlingsområdet genom att samarbeta mer mellan förvaltningarna. Att ge ett ökat ansvar till servicenämnden för centrala upphandlingar är positivt. Det finns starka affärsmässiga, kvalitativa och administrativa skäl för att centralupphandling bör vara normalförfarande inom områden där merparten av förvaltningarna har likartade behov. Inom servicenämnden finns upphandlingskompetens som möjliggör för staden att genom offentlig upphandling driva utvecklingen i en socialt och ekonomiskt hållbar riktning.

Stadsdelsförvaltningen anser att kommunstyrelsens förslag till program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet är positivt och bidrar till en kvalitetshöjning av arbetet med stadens upphandlingsfrågor.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2015 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen om program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet.

Reservation anfördes av Ole-Jörgen Persson m.fl. (M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Bengt Porseby (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Awad Hersi m.fl. (MP), Anna Jonazon m.fl. (S) och Rashid Mohammed (V), *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet.

Förvaltningen ser att förslaget ligger i linje med Kommunfullmäktiges inriktningsmål. Det är angeläget att olika former av sociala-, demokratiska- och miljö- och klimatmässiga hänsyn anpassas och motiveras i förhållande till den vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas. Stadsledningskontoret förslag, att krav som ställs inom respektive målområde ska analyseras noggrant utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet, är därför mycket viktiga.

Förvaltningen instämmer vidare i stadsledningskontorets skrivning att det är viktigt att programmet uttrycker en klar ambition, men samtidigt är öppen för bedömningar som behöver göras i det enskilda fallet. Det är också viktigt att ta hänsyn till att tillämpningen av dessa krav kan komma att förändras och utvecklas över tid.

Mot bakgrund av ovanstående överlämnar stadsdelsnämnden förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen om program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 november 2015 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Filip Solsjö m.fl. (M) och Anne-Lie Elfvén (L),

bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Birgitta Sevefjord (V), *bilaga 1.*

Ersättaryttrande gjordes av Fredrik Lindstål (C) och Leif Kroon (KD) till stöd för Filip Solsjö m.fl. (M) och Anne-Lie Elfvén (L) reservation.

Ersättaryttrande gjordes av Michelle Jangmyr (Fi) som ställde sig bakom lämnat särskilt uttalande som gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Birgitta Sevefjord m.fl. (V).

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att remitterat program för upphandling och inköp samt de förslag på klausuler för anti-diskriminering och meddelarfrihet som kommunstyrelsen har tagit fram kan bidra till att nå stadens övergripande mål.

Förvaltningen delar kommunstyrelsens uppfattning att inköp och upphandling kan vara ett strategiskt medel för att nå fullmäktiges och nämndens mål om en socialt, ekonomiskt, miljömässigt och demokratiskt hållbar utveckling. Programmet tydliggör på ett bra sätt stadens ambitioner. Förvaltningen uppskattar den tydliga kopplingen till stadens målstruktur.

Förvaltningen instämmer i att det är viktigt att goda anställningsvillkor gäller för de som arbetar för stadens leverantörer och att konkurrensfördelar inte ska ges till de leverantörer som brister. Goda arbetsvillkor och den så kallade vita-jobb-modellen behandlas i kommunstyrelsens ärende. I det aktuella avsnittet ges en nyanserad bild av möjligheten att införa kollektivavtalsliknande villkor i upphandlingar. I förslaget till program har skrivningen skärpts. Målet avseende goda arbetsvillkor säger att det ska ställas krav på särskilda kontraktvillkor i nivå med svenska kollektivavtal.

Förvaltningen anser att programmets formulering om att ställa krav på kollektivavtalsliknande så långt det är möjligt enligt lag ska kvarstå. Riktlinjer eller motsvarande bör dock tas fram som klargör stadens uppfattning om vad som ryms i begreppet kollektivavtalsliknande villkor.

Förvaltningen ser vidare positivt på att programmet lyfter fram tydliga kvalitetskriterier i upphandlingarna och att upphandlingen ska vara kopplad till stadens och nämndens mål.

Därtill anser förvaltningen också att det är viktigt att komma ihåg att upphandlingen ska syfta till en god affär där konsekvenser för helheten behöver beaktas.

Förvaltningen ser därför positivt på den förtydligande formulering som finns om

att avvägningar mellan inriktningsmålen beror på vad som upphandlas och att krav som ställs inom respektive målområde noggrant ska analyseras utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet.

Antidiskrimineringsklausul

Förvaltningen har inget att invända mot utökningen respektive inskränkningen av antidiskrimineringsklausulens tillämpningsområde.

Klausul om meddelarfrihet

Förvaltningen instämmer i att det inte finns anledning att ändra den nuvarande klausulen om meddelarfrihet och i att det är viktigt att klausulen är formulerad så att den privatanställda inte förleds att tro att den är skyddad från samma arbetsrättsliga åtgärder som en offentliganställd är. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2015 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Johan Nilsson m.fl. (M), och Evy Kjellberg (C), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Jan Bressler (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Majvi Andersson m.fl.(S), Viktor Morawski m.fl. (MP) och Emelie Roxby Schüsseleder (V), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Camilla Sarfors (KD) som anmälde att hon skulle ha bifallit förslaget från Johan Nilsson m.fl. (M) och Evy Kjellberg (C) om hon varit tjänstgörande.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Färre styrdokument är något som Stockholm stad bör eftersträva och förslaget om program för upphandling bidrar till det, vilket är positivt.

I sin helhet känns programmet väl strukturerat och med en tydlig koppling till stadens mål.

Förvaltningen ser positivt på en skärpning av antidiskrimineringsklausulen och

användande av vite kommer sannolikt att bidra till en ökad efterlevnad av klausulen.

Sedan 2008 finns en antagen klausul om meddelarfrihet som nämnder som upphandlar vård- och omsorgs-entreprenader använder. Förslaget är att denna klausul fortsättningsvis ska utvidgas till att - med ett fåtal undantag - omfatta samtliga entreprenadupphandlingar som avser drift av verksamhet inom socialtjänsten.

”Ett avtalsvillkor om meddelarfrihet kan inte garantera den enskildes anställningstrygghet”. Detta framhålls, helt korrekt, i förslagets tjänsteutlåtande. De risker som en sådan klausul därmed innebär påpekas också. Enligt lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter kan en arbetstagare bli skadeståndsskyldig om företagshemligheter lämnas ut. Detta upphävs inte av en avtalsklausul. Om en anställd i ett berört företag inte har full kunskap om gränsen mellan klausul och lagstiftning och i god tro utnyttjar meddelarfrihetsklausulen på ett felaktigt sätt kan det få olyckliga konsekvenser för den anställde.

Klausulen bedöms, i tjänsteutlåtandet, mest ha ett signalvärde. Men det framgår inte om en utvärdering av nuvarande klausul genomförts.

Förvaltningens uppfattning är att det finns uppenbara risker med en klausul utan fullt lagstöd. Själva begreppet meddelarfrihet och dess innebörd är sedan tidigare väl etablerat och att använda samma benämning på något som inte fullt ut ger samma rättigheter och möjligheter som för offentlig anställda via lagstöd är olyckligt. Det hade även varit önskvärt med en utvärdering av nuvarande klausulanvändnings faktiska effekter.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 26 november 2015 följande.

Tjänsteutlåtandet överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av Therese Carlborg m.fl. (M) och Mimmi Deljerud Engholm (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Malin Björk (C) och Steven Crosson (KD) som anmälde att de hade ställt sig bakom Moderaternas och Liberalernas reservation om de hade tjänstgjort.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 november 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till program för upphandling och inköp i allt väsentligt är ett väl genomarbetat styrmedel och har en klar inriktning i enlighet med Kommunfullmäktiges inriktningsmål. I flera avseenden utgör det en revidering av

tidigare beslutad policy. När programmet senare kompletteras med tillämpningsanvisningar emotser förvaltningen att specifika genomförandefrågor blir tydliga, och att eventuella frågetecken bedömningsfrågor rätas ut.

Några delar av förslaget till program kan rymma komplikationer, vilket stadsledningskontoret också antyder. Intentionen att staden ska arbeta aktivt genom att i upphandling verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning är vällovlig, men kan riskera att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Det bör understrykas att sådana krav, såsom framgår av förslaget, endast tillämpas då de bedöms lämpligt med hänsyn till uppdragets omfattning och upphandlingsföremålets art.

Förvaltningen vill i likhet med stadsledningskontoret framhålla vikten av att en upphandling inte får ställa krav som syftar till att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet. Det kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser. Stadsledningskontoret illustrerar detta med ett tydligt exempel; krav kan exempelvis ställas på att ”den frukt som levereras till staden ska vara ekologisk”, men det är inte tillåtet att kräva att ”endast leverantörer vars sortiment uteslutande består av ekologisk frukt kan lämna anbud”.

För de fall leverantörer inte är kollektivavtalsanslutna ska staden, så långt det är ändamålsenligt och möjligt enligt lag, ställa krav på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Förvaltningen anser att detta bör vara en fullt möjlig kompromiss, eftersom EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Stadsledningskontoret har i budget för 2015 även fått i uppdrag att skärpa nuvarande antidiskrimineringsklausul. Avsikten med en antidiskrimineringsklausul är att främja efterlevnad av antidiskrimineringslagstiftning och värna principen om alla människors lika värde och rätt att bli behandlade på lika villkor. Förvaltningens förhoppning är att en antidiskrimineringsklausul, om den genomförs på ett effektivt sätt, kan utgöra ett verkningsfullt medel att bekämpa diskriminering grundad på kön, etnisk tillhörighet, sexuell läggning eller funktionshinder, och därigenom förstärka redan befintlig lagstiftning mot diskriminering. EU-kommissionen har också lyft fram den offentliga upphandlingens sociala aspekter såsom insatser mot bl a diskriminering pga kön eller etnisk bakgrund, och därtill uppmanat medlemsstaterna att upprätta antidiskrimineringsklausuler.

Sammantaget anser förvaltningen att när krav ställs i en upphandling måste det säkerställas att det sker i enlighet med gällande lagstiftning och riktlinjer, vilket stadsledningskontoret har beaktat i det framlagda förslaget till program för upphandling och inköp.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 18 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Koncernledningen har i ett tidigt skede involverats i arbetet med framtagande av det nya programmet, en arbetsmodell som vi välkomnar eftersom det ger möjligheter för moderbolaget att redan initialt bevaka bolagens förutsättningar och intresse och ställa dessa i relation till kommunkoncernens, vilket i slutändan underlättar processen för alla.

Programmets struktur och ambition blir tydlig genom att det utgår från inriktningsmålen samt att programmet hållits på en övergripande nivå. Det möjliggör för såväl koncernledningen som för bolagen och staden i stort att använda programmet som ett styrmedel på övergripande nivå, och upphandling som ett verktyg för att nå de politiska målen utifrån varje verksamhets uppdrag. Det är dock bra, som det föreslås, att programmet kompletteras med tillämpningsanvisningar för specifika frågor för att stödja verksamheterna utan att detta tynger ned eller komplicerar det övergripande programmet.

Det är även realistiskt med tillägget att det krävs en avvägning mellan inriktningsmålen beroende på vilken vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas samt att krav som ställs inom respektive målområde också noggrant ska analyseras utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet.

I programmet, under avsnitt "Samverkan inom staden" anser koncernledningen att det är avgörande att skrivningen förtydligas med att stadens bolag *erbjuds möjlighet* att delta i centrala upphandlingar. Detta också i enlighet med stadsledningskontorets remiss och tjänsteutlåtande "Ökat ansvar till servicenämnden för centrala upphandlingar (dnr 170-435/2015). Under samma avsnitt anges även att i syfte att effektivisera upphandlingsarbetet och dra nytta av stadens storlek *"ska möjligheten till samordning t.ex. i form av gemensam upphandling alltid prövas av en nämnd eller bolagsstyrelse"*. Koncernledningen föreslår att skrivningen justeras så att meningen istället lyder *"ska möjligheten till samordning t.ex. i form av gemensam upphandling alltid prövas av en nämnd eller bolagets verkställande ledning"*. Frågan är en operativ verksamhetsfråga och ett krav på att bolagsstyrelsen alltid ska pröva en sådan möjlighet skulle innebära såväl administrativa som praktiska svårigheter och motarbetar en effektiv process.

Enligt tidigare uppdrag i budget för 2015 ska arbetsmarknadsnämnden tillsammans med kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB utarbeta *en modell för hur krav i samband offentliga upphandlingar och investeringar kan ställas på anställningar, praktikplatser och lärlingsplatser för personer långt ifrån arbetsmarknaden*. Enligt stadsledningskontorets tjänsteutlåtande ska detta nu i praktiken genomföras genom att kommunsstyrelsen beslutar om att en tillämpningsanvisning tas fram som behandlar

dessa frågor. Koncernledningen ser positivt på att även fortsättningsvis vara involverad i arbetet så att anvisningen utformas på bästa sätt för hela kommunkoncernen.

Ärendet

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Utgångspunkten för förslaget till nytt program för upphandling och inköp är att kvaliteten i verksamheterna ska stärkas och att de anställdas rättigheter värnas. Kommunfullmäktige har i budget för 2015 angivit att ett nytt program ska ta ett tydligt avstamp i perspektivet på offentlig upphandling som ett medel för att driva utvecklingen i en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar riktning.

Vid upphandling ska staden säkerställa:

- kvalitet i verksamheten
- de anställdas villkor
- sociala krav på verksamheten och dess underleverantörer
- höga miljö- och klimatkrav
- verksamheternas bidrag till hållbar utveckling
- öppenhet avseende ekonomi och meddelarfrihet, samt
- stadens roll som innovativ beställare

Utgångspunkten vid all upphandling är höga krav på kvalitet. De krav som ställs i upphandlingen ska syfta till att uppnå kommunfullmäktiges och den egna nämndens/styrelsens mål för verksamhetsområdet.

För att säkerställa kvaliteten i de varor och tjänster som upphandlas ska staden ställa krav på den tekniska och yrkesmässiga förmågan och kapaciteten samt utforma tydliga kvalitetskriterier kopplade till varan eller tjänsten.

För att uppnå god kvalitet i upphandlade verksamheter ska staden även ställa relevanta krav på bemanning, utbildningsnivå, kompetens och goda arbetsvillkor för personalen. För den goda kvaliteten är det nödvändigt att de anställdas rättigheter värnas.

När avtal tecknas med den vinnande anbudsgivaren ska det noga regleras hur parterna ska samverka för att följa upp kontraktet och upprätthålla en hög kvalitet.

Kommunstyrelsen har, i ett tidigare inriktningsärende för framtagandet av ett nytt program för upphandling och inköp, beslutat om den övergripande inriktningen för programmet, PM 2015:106 RI (Dnr 171-332/2015). I inriktningsärendet beslutades att programmet ska fungera som en långsiktig målbild och inte kräva återkommande revidering. Av den anledningen kommer programmet inte att besvara frågor om hur de övergripande målen ska genomföras i praktiken. Programmet kompletteras istället med tillämpningsanvisningar för specifika genomförandefrågor.

Finansroteln har nu remitterat ärendet *Program för upphandling och inköp samt*

klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet” till bland annat Stockholms Stadshus AB, som i sin tur remitterat vidare till samtliga dotterbolag. Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, S:t Erik Livförsäkring AB, S:t Erik Försäkrings AB avstår från att yttra sig i ärendet. Stockholm Stads Parkerings AB har inga synpunkter på remissen. Stockholms Hamn AB ser positivt på ett nytt och uppdaterat dokument inom området upphandling och har inget att erinra mot det föreslagna programmet. Innehållet i det remitterade förslaget överensstämmer i huvudsak med det sätt som Stockholms Hamn AB redan arbetar idag. Nedan följer en redovisning av de bolag som har anfört ytterligare synpunkter. Remissvaren i sin helhet återfinns i bilagorna.

Underremiss

AB Svenska Bostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Svenska Bostäder tillstyrker utredningens förslag. Svenska Bostäder vill dock förtydliga att den utökade och aktiva avtalsuppföljningen i ett initialskede kommer att kräva ytterligare resurser. Klausul för ”meddelarfrihet” avseende entreprenader inom socialtjänsten omfattar ej Svenska Bostäders verksamhet. Svenska Bostäder har således ingen uppfattning i denna fråga (bilaga 1).

AB Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse:

AB Familjebostäder ställer sig positiv till förslaget i sin helhet exkl. klausul om meddelarfrihet som inte berör Familjebostäder. Familjebostäder välkomnar programmet i sin helhet som bl.a. tydliggör och konkretiserar behovet av avtalsuppföljning (bilaga 2).

Micasa Fastigheter i Stockholm AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Ett brett samråd har föregått föreliggande förslag till nytt program för upphandling och inköp. Micasa Fastigheter ansluter sig till förslaget. Det är bra att programmet ger en långsiktig målbild av upphandlingsarbetet inom staden och att detta sedan kompletteras med tillämpningsanvisningar för specifika genomförandefrågor (bilaga 3).

AB Stockholmsshems remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholmshem anser att programmet på ett värdefullt sätt kopplar inköpsarbetet till stadens övergripande politiskt beslutade inriktningsmål.

I programmets bilaga 1, under avsnitt ”Samverkan inom staden” anges att centralupphandlingar ska vara huvudalternativ efter beslut av kommunfullmäktige och att avsteg beslutas av kommunfullmäktige. Skrivningen bör förtydligas med att stadens bolag erbjuds möjlighet att delta i centrala upphandlingar. Detta i enligt med annan skrivelse ”Tjänsteutlåtande om ökat ansvar till servicenämnden för centrala upphandlingar”, D nr 170-435/2015.

I programmets bilaga 2 om Reviderad antidiskrimineringsklausul, under §3 om vite

är Stockholmshems bedömning, om föreslagen nivå om maximalt vite om 50 000 kronor, att det är en låg nivå. Om avsedd effekt ska uppnås bör gränsen justeras alternativt kan regeln utformas utan tak (bilaga 4).

Stockholm Vatten Holding AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholm Vatten tycker att förslaget är bra och ger ett tydligt ramverk och styrning av hur bolaget genom upphandling och inköp bidrar till att uppnå Stadens övergripande målsättningar. Bolaget har noterat att i *Bilaga 2 Reviderad Antidiskrimineringsklausul*, § 2, saknas ett ”skyldig” i första meningen (Bilaga 5).

AB Stokabs remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stokab ser positivt på Stadsledningskontorets förslag till program. Bolaget välkomnar vidare utformningen av programmet, d.v.s. att det är utformat utifrån avsikten att fungera som långsiktig målbild och inte kräva återkommande revidering, och därför inte besvarar frågor hur de övergripande målen ska genomföras i praktiken. Det är dock bra att, i fall där sådant behov visar sig finnas, programmet kompletteras med tillämpningsanvisningar för specifika genomförandefrågor.

Det är positivt att programmets kravområden utgår från kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål. Därmed kan upphandlingsverktyget användas för att stadens samtliga förvaltningar och bolag utifrån dess skilda verksamhetsområden ska kunna bidra till att uppfylla stadens övergripande mål om en hållbar utveckling och för en sammanhållen stad.

Enligt Stokab är det en bra utgångspunkt att det vid all upphandling ska ställas höga krav på kvalitet samt att sådana krav, i regel, ska ta sig i uttryck i tydliga beskrivningar om vad som ska uppnås men inte hur det ska uppnås. Vissa krav kan dock bli föremål för ett visst mått av subjektiv bedömning, t.ex. om arbetsvillkoren är goda, utöver den nivå som följer av lag och eventuellt kollektivavtal. Bolaget vill även uppmärksamma att det kan uppstå svårigheter i tillämpningen av bl.a. de särskilda kontraktsvillkor som avses användas, när så är ändamålsenligt och möjligt enligt lag, för leverantörer som inte är kollektivavtalsanslutna.

I programmet för upphandling och inköp anges att i syfte att effektivisera upphandlingsarbetet och dra nytta av stadens storlek ”ska möjligheten till samordning t.ex. i form av gemensam upphandling alltid prövas av en nämnd eller bolagsstyrelse”. Stokab anser att ett krav på att bolagsstyrelsen alltid ska pröva en sådan möjlighet skulle innebära såväl administrativa som praktiska svårigheter och, tvärt emot syftet, göra upphandlingsprocessen mindre effektiv och mer svårhanterlig. Beslut om bolagets deltagande i upphandling fattas i regel av VD, såvida inte t.ex. deltagande i centralupphandling redan följer av ägardirektiv från staden, vilka bolagsstyrelsen då fattar beslut om. Stokab föreslår därför att skrivningen justeras på så sätt att möjligheten till samordnad upphandling, för bolagen inom koncernen, alltid ska prövas av VD. Alternativt bör den skrivning som finns i tjänsteutlåtandet och där det anges att denna möjlighet, inte alltid, utan ”där det bedöms ändamålsenligt”, ska

undersökas av bolagsstyrelsen. I tjänsteutlåtandet tydliggörs även att centralupphandling innebär att upphandling inom vissa områden binder stadens nämnder, och att bolagsstyrelserna inbjuds att vara med. Stokab välkomnar denna valmöjlighet för bolagen, att själv kunna besluta om eventuellt deltagande i stadens centralupphandlingar, och föreslår för tydlighetens skull att denna även inkluderas i programmet för upphandling och inköp.

Avslutningsvis anser Stokab att det är viktigt att gällande diskrimineringslagstiftning efterlevs och Stokab välkomnar därför den skärpning i form av införande av sanktionsmöjligheter som den reviderade antidiskrimineringsklausulen innebär (bilaga 6).

Stockholms Stadsteater AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Stockholms Stadsteater AB ("Kulturhuset Stadsteatern") välkomnar fortsatt utveckling av stadens upphandlingsverksamhet och ställer sig positiv till stadsledningskontorets förslag till program för upphandling och inköp. Kulturhuset Stadsteatern finner att många delar av programmets innehåll har sin motsvarighet i kommande lagstiftning på området genom införlivandet av direktivet 2014/24/EU, vilket är positivt. Då regelverket är mycket omfattande kommer programmet och de kommande tillämpningsanvisningarna att utgöra en god ram att förhålla sig till vid upphandling och inköp inom staden. Programmet är också ett viktigt ur strategisk synpunkt då det skapar enhetlighet och styrning inom flera viktiga områden där stadens nämnder och bolag bör agera enhetligt, såsom exempelvis goda arbets- och anställningsvillkor, miljöhänsyn samt motverkande av diskriminering (bilaga 7).

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse: SGA Fastigheter stödjer Stadsledningskontorets förslag till beslut (bilaga 8).

S:t Erik Markutveckling AB:s remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Bolaget anser att det är naturligt att koppla programmet om upphandling och inköp till kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål. Det är positivt att stadens ambitioner tydligt framgår. För bolaget är det betydelsefullt att programmet samtidigt tydliggör att bedömningar kan behöva göras i enskilda fall och att olika former av social-, demokratisk- och miljö- och klimatmässig hänsyn måste anpassas och motiveras i förhållande till den vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas. Bolaget har inga övriga synpunkter på förslaget till program (bilaga 9).

Stockholm Business Region AB:s (SBR) remissvar har i huvudsak följande lydelse:

Förslaget till program för upphandling och inköp utgår från kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål. Programmet fungerar som en långsiktig målbild och kräver inte återkommande revidering. Av den anledningen kompletteras istället programmet med tillämpningsanvisningar för specifika genomförandefrågor. SBR ställer sig positiva till detta och har inget att anföra mot förslag till "Program för

upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet” (bilaga 10).

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen har i ett tidigt skede involverats i arbetet med framtagande av det nya programmet, en arbetsmodell som koncernen välkomnar eftersom det ger möjligheter för moderbolaget att redan initialt bevaka bolagens förutsättningar och intresse och ställa dessa i relation till kommunkoncernens, vilket i slutändan underlättar processen för alla.

Programmets struktur och ambition blir tydlig genom att det utgår från inriktningsmålen samt att programmet hållits på en övergripande nivå. Det möjliggör för såväl koncernledningen som för bolagen och staden i stort att använda programmet som ett styrmedel på övergripande nivå, och upphandling som ett verktyg för att nå de politiska målen utifrån varje verksamhets uppdrag. Det är dock bra, som det föreslås, att programmet kompletteras med tillämpningsanvisningar för specifika frågor för att stödja verksamheterna utan att detta tynger ned eller komplicerar det övergripande programmet.

Det är även ett realistiskt förhållningssätt med tillägget att det krävs en avvägning mellan inriktningsmålen beroende på vilken vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas samt att krav som ställs inom respektive målområde också noggrant ska analyseras utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet. I sammanhanget vill koncernledningen betona att lagen om offentlig upphandling, LOU, gör att upphandlingar är komplexa och resurskrävande, samt tenderar att kräva fokus på de juridiska aspekterna istället för verksamhetsnyttan. Det gör att alla ytterligare krav kopplade till upphandlingar löpande och alltid, noggrant måste ställas i relation till nyttan och slutresultat.

I programmet, under avsnitt ”Samverkan inom staden” anges att centralupphandlingar ska vara huvudalternativ efter beslut av kommunfullmäktige och att avsteg beslutas av kommunfullmäktige. Enligt koncernledningens uppfattning är det avgörande att det istället anges att stadens bolag *erbjuds möjlighet* att delta i centrala upphandlingar. Detta också i enlighet med stadsledningskontorets remiss och tjänsteutlåtande om ”Ökat ansvar till servicenämnden för centrala upphandlingar (dnr 170-435/2015), vars innehåll koncernledningen ställer sig bakom. Under samma avsnitt anges även att i syfte att effektivisera upphandlingsarbetet och dra nytta av stadens storlek ”*ska möjligheten till samordning t.ex. i form av gemensam upphandling alltid prövas av en nämnd eller bolagsstyrelse*”. Koncernledningen föreslår att skrivningen justeras så att meningen istället lyder ”ska möjligheten till samordning t.ex. i form av gemensam upphandling alltid prövas av en nämnd eller bolag (alternativ bolagets verkställande ledning)”. För bolagen är genomförande av upphandlingar en verksamhetsfråga av operativ karaktär som också delegerats till de verkställande ledningarna. Det är inte ändamålsenligt att ställa upp som krav att bolagsstyrelsen alltid ska pröva möjligheten till samordning. Det skulle innebära såväl administrativa som praktiska svårigheter och motarbetar en effektiv process. Det torde

dessutom leda till en avsevärd tidsutdräkt och negativ byråkratisering ifall avstegsbeslut ska inhämtas av kommunfullmäktige.

Med utgångspunkt i ovanstående vill koncernledningen framhålla betydelsen av att kommunfullmäktige styr verksamheterna genom att ställa upp målen och därmed ange en tydlig inriktning som förvaltningar och bolag sedan har att rätta sig efter på ett för kommunkoncernen mest optimala sätt.

Det kan i övrigt noteras att i *Bilaga 2 Reviderad Antidiskrimineringsklausul*, § 2, saknas ett ”skyldig” i första meningen.

Enligt tidigare uppdrag i budget för 2015 ska arbetsmarknadsnämnden tillsammans med kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB utarbeta *en modell för hur krav i samband offentliga upphandlingar och investeringar kan ställas på anställningar, praktikplatser och lärlingsplatser för personer långt ifrån arbetsmarknaden*. Enligt stadsledningskontorets tjänsteutlåtande ska detta nu i praktiken genomföras genom att kommunstyrelsen beslutar om att en tillämpningsanvisning tas fram som behandlar dessa frågor. Koncernledningen ser positivt på att även fortsättningsvis vara involverad i arbetet så att anvisningen utformas på bästa sätt för hela kommunkoncernen.

Underremiss Svenska bostäder AB

Svenska Bostäder tillstyrker utredningens förslag gällande ”Program för upphandlingar och Inköp”, revidering av ”Antidiskrimineringsklausul” och utarbeta ”modell för CSR-krav med tillämpningsanvisningar”.

Svenska Bostäder vill dock förtydliga att den utökade och aktiva avtalsuppföljningen i ett initialskedet kommer att kräva ytterligare resurser.

Klausul för ”Meddelarfrihet” avseende entreprenader inom socialtjänsten omfattar ej Svenska Bostäders verksamhet. Svenska Bostäder har således ingen uppfattning i denna fråga.

Underremiss Familjebostäder AB

Sammanfattning av synpunkter

AB Familjebostäder ställer sig positiv till förslaget i sin helhet exkl. klausul om meddelarfrihet som inte berör Familjebostäder.

Familjebostäders kommentarer

Familjebostäder välkomnar programmet i sin helhet som bl.a. tydliggör och konkretiserar behovet av avtalsuppföljning.

Underremiss Micasa fastigheter i Stockholm AB

Ett brett samråd har föregått föreliggande förslag till nytt program för upphandling och inköp. Micasa Fastigheter ansluter sig till förslaget avseende ”Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet.” Det är bra att programmet ger en långsiktig målbild av upphandlingsarbetet inom staden och att detta sedan kompletteras med tillämpningsanvisningar för specifika genomförandefrågor.

Underremiss Stockholmshem AB

Våra synpunkter

Stockholmshem anser att Programmet för upphandling och inköp på ett värdefullt sätt kopplar inköpsarbetet till stadens övergripande politiskt beslutade inriktningsmål.

Detaljkommentarer

Stockholm stads program för upphandling och inköp (bilaga 1)

Under avsnitt ”Samverkan inom staden” anges att centralupphandlingar ska vara huvudalternativ efter beslut av kommunfullmäktige och att avsteg beslutas av kommunfullmäktige. Skrivningen bör förtydligas med att stadens bolag erbjuds möjlighet att delta i centrala upphandlingar. Detta i enlighet med annan skrivelse ”Tjänsteutlåtande om ökat ansvar till servicenämnden för centrala upphandlingar, D nr 170-435/2015.

Reviderad antidiskrimineringsklausul (bilaga 2)

Under §3 om vite. Vår bedömning är att föreslagen nivå om maximalt vite om 50 000 kronor är en låg nivå. Om avsedd effekt ska uppnås bör gränsen justeras alternativt kan regeln utformas utan tak.

Underremiss Stokab

Stokabs uppgift är att bygga, hyra ut samt underhålla ett passivt fibernät i Stockholm. Syftet med infrastrukturen och verksamheten är att stimulera en positiv utveckling för Stockholm genom att bidra till goda förutsättningar för IT-utvecklingen i regionen.

Det kan inledningsvis nämnas att Stokabs verksamhet, att tillhandahålla ett öppet nät på likvärdiga och konkurrensneutrala villkor, medför att samtliga kontrakt är undantagna lagen om offentlig upphandling (LOU) enligt 1 kap. 4 §. LOU är således inte tillämplig på Stokabs upphandlingar och det finns inte heller någon legal grund att få Stokabs upphandlingar överprövade i domstol. Även om Stokabs verksamhet är undantagen från LOU gäller dock de ägardirektiv staden utfärdar för bolaget.

Remissen

Tjänsteutlåtandet föreslår ett nytt program för upphandling och inköp samt en reviderad antidiskrimineringsklausul och en klausul om meddelarfrihet.

Stokabs synpunkter

Stokab ser positivt på Stadsledningskontorets förslag till ”Program för upphandling och inköp”. Stokab välkomnar vidare utformningen av programmet, d.v.s. att programmet är utformat utifrån avsikten att fungera som långsiktig målbild och inte kräva återkommande revidering, och därför inte besvarar frågor hur de övergripande målen ska genomföras i praktiken. Det är dock bra att, i fall där sådant behov visar sig finnas, programmet kompletteras med tillämpningsanvisningar för specifika genomförandefrågor.

Det är, enligt Stokabs uppfattning, positivt att programmets kravområden utgår från kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål. Därmed kan upphandlingsverktyget användas för att stadens samtliga förvaltningar och bolag utifrån dess skilda verksamhetsområden ska kunna bidra till att uppfylla stadens

övergripande mål om en hållbar utveckling och för en sammanhållen stad.

Det är, enligt Stokab, en bra utgångspunkt att det vid all upphandling ska ställas höga krav på kvalitet samt att sådana krav, i regel, ska ta sig i uttryck i tydliga beskrivningar om vad som ska uppnås men inte hur det ska uppnås. Vissa krav kan dock bli föremål för ett visst mått av subjektiv bedömning, t.ex. om arbetsvillkoren är goda, utöver den nivå som följer av lag och eventuellt kollektivavtal. Stokab vill även uppmärksamma på att det kan uppstå svårigheter i tillämpningen av bl.a. de särskilda kontraktsvillkor som avses användas, när så är ändamålsenligt och möjligt enligt lag, för leverantörer som inte är kollektivavtalsanslutna.

I programmet för upphandling och inköp anges att i syfte att effektivisera upphandlingsarbetet och dra nytta av stadens storlek ”ska möjligheten till samordning t.ex. i form av gemensam upphandling alltid prövas av en nämnd eller bolagsstyrelse”. Stokab anser att ett krav på att bolagsstyrelsen alltid ska pröva en sådan möjlighet skulle innebära såväl administrativa som praktiska svårigheter och, tvärt emot syftet, göra upphandlingsprocessen mindre effektiv och mer svårhanterlig. Beslut om bolagets deltagande i upphandling fattas i regel av VD, såvida inte t.ex. deltagande i centralupphandling redan följer av ägardirektiv från staden, vilka bolagsstyrelsen då fattar beslut om. Stokab föreslår därför att skrivningen justeras på så sätt att möjligheten till samordnad upphandling, för bolagen inom koncernen, alltid ska prövas av VD. Alternativt bör den skrivning som finns i tjänsteutlåtandet och där det anges att denna möjlighet, inte alltid, utan ”där det bedöms ändamålsenligt”, ska undersökas av bolagsstyrelsen. I tjänsteutlåtandet tydliggörs även att centralupphandling innebär att upphandling inom vissa områden binder stadens nämnder, och att bolagsstyrelserna inbjuds att vara med. Stokab välkomnar denna valmöjlighet för bolagen, att själv kunna besluta om eventuellt deltagande i stadens centralupphandlingar, och föreslår för tydlighetens skull att denna även inkluderas i programmet för upphandling och inköp.

Avslutningsvis anser Stokab att det är viktigt att gällande diskrimineringslagstiftning efterlevs och Stokab välkomnar därför den skärpning i form av införande av sanktionsmöjligheter som den reviderade antidiskrimineringsklausulen innebär.

Underremiss Kulturhuset Stadsteatern

Stockholms Stadsteater AB (”Kulturhuset Stadsteatern”) välkomnar fortsatt utveckling av stadens upphandlingsverksamhet och ställer sig positiv till stadsledningskontorets förslag till program för upphandling och inköp.

Kulturhuset Stadsteatern finner att många delar av programmets innehåll har sin motsvarighet i kommande lagstiftning på området genom införlivandet av direktivet 2014/24/EU, vilket är positivt.

Då regelverket är mycket omfattande kommer programmet och de kommande tillämpningsanvisningarna att utgöra en god ram att förhålla sig till vid upphandling och inköp inom staden. Programmet är också ett viktigt ur strategisk synpunkt då det skapar enhetlighet och styrning inom flera viktiga områden där stadens nämnder och

bolag bör agera enhetligt, såsom exempelvis goda arbets- och anställningsvillkor, miljöhänsyn samt motverkande av diskriminering.

Underremiss SGA Fastigheters synpunkter och förslag

SGA Fastigheter stödjer Stadsledningskontorets förslag till beslut.

Underremiss S:t Erik Markutveckling AB

S:t Erik Markutveckling AB:s uppgift är att äga och förvalta fastigheter/aktier i fastighetsbolag i syfte att främja stadens förmögenhetsförvaltning och utveckling.

Bolaget anser att det är naturligt att koppla programmet om upphandling och inköp till kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål. Det är positivt att stadens ambitioner tydligt framgår. För bolaget är det betydelsefullt att programmet samtidigt tydliggör att bedömningar kan behöva göras i enskilda fall och att olika former av social-, demokratisk- och miljö- och klimatmässig hänsyn måste anpassas och motiveras i förhållande till den vara, tjänst eller entreprenad som upphandlas.

Bolaget har inga övriga synpunkter mot förslaget till program.

Underremiss Stockholm Business Region

Förslaget till program för upphandling och inköp utgår från kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål om:

- Ett Stockholm som håller samman
- Ett klimatsmart Stockholm
- Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Programmet fungerar som en långsiktig målbild och kräver inte återkommande revidering. Av den anledningen kompletteras istället programmet med tillämpningsanvisningar för specifika genomförandefrågor. SBR ställer sig positiva till detta och har inget att anföra mot förslag till "Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet".

Kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor

Kommunstyrelsens råd för funktionshindersfrågor beslutade vid sitt sammanträde den 1 december 2015 följande.

Kommunstyrelsens funktionshinderråd godkänner förslaget till remissvar. Kommunstyrelsens funktionshinderråd lämnar utlåtandet till kommunstyrelsen.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågors synpunkter
FN:s övervakningskommitté om rättigheter för personer med

funktionsnedsättning har rekommenderat Sverige att ställa krav på att tillgänglighet systematiskt ska inkluderas i alla avtal om offentliga upphandlingar. Stockholms stad har i det nya programmet för upphandling och inköp en möjlighet att följa FN:s rekommendation. Detta görs också i viss mån men kan bli tydligare. Man bör också visa att man är medveten om FN:s rekommendationer.

I programmet står det att upphandling ska ta tillvara social integration. I social integration ingår funktionsnedsättning. I programmet berörs detta under kapitlet om Ett Stockholm som håller samman och ett kapitel om Ett demokratiskt hållbart Stockholm. Syftet med denna uppdelning är att programmet ska följa kommunfullmäktiges inriktningsmål. Man har valt övergripande formuleringar, exempelvis nämns inte personer med funktionsnedsättning specifikt när man talar om utsatta grupper på arbetsmarknaden. Det skulle mycket väl kunna tydliggöras vilka de mest utsatta grupperna på arbetsmarknaden är. Här skulle man kunna ställa krav på att leverantörerna ska anställa personer med funktionsnedsättning, exempelvis en viss andel av nyanställningar.

Bristande tillgänglighet är sedan den 1 januari 2015 en ny diskrimineringsgrund vilket innebär ett större ansvar för att stadens verksamheter och de varor och tjänster som upphandlas är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Vi anser att förslaget i dess nuvarande form inte har en tillräckligt tydlig formulering om tillgänglighetskrav vid upphandling och inköp. Vi menar att det istället ska tydliggöras att tillgänglighet ska utgöra ett kriterium för anbudssökanden och kompetens att uppfylla kraven på tillgänglighet ska kunna styrkas.

Under rubriken Kvalitet på s. 6, stycke 3, saknar vi tillgänglighet bland de krav som ska ställas för att uppnå god kvalitet vid upphandling av verksamhet.

Under rubriken Information vid upphandling av verksamhet för sociala tjänster på s., 9, första stycket, står att bl.a. funktionshindersråd ska hållas informerade under upphandlingsprocessen så långt lagen tillåter. Vi anser att det inte är tillräckligt att funktionshinderråden informeras under upphandlingsprocesser utan att de också ska vara delaktiga och kunna påverka förfrågningsunderlagen till upphandlingar. Det är viktigt att funktionshinderråden är delaktiga i upphandlingsprocessen. Staden ska använda den kompetens som finns i bl.a. stadens råd för funktionshinderfrågor och involvera dem vid framtagande av förfrågningsunderlag till upphandlingar.

Almega

Almeegas yttrande daterat den 23 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholm stad har tagit fram ett program för upphandling. Almega har inte beretts tillfälle att svara på detta men vill ändå ta tillfället i akt att lämna ett yttrande. För Almeegas medlemsföretag så är offentlig sektor mycket betydelsefull, för vissa helt avgörande. För andra finns det ett intresse av att ta sig in på marknaden, men de har aldrig lämnat anbud i en offentlig upphandling. När Stockholm stad som en av landets största upphandlande myndigheter tar fram ett program för upphandling vill Almega därför överlämna följande svar.

Bland Almeegas medlemmar lämnar 56 procent aldrig anbud i offentliga upphandlingar. Det kan bero på att de inte betraktar offentlig sektor som sina kunder, men när man frågar företagen finns det andra svar som är vanligare. De menar att det snarare beror på omfattande byråkratiska processer med komplicerade förfrågningsunderlag och med en fyrkantig dialogmodell. Dessutom upplevs lägsta pris ofta som ett problem, något som t.ex. kunskapsintensiva företag ofta lyfter upp.

Vår uppfattning är därför att en viktig del av stadens upphandlingsprogram är att göra upphandlingen mer attraktiv. Staden bör vara medveten om att allt fler politiska önskemål i upphandlingen, om än vällovliga, samtidigt skapar hinder för en effektiv och attraktiv upphandling.

Kvalitet

Programmets första punkt handlar om kvalitet. Det är bra att den frågan placeras högt. Kvalitet är en övergripande och viktig fråga som behöver uppmärksammas mer, inte minst om det är så att det finns ett samband mellan att allt för omfattande prispress leder till sämre kvalitet. Kvalitetsaspekten är viktigt men det är inte alltid lätt att definiera i ett förfrågningsunderlag. Kvalitetsutveckling sker tillsammans med leverantörerna, tex i branschråd eller gemensam utveckling av underlagen. Uppföljning av relevanta krav är viktigt, vilket också påpekas. Kvalitetsutveckling sker även i de ingångna avtalen.

Almega ser gärna en fortsatt diskussion kring kvalitetsbegreppet. Programmet fastslår att ett sådant kvalitetskrav kan vara att ställa krav på bemanningen. Vi delar inte den uppfattningen. Krav som fastställer organisationens utformning minskar möjligheterna till verksamhetsutveckling. Behovet av innovation och utveckling av nya lösningar är stort inom offentlig sektor och en mångfald av olika aktörer som testar olika sätt att organisera verksamheten kan vara betydelsefullt utan att göra avkall på kvalitet.

Dialog genom hela inköpsprocessen

Staden utvecklar hela tiden sina tjänster/sin välfärd gemensamt med sina leverantörer.

Gemensam utveckling är en viktig del av inköpsprocessen men som till stor del saknas i upphandlingsprogrammet. Som tidigare sagts är dialogen helt avgörande, men lika viktigt är att efterfråga innovationer, eller genom att vara innovationsvänlig i sin upphandling. Ett sätt är att anamma ett bredare perspektiv, och istället för att enbart ha fokus på upphandlingsmomentet, bör staden se till hela inköpsprocessen. Allt från förberedelsearbetet, till upphandling och avtal.

Det är bra att staden konstaterar att man ska till sig av öppen företagens synpunkter och från organisationer. Men hur synpunkterna kommer att tas in under inköpsprocessen ges det inga svar på. Almega hade gärna sett att det konkretiserades i programmet. Det är viktigt eftersom dialog förutsätter att det avsätts tid. Exempelvis kan staden initiera fler branschråd, där kommunens inköp och verksamhet kan möta enskilda branscher i oprovocerade lägen. Branscher kan också bistå i att ta fram förfrågningsunderlag som kommunen därefter kan värdera och använda. Det finns goda exempel på hur andra myndigheter genomfört upphandlingar på detta sätt. Enskilda företag kan medverka i RFI eller i Externa remisser inför upphandling. Stadens dialog efter tilldelningsbeslut med alla deltagande leverantörer kan utvecklas. Det finns kort sagt mycket att konkretisera för att dialogen kan utveckla inköpen och verksamheten.

Dialog eller uppföljning under avtalsperioden är viktigt för att avtalet ska kunna utvecklas i den riktning som har varit intentionen från början. De krav som har ställs måste följas upp för att säkerställa leveransen. Detta kan bli bättre och staden bör påtala intentionen att bli bättre på avtalsuppföljningen i programmet.

Inför kommande avtalsperioder och upphandling bör kommunen lyssna till de erfarenheter som leverantörer haft under innevarande period för att kunna dra slutsatser och kontinuerligt skapa bättre förutsättningar inför kommande avtal.

Sociala villkor

Ett problem med sociala villkor i offentlig upphandling är att begreppet är mångfacetterat. Det kan avse krav på underleverantörer i tredje land. Det kan handla om att ställa arbetsrättsliga villkor hämtade från internationella överenskommelser, lagar eller från kollektivavtal, som leverantörerna ska leva upp till. Det kan betyda att företagen ska ta in arbetslösa eller praktikanter om de tilldelas kommunens kontrakt. I kommande LOU blir det också möjligt att genomföra reserverade kontrakt, vilket innebär att kommunen kan reservera kontrakt till utförare där minst 30 procent av de sysselsatta är individer med funktionshinder eller som är missgynnade personer. Dessutom finns "Vita-jobb modeller där arbetsrättsliga villkor har formulerats och paketerats.

När staden formulerar sociala villkor är det viktigt att detta görs på ett öppet sätt, att kraven är likabehandlande, proportionella och icke-diskriminerande. Dessutom ska det finnas en koppling till kontraktets föremål. Dessvärre är det inte alltid så att fler sociala krav alltid leder till den goda affären, särskilt inte om det innebär att seriösa företag väljer att inte lämna anbud.

Varje enskilt socialt villkor har sina specifika problem och kan skapa hinder för

företagens medverkan i en upphandling. Hela området sociala villkor är ett relativt nytt inom upphandling, det saknas rättsfall och kunskap om hur man ställer kraven rätt. Exempelvis utvärderas sällan eller aldrig tvingande krav på att anställa och det finns inga jämförelser med dialogmodellen, som staden också använder sig av. Denna modell som bygger på företagets frivilliga medverkan att sysselsätta individer som står långt från arbetsmarknaden har sannolikt ett bättre utfall utifrån ett jobbskaparperspektiv, än vad tvingande krav har.

Av tjänsteutlåtandet framgår det att Stockholm kommer att arbeta med ”vita jobb-modellen” som pilotprojekt. Almega motsätter sig detta om det innebär att staden kommer att använda sig av fackliga representanter för uppföljning. Ett annat problem är om modellen utformas så att kraven formuleras utifrån ett specifikt kollektivavtal, det skulle innebära att de företag som följer andra kollektivavtal har svårt att medverka i upphandlingen. Inom tjänstesektorn finns många kollektivavtal, varav flera kan användas för samma typ av arbete. Almega rekommenderar därför staden att alltid ta en kontakt med oss för att få mer information och tillgång till gällande kollektivavtal inför en aktuell upphandling.

Ett annat problem är att vita jobb-modeller öppnar för en långtgående insyn i företagets ekonomi och personal. En allt för långtgående insyn kan skapa stora problem för företag, t.ex. de som är börsnoterade och som därmed följer börsens insynsregler. Dessutom kan insyn skapa stor oreda och drabba företagen ekonomiskt om informationen når konkurrenter.

Allmänhetens insyn i verksamheter för sociala tjänster

Enligt programmet ska staden sträva efter att allmänheten får skäligen insyn i den verksamhet som lämnas över, något som även bör omfatta den egna regins verksamhet.

Det finns exempel på branscher som redan har utvecklat krav på öppenhet bland medlemsföretagen. Ett exempel är Vårdföretagarna. Om skäligen insyn är liktydigt med Vårdföretagarnas arbete ställer sig även Almega bakom förslaget, men vi ser gärna att få ta del och ha synpunkter på förslagen innan ikraftträdande.

Seriösa leverantörer

I programmet understryks vikten av att arbeta med seriösa leverantörer. Detta är en mycket viktig uppgift för staden och Almega bejakar detta, seriös verksamhet ska hindras delta i offentliga upphandlingar med staden. I detta arbete är dialogen mellan staden och företagen som beskrivits ovan av största vikt, liksom kvalitativ uppföljning av ingångna avtal.

Tillämpningsanvisningar

Upphandlingsprogrammet saknar ännu tillämpningsanvisningar, därför är det svårt att se hur upphandlings- och inköpsprocesser kommer att se ut i praktiken. Almega bistår gärna staden i den processen.

Övrigt

Det finns inget i programmet kring hur stadens resurser ska användas effektivt och ändamålsenligt, vilket är anmärkningsvärt. Den decentraliserade modell för upphandling och den omfattande direktupphandlingen gör det svårt att ha kontroll över stadens inköp. En bättre styrning, tex genom att bli bättre på att använda befintliga ramavtal kan säkerligen effektivisera upphandlingen och därmed spara skattemedel.

Företagarna

Företagarnas yttrande daterat den 23 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Företagarna uppskattar att ha fått möjlighet att yttra sig över rubricerade förslag till program och vill lämna följande kommentarer.

Tjänsteutlåtande avseende Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet

Sidan 5:

I dokumentet finns en lista över saker som ska säkerställas vid upphandling, varav bl.a. följande:

- ”**Sociala krav** på verksamheten och dess underleverantörer”. Företagarna vill framhålla att innebörden av begreppet ”sociala krav” är otydlig och omdiskuterad. Som exempel som brukar omnämnas är att verka för sysselsättning bland ungdomar, att verka för en jämn könsfördelning, att verka för möjligheter till anställning för långtidsarbetslösa och äldre arbetstagare, etisk handel, rätt till heltid, villkor enligt kollektivavtal, bekämpandet av kränkandet av mänskliga rättigheter m.m. Det finns ett värde i att söka precisera den faktiska innebörden av vad som åsyftas med detta begrepp. Vi vill också framhålla att sociala hänsyn ofta kan vara av sådan natur att de påverkar det inre livet på företagen och därför kan vara svåra att hantera företag, särskilt småskaliga sådana. Det finns således en målkonflikt vilket är viktigt att beakta. Sociala hänsyn måste användas med omdöme och eftertanke för att inte på ett orimligt sätt försvåra små företags möjligheter att delta i offentlig upphandling.

- ”**Öppenhet avseende ekonomi och meddelarfrihet**”

Företagarna vill peka på att det finns risk för att denna typ av krav kan medföra problem för privata aktörer bl.a. i fråga om skydd för företagskänslig information samt risker för intressekonflikter, inte minst i förhållande till de anställdas lojalitetsplikt gentemot sina arbetsgivare. Det är av stor betydelse att de lösningar som används är väl avvägda i dessa avseenden.

Vidare anges på sid 5 att staden även ska ställa relevanta krav på **bemanning** m.m. Företagarna bedömer att bemanning kan vara en parameter som kan spela in för kvaliteten i verksamheterna. Vi vill dock understryka att ökad bemanning i sig inte per automatik ger ökad kvalitet i verksamheten – det handlar om att aktörerna måste förvalta sina personella resurser på bästa sätt utifrån aktuella behov.

Sidan 6:

Det anges i dokumentet att **syftet med offentlig upphandling** primärt är att göra goda affärer. Det kan dock påpekas att det grundläggande syftet med regelverket om offentlig upphandling är att skydda leverantörer mot upphandlande myndigheters godtycke. Ett annat syfte med offentlig upphandling är att företag på ett gränsöverskridande sätt ska kunna etablera sig inom EU. Givetvis ligger det dock i allas intresse att resultatet av den upphandling som sker innebär goda affärer för skattepengarna.

Vidare anges att **små och medelstora företag och idéburen sektors deltagande** i upphandling är viktigt både för mångfalden av utförare och för konkurrensen på marknaden. Detta instämmer Företagarna i. Det kan förtjäna att påminnas om att drygt 99 procent av företagen på marknaden är små (0-49 anställda). Den stora majoriteten företag (ca 96 procent) är mikroföretag med 0-9 anställda. Eftersom de små företagen utgör en sådan betydande del av marknaden är det av avgörande betydelse för konkurrens och mångfald att upphandlingarna utformas på ett sätt som skapar förutsättningar för dessa småskaliga företag att vara med och lägga anbud.

Sidan 7:

Företagarna noterar att begreppen ”**upphandlings- och inköpsprocessen**” används. Är tanken att det aktuella dokumentet ska täcka både upphandlingar och andra typer av inköp som görs av staden? Om inte, så bör ordvalet ses över.

Företagarna uppskattar att betydelsen av **marknadsdialog** uppmärksammas och att sådan dialog tillsammans med behovsanalysen ska ligga till grund för utformning av förfrågningsunderlag.

Den uppräknade som görs av upphandlingsregelverk som staden omfattas av bör kompletteras med **lagen om upphandling av koncessioner (LUK)**, som ska träda i kraft i april 2016.

Sidan 8:

Företagarna instämmer i – och vill understryka betydelsen av - det som står angående att **miljö- och sociala krav** i offentlig upphandling måste ha koppling till kontraktsföremålet. Likaledes instämmer vi i skrivningen att krav och kriterier måste vara möjliga att kontrollera och följa upp samt att de inte får vara godtyckliga eller uppenbart osakliga.

I fråga om socialt ansvarsfull upphandling föreslår Stadsledningskontoret att EU-kommissionens definition av sociala hänsyn delas upp i två avsnitt i stadens program. Företagarna vill i detta avseende hänvisa till vad som ovan sagts avseende skrivningen om sociala hänsyn på sid. 5 i tjänsteutlåtandet.

Sidan 9:

Företagarna instämmer fullt ut i skrivningen om att EU-rätten inte tillåter krav på leverantörers **anslutning till kollektivavtal** i samband med offentliga upphandlingar. Vi vill framhålla att ett sådant krav skulle ha starkt utestängande effekter, eftersom 60 procent av de små företagen vare sig har kollektivavtal eller hängavtal.

Företagarna instämmer även i att det finns möjlighet att som särskilda kontraktsvillkor ställa **krav på relevanta villkor i nivå med svenska kollektivavtal** och anser att det sätt som sådant kravställande ska ske på fångas upp på ett gott sätt i texten. Företagarna vill i sammanhanget dock understryka att det finns stora såväl

rättsliga som praktiska oklarheter i fråga om hur kravställande i nivå med villkor enligt kollektivavtal i praktiken kan ske. Den bristande tillgången till kollektivavtalen och dess innehåll är en strakt bidragande orsak till detta. Av central betydelse är även frågan om vilket kollektivavtal respektive vilka kollektivavtalsvillkor som kommer i fråga för ett visst arbete. Företagarna vill även understryka att frågan om lägsta lönenivå är mycket oklar och svårhanterad, eftersom många svenska kollektivavtal inte stipulerar lönenivå. Vi ber att få hänvisa till Företagarnas remissyttrande över lagförslag i SOU 2015:78 ”Upphandling och villkor enligt kollektivavtal”.

Sidan 10:

Texten ”När staden upphandlar **tjänster inom socialtjänstens område** är kvaliteten i de tjänster som levereras och uppföljning av denna av mycket stor vikt eftersom brukarna av dessa tjänster i regel är i en utsatt situation” är bra. Företagarna ser positivt på att kvaliteten i dessa verksamheter sätts i fokus och följs upp på ett ändamålsenligt sätt.

Sidan 15:

Företagarna anser att det är bra att det uttalas att en analys ska göras utifrån eventuella **konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet innan ett specifikt krav ställs**. Kravställandet spelar stor roll för offentlig upphandling. Det är av stor vikt att de krav som ställs är rimliga och relevanta. Förekomsten av irrelevanta krav medför att många små företag avstår från att lägga anbud⁶. Därmed hämmas konkurrensen i de offentliga upphandlingarna – med risk för ökade kostnader för det allmänna.

Under rubriken goda arbetsvillkor anges att staden tagit beslut om att i ett pilotprojekt arbeta med den så kallade ”**Vita Jobb-modellen**”. I grunden är tanken god. Det handlar om att bekämpa svartarbete, skattefusk och oseriösa arbetsgivare. Den modell som på vissa håll har valts för att uppnå detta är dock problematisk.

Företagarna kan konstatera att det förefaller finnas olika tolkningar och varianter av denna modell.

- Vissa upphandlande myndigheter säger sig tillämpa modellen för att ställa vissa arbetsrättsliga krav på sina leverantörer. I fråga om denna situation vill Företagarna hänvisa till vad som framförts ovan (avs sid. 9).

- På andra håll tillämpas modellen av upphandlande myndigheter som dels vill ställa arbetsrättsliga krav och dels överlämna den efterföljande kontrollen till fackliga ombudsmän. Företagarna vill peka på att det finns flera principiella och praktiska problem med att låta fackliga förtroendemän sköta kommunernas granskning av leverantörerna. Det finns en uppenbar risk att företag kommer att avstå från att lämna anbud i upphandlingar som innefattar Vita jobb-modellen, eftersom det innebär en alltför stor affärsrisk att låta facken få bred tillgång till internt material. Följden riskerar att bli färre anbud, minskad konkurrens och försämrade affärer för kommunen. Detta vore mycket olyckligt och Företagarna vill därför starkt avråda från denna variant av Vita jobb-modellen.

Eftersom staden ännu inte verkar ha fattat något beslut angående kontrollen kan staden förslagsvis bjuda in till en dialog med berörda företag om hur uppföljning och

---

⁶ Företagarnas rapporter ”Offentlig upphandling – något för små företag?” (2011) och ”Små företag och offentlig upphandling – hur går det?” (2012)

kontroll lämpligen bör ske.

Sidan 17-18:

Under rubriken ”en öppen och inkluderande arbetsmarknad” diskuteras krav på **sysselsättningsfrämjande åtgärder**. Sådana krav kan innebära stora utmaningar för många små företag. I maj 2015 ställde Företagarna frågor till små företag angående synen på att i offentlig upphandling ställa krav på att företag vid utförandet av kontrakten ska sysselsätta personer långt från arbetsmarknaden. Hela 57 procent av de 1094 svarande småföretagarna sade sig anse att sådana krav är orimliga. Hela 63 procent av de företag som idag deltar i offentlig upphandling svarade att de kommer att delta i mindre utsträckning om denna typ av krav ställs. Detta visar att det finns en stor skepsis till detta från de små företagens håll. Risken för undanträngningseffekter för små företag i offentlig upphandling är därmed uppenbar.

Därmed givetvis inte sagt att små företag är dåliga på att integrera personer som står långt från arbetsmarknaden i sin verksamhet. Tvärtom är små företag generellt sett bra på att göra detta - på eget initiativ.

Om denna typ av krav ska ställas, så bör det ske med omdöme och eftertanke. Krav bör endast ställas i sådana sammanhang där det är relevant och lämpligt och kan leda till ett ändamålsenligt utfall. Såväl storleken på kontrakten som arbetets karaktär har rimligen stor betydelse i detta sammanhang. Vi uppskattar att detta uttalas i tjänsteskrivelsen. Vi vill även framhålla att kravens specifika utformning och det sätt som offentlig sektor kan erbjuda stöd under resans gång rimligen också har avsevärd inverkan på små företags möjligheter att delta. Incitamentskrav som öppnar upp för att fånga upp företagens egen drivkraft är generellt bättre och lättare att hantera för företagen än krav som innebär ett direkt åtagande.

Mot denna bakgrund uppskattar Företagarna att staden hittills har tillämpat en dialogmodell för att skapa ökad sysselsättning och vi noterar att detta bedöms ha gett lyckat utfall. Det är välkommet att staden alltjämt föreslås komma att arbeta med dialogmodeller i detta avseende. Vi noterar att detta föreslås kompletteras med modeller för konkreta krav på visst antal praktikplatser. Företagarna vill betona att sådana krav måste användas med omdöme och endast i sådana situationer där det är relevant och ändamålsenligt. Vi vill understryka vikten av att en dialog med näringslivet sker inför sjösättandet av sådana krav.

Sidan 18:

I förhållande till tidigare upphandlingspolicy har meningen om att **krav på miljöhänsyn ska utformas så att mindre leverantörers möjlighet att delta i upphandlingen inte försvåras tagits bort**. Stadsledningskontoret anser att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi. För att inte tappa bort småföretagsperspektivet skulle Företagarna dock vilja föreslå att den tidigare meningen bevaras, men omformuleras på följande sätt: *”krav på miljöhänsyn ska så långt möjligt utformas så att mindre leverantörers möjlighet att delta i upphandlingen inte försvåras”*.

I övrigt ser Företagarna positivt på att staden i stället för att utforma egna kriterier avser **använda de kriterier** som tas fram av den nya Upphandlingsmyndigheten och

som tidigare tagits fram av Miljöstyrningsrådet och Konkurrensverket.

Sidan 20:

När staden upphandlar verksamhet ska även krav på **bemanning, utbildningsnivå, kompetens och goda arbetsvillkor** för personalen ställas. I fråga om bemanning vill Företagarna hänvisa till kommentar ovan avseende texten på sid 5. I fråga om goda arbetsvillkor har arbetsgivarna givetvis att följa gällande lagstiftning. Även i detta avseende kan dock framhållas att goda arbetsvillkor för personalen inte med nödvändighet behöver betyda god kvalitet i leveranserna av det som utförs.

Sidan 21:

Företagarna uppskattar att begreppet **affärsmässighet** kopplas till aspekter som hänger samman med **sund konkurrens** och exemplet att inte endast stora företag ska ha möjlighet att lämna anbud om staden vill upprätthålla en mångfald av leverantörer. Företagarna instämmer i vad som uttalas om att planeringsstadiet är särskilt viktigt för att uppnå detta - samt att bristande resurser och tidsbrist hos den upphandlande myndigheten hämmar förutsättningar för sådan planering.

Angående samverkan inom staden kan Företagarna förstå att det kan finnas fördelar med att i vissa specifika fall **upphandla samordnat eller centralt**. Vi vill dock understryka vikten av att inför varje upphandling analysera om enskild upphandling lämpligen kan ske. Vi vill vidare framhålla att det är av stor betydelse att vid större samordnade upphandlingar så långt möjligt bryta ned stora kontrakt i ändamålsenliga mindre delar, för att skapa förutsättningar för fler små företag att vara med och lägga anbud. Detta blir för övrigt även den modell som ska gälla när de nya upphandlingslagstiftningen, som ska vara på plats i april 2016, träder i kraft.

Företagarna instämmer i att det är av stor vikt att **följa upp ingångna avtal**. Sådan dialog bör ske på ett strukturerat sätt under kontraktstiden. En dialog bör lämpligen även ske mot slutet av kontraktperioden för ömsesidigt utbyte mellan staden och leverantören angående erfarenheter under kontraktperioden. Sådana synpunkter kan staden sedan ta med sig i det förberedande arbetet inför kommande upphandling av den aktuella varan eller tjänsten.

Bilaga 1 – Stockholms stads program för upphandling och inköp

Sidan 4:

I programmet anges att för de fall leverantörer inte är kollektivavtalsanslutna ska staden, så långt det är ändamålsenligt och möjligt enligt lag, ställa **krav på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal**. Företagarna vill här hänvisa till våra kommentarer avseende skrivning på sid 9 i tjänsteutlåtandet. Det bör understrykas att det finns stora såväl rättsliga som praktiska oklarheter i fråga om hur kravställande i nivå med villkor enligt kollektivavtal i praktiken kan ske.

Sidan 5:

I programmet uttalas att staden ska ställa **krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten** i grupper som står utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning och praktik, i de fall det bedöms lämpligt med hänsyn till uppdragets omfattning och upphandlingsföremålets art. Företagarna får hänvisa till vad som ovan framförts avseende skrivningar om sysselsättningsfrämjande åtgärder på sid. 17-18 i

tjänsteutlåtandet. Företagarna vill betona att denna typ av krav måste användas med omdöme och endast i sådana situationer där det är relevant och ändamålsenligt. Vi vill understryka vikten av att en dialog med näringslivet sker inför sjösättandet av kravställande av detta slag.

Under rubriken **Ett klimatsmart Stockholm** anges att staden om möjligt ska ställa klimatvänliga krav på bland annat livsmedel, transporter, kemikalier samt byggnader och anläggningar. Företagarna har inga invändningar emot dessa målsättningar. Vi vill dock betona vikten av förberedande dialog med marknaden och ett genomtänkt och relevant kravställande i de upphandlingar som konkret genomförs. Det är även av avgörande betydelse att staden har förutsättningar att följa upp kraven. Om uppföljning inte sker riskerar kravställandet att endast bli en chimär, utan faktisk betydelse för klimatet – men med konkurrenssnedvridande effekter för företagen.

Sidan 6:

I programmet fastslås som övergripande målsättning att stadens upphandlingar ska genomföras på ett **kvalitativt och affärsmässigt sätt** och att ingångna avtal ska följas. Staden ska vidare **underlätta för alla anbudsgivare, inkl små- och medelstora företag samt idéburen sektor**. Företagarna anser att dessa målsättningar är föredömliga och vi hoppas att de får genomslag i det praktiska arbetet med upphandlingar och avtalsuppföljning.

I programmet anges vidare att staden i syfte att uppnå god kvalitet ska ställa relevanta krav på **bemannning, utbildningsnivå, kompetens och goda arbetsvillkor** för personalen. Vidare anges att det är nödvändigt att de anställdas rättigheter värnas för att upprätthålla god kvalitet. Företagarna vill härvid hänvisa till vad vi ovan anfört beträffande skrivningar på sid 20 i tjänsteutlåtandet.

Det anges i programmet att stadens ambition är att **ta tillvara leverantörers potential att utveckla verksamheten**. För att nå detta mål ska höga krav på kvalitet, i regel, ta sig uttryck i tydliga beskrivningar om *vad* som ska uppnås men inte *hur* det ska uppnås. Företagarna ser positivt på att ett sådant förhållningssätt tillämpas så långt möjligt. Detta stimulerar leverantörer att utveckla nya, innovativa lösningar och metoder.

Företagarna ser positivt på att det fastslås att staden ska vara öppen för synpunkter från företag samt näringsliv- och intresseorganisationer samt att företagens erfarenheter kan tas tillvara och bidra till utveckling av stadens verksamheter. Vi förordar att staden tar initiativ till sådan dialog i lämpliga former. Företagarna vill framhålla att dialog med näringslivet bör ske

- före en upphandling i syfte att bl.a. fånga upp vad marknaden har att erbjuda
- under en upphandling i syfte att fånga upp synpunkter på kravställande, och
- efter en upphandling i syfte att bl.a. utväxla erfarenheter och fånga upp förbättringsmöjligheter inför kommande upphandlingar.

Därutöver bör staden genom allmän information och dialog om offentlig upphandling skapa medvetenhet och intresse hos fler potentiella leverantörer. Företagarna är öppna för att bidra i en dialog mellan näringslivet och staden.

Sidan 7:

Under rubriken **”Samverkan inom staden”** behandlas samordnad och central

upphandling. Företagarna vill härvid hänvisa till vår kommentar avseende skrivning på sidan 21 i tjänsteutlåtandet. Vi vill särskilt framhålla att det är av stor betydelse att vid större samordnade upphandlingar så långt möjligt bryta ned stora kontrakt i ändamålsenliga mindre delar, för att skapa förutsättningar för fler små företag att vara med och lägga anbud.

Sidan 8:

Företagarna uppskattar att staden uppmärksammar betydelsen av **små- och medelstora företag samt idéburen sektor**. Det är även välkommet att staden där så är lämpligt ska underlätta för att delta i upphandlingar genom att onödiga administrativa krav undviks och anbudsgivning förenklas så långt som möjligt. Företagarna vill peka på att även uppdelning av kontrakt i mindre delar samt dialog är viktiga faktorer för att underlätta för dessa aktörer.

Sidan 9:

I programmet anges att stadens mål är att varor som köps in ska vara **producerade under hållbara och ansvarsfulla förhållanden** och där korruption i produktionsledet motverkas. Särskilda krav ska ställas när det är möjligt och bedöms lämpligt med hänsyn till kontraktets omfattning och/eller till upphandlingsföremålets art. Företagarna vill i sammanhanget peka på komplexiteten i att följa upp krav av detta slag och särskilt när det rör produktionsförhållanden i flera led och många olika länder.

Angående ”**Allmänhetens insyn i verksamheter för sociala tjänster**” framgår att staden ska sträva mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som möjliggör en neutral jämförelse mellan olika utförare. Företagarna välkomnar detta synsätt och utgår från att dessa rutiner därvid även ska tillämpas på den verksamhet staden driver i egen regi. Ett sådant förhållningssätt underlättar för brukarna att göra medvetna val av utförare (både privata offentliga).

Ytterligare kommentarer angående Stockholms stads program för upphandling och inköp:

Företagarna skulle vilja rekommendera staden att även inkludera **hanteringen av direktupphandlingar** i programmet för upphandling och inköp. Direktupphandlingar utgör en stor del av de upphandlingar som årligen genomförs i Sverige och det finns ett stort värde i att uppmärksamma även dem. Att detta uppmärksammas kan vara av betydelse särskilt för små företag.

Företagarna kan konstatera att programmet har ett övergripande innehåll och mer praktiskt sedan kommer att fyllas ut genom olika **tillämpningsanvisningar**. Företagarna står till stadens förfogande för att lämna synpunkter även på kommande utkast till tillämpningsanvisningar.

Bilaga 2 – Reviderad antidiskrimineringsklausul

Förslaget innebär att leverantören förbinder sig att vid utförandet av tjänste- eller byggtreprenadkontrakt i Sverige följa gällande antidiskrimineringslagstiftning. Under avtalstiden ska leverantören inom 14 dagar från det att staden begär det, skriftligen redovisa specificerade uppgifter och handlingar för att styrka att regelverket efterlevs.

Företagarna har inget att invända mot en antidiskrimineringsklausul som följer

svensk lagstiftning. Under sådana förhållanden framstår även den föreslagna uppgiftsskyldigheten rimlig.

Bilaga 3 – Klausul om meddelarfrihet

Den föreslagna klausulen lyder:

Personal som är anställd i verksamheten ska beträffande verksamhet som omfattas av avtalet ha i huvudsak samma meddelarfrihet som råder för motsvarande offentligt anställd personal. Denna meddelarfrihet ska inte omfatta uppgifter som avser affärsförhållande, eller som allmänt sett kan rubba konkurrensförhållande för entreprenören. Vidare råder det inte meddelarfrihet för uppgifter om enskildas personliga och privata ekonomiska förhållanden eller som rör säkerhet. I meddelarfriheten innefattas inte heller information som gäller pågående förhandlingar rörande löne- eller andra anställningsvillkor eller som är hemlig enligt lag.

Personer i ledande ställning i företaget, eller därmed jämförlig ställning omfattas inte av den här angivna meddelarfriheten.

Det åligger entreprenören att informera berörd personal om den meddelarfrihet som ska råda i verksamheten.

Företagarna vill peka på att det finns risk för att klausuler om meddelarfrihet, beroende på utformning, kan medföra problem för privata aktörer bl.a. i fråga om skydd för företagskänslig information samt risker för intressekonflikter, inte minst i förhållande till de anställdas lojalitetsplikt gentemot sina arbetsgivare.

Företagarna finner dock att den föreslagna klausulen har ett balanserat innehåll och kan acceptera att den används i entreprenadkontrakt som avser drift av verksamhet inom socialtjänsten.

LO-distriktet i Stockholms län

LO-distriktet i Stockholms läns yttrande daterat den 7 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Vi ser i grunden positivt på att detta program har tagits fram och att staden för in sociala aspekter i sina riktlinjer för upphandlingar och vid inköp. Sociala krav jämte ekonomiska- och miljömässiga hållbarhetsaspekter är viktiga och ska tas stor hänsyn till för en sådan betydande kommun som Stockholms stad är. Vi ser också det som mycket positivt att staden intresserar arbetsmarknadens parter att inkomma med synpunkter på programmet då det till stora delar handlar om frågor som betydande del rör spelreglerna på arbetsmarknaden och därmed den svenska modellen. LO-distriktet i Stockholms län ser gärna fram emot att få vara en återkommande remissinstans kring dessa frågor.

I Sverige köper stat, kommun och landsting varor, tjänster och entreprenader för över 500 miljarder kronor årligen. Det utgör drygt 15 procent av Sveriges samlade BNP och av detta står Stockholmsregionen för en betydande del. Under 2011 upphandlade länets kommuner för ungefär 80 miljarder kronor och antalet unika

leverantörer till kommunerna kan uppskattas till ungefär 50 000. Detta innebär att den kommunala upphandlingen utgör en anseelig del av den regionala ekonomin. Det är stora belopp som är i omsättning och som är skattefinansierat. Med detta följer ett naturligt ansvar för att upphandlingar och inköp av varor och tjänster sker på ett ansvarsfullt sätt med politiskt inflytande.

Kommunerna har ett stort ansvar men också stora möjligheter när det handlar om att styra upphandlingarna och kontrollera leverantörer så att skattemedel används ändamålsenligt. Genom att ställa sociala krav kan den som upphandlar främja värden som vi gemensamt anser är viktiga.

I det av EU beslutade *Upphandlingsdirektivet* framgår det att medlemsstaterna ”ska vidta relevanta åtgärder för att säkerställa att bland annat arbetsrättslig lagstiftning och de kollektivavtal som är tillämpliga på den ort där arbetet utförs tillämpas”. Direktivet anger att kontrollen av att leverantörerna följer exempelvis kollektivavtalen kan ske vid både tilldelningen av kontraktet samt vid tillämpningen av bestämmelserna om uteslutning av en leverantör och onormalt låga anbud.

Uppföljning och kontroll

Den ekonomiska brottsligheten måste tas på allvar. Både som ett fenomen i sig men också som en konsekvens av upphandlingssystem som inte har tillräckliga rutiner för att följa upp de aktörer som vinner upphandlingar. Detta är en fråga som bör vara av stor politisk vikt för att säkerställa att våra skattemedel används på rätt sätt.

Reglerna kring offentlig upphandling har formats för att användningen av våra offentliga medel ska ske på ett kostnadseffektivt sätt som främjar en öppen marknad och konkurrensneutralitet. Detta får inte innebära att billigaste pris enkom ska vara en definitiv faktor från anbudsgivarna utan också andra effekter av exempelvis korrekta anställningar måste vara avgörande.

Det behöver också kopplas till resurser, verktyg och funktioner så att programmet blir användbart och efterlevs fullt ut. En fungerande upphandlingsverksamhet kan minska skattefusket och stärka lika och schysta villkor för såväl anbudslämnare som arbetsvillkoren vilket i sin tur leder till en god konkurrensneutralitet.

Seriösa leverantörer

Det står leverantörer fritt att använda sig utan underleverantörer. Alltså ytterligare ett leverantörsled som ligger utanför stadens kontroll. Det är därför viktigt att det i upphandlingsunderlagen tydligt framgår att man ska ange vilka underleverantörer man har för avsikt att använda sig utav samt intygar att också de följer de av kommunen uppsatta villkoren.

I det av EU beslutade *Upphandlingsdirektivet* framgår också uttryckligen att ”samma skyldighet att tillämpa kollektivavtal även gäller eventuella underleverantörer”.

Öka inblicken i upphandlingsunderlagen.

Då detta program beslutas av politiken och att det i den anges vilka regler som ska

råda är det också viktigt att beslutande politiska församling får ta del av upphandlingsunderlagen innan de går ut.

Open Lab

Open Labs yttrande daterat den 7 januari 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Openlab tycker att programmet som helhet är bra. Mycket bra med förberedelsesteget för att säkerställa att kvaliteten uppnås. Vi ser möjligheter där Openlab kan ha en roll i att arbeta med frågor kring nytänkande och innovation i hur man definierar de behov som upphandlingen skall lösa. Exempelvis ser vi möjligheter att använda Openlab metodik i förberedelsefasen som syftar till att tydliggöra behoven där input från olika aktörer och brukare bidrar till upphandlingsunderlag som driver på hur offentliga tjänster utvecklas.

Stockholms Byggmästareförening

Stockholms Byggmästareförenings yttrande daterat den 23 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

- Stockholms Byggmästareförening är positiv till att Stockholms stad tar fram ett program som syftar till strategiska och hållbara upphandlingar och inköp.
- I programmet står att tillämpningsanvisningar ska tas fram. Vi tycker att dessa anvisningar är av stort intresse, då våra medlemsföretag uppger att den största bristen inte finns i upphandlingslagstiftningen eller i olika program/policy, utan i tillämpningen av lagen. Vi hoppas på delaktighet och dialog när anvisningarna för genomförandet av programmet ska tas fram för att då kunna ge våra praktiska erfarenheter av lyckade och mindre lyckade upphandlingar.
- Vi ställer oss mycket tveksamma till tankegångarna i programmet att i upphandlingar kräva att leverantör ska åta sig att tillhandahålla praktikplatser, lärlingsplatser eller konkreta krav på anställningar. Dessa krav är inte alltid förenliga med det dominerande kollektivavtalet i byggbranschen, t.ex. vad gäller visstidsanställningar, eller med de åtaganden som företagen redan gör när de tar emot elever från byggymnasier (APL-elever) och lärlingar som ska handledas för att få sitt yrkesbevis.
- Staden bör inte ställa krav utöver de statliga myndighetskraven på låg energianvändning i byggnader och anläggningar, då det inte är förenligt med de lagändringar i plan- och bygglagen som trädde i kraft 1 januari 2015.
- Stockholms Byggmästareförening vill framhålla betydelsen av att krav ställs i

proportion till upphandlingen. Mängden uppgifter som ska lämnas av anbudsgivarna för att styrka efterlevnaden av upphandlarens regler och mål får inte bli alltför betungande. Därför bör alla ytterligare krav som ställs på leverantörer i en upphandling, t.ex. intyga att viss lagstiftning uppfylls, noga vägas mot syftet med kravet.

- Vi önskar en ännu tydligare skrivning för hur staden planerar göra uppföljning av sina upphandlingar. En effektiv avtalsuppföljning visar på vilka leverantörer som faktiskt levererar kvalitet enligt avtal, som redovisar skatter och avgifter samt uppfyller arbetsmiljö- och anställningsregler. För att betona hur viktig detta är föreslår vi även att rubriken i programmet kan heta ”Aktiv avtalsuppföljning och förvaltning”.
- Vi anser att stadens program borde innehålla en punkt som särskilt avser kommunikation med leverantörerna, både innan upphandlingen vid marknadsdialogen och efter vid tilldelningen. Kommunikation mellan beställare och entreprenör ger upphandlande myndigheter bättre kontakt med och förståelse för marknaden.
- Det program för upphandling och inköp som staden har tagit fram höjer ytterligare nivån för den kompetens som kommer att krävas av upphandlare för att nå stadens mål. Vi föreslår därför att staden inför en obligatorisk certifiering av sina upphandlare.
- Vi anser att antidiskrimineringsklausulen reser flera frågetecken. Krav på jämställdhetsplan förekommer i lag, likväl som att företag ska följa regler i diskrimineringslagen. Att koppla ytterligare sanktioner till de delarna utöver vad som redan följer av lagen, innebär risker. Vi tycker att dessa krav och krav på sanningsförsäkran, riskerar att bli direkt olämpligt och i istället verka mot stadens, och även LOU:s syfte med flera anbudsgivare. Klausulen är långtgående och därför efterlyser vi en riskbedömning som tydliggör effekterna av klausulen.

Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringslivs yttrande daterat den 22 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Angående remissen om Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet

Stockholm stad presenterade den 4 december – vid ett seminarium i Svenskt Näringslivs lokaler – innehållet i ett nytt program för upphandling och inköp. Föreningen Svenskt Näringsliv, som välkomnar att föreningen beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade remiss, vill lämna följande synpunkter. Synpunkterna (som både är av större och mindre karaktär) bygger på diskussionen den 4 december tillsammans

med innehållet i:

- Tjänsteutlåtande avseende Program för upphandling och inköp samt klausul om antidiskriminering och meddelarfrihet samt
- Stockholms stads program för upphandling och inköp

Tjänsteutlåtandet

- Enligt punktlistan på sidan 5 ska staden i sin upphandling säkerställa ”sociala krav på verksamheten och dess underleverantörer”. På sidan 8 föreslår Stadsledningskontoret att EU-kommissionens definition av ”sociala hänsyn” i stadens program delas upp i två avsnitt. Det råder tyvärr en begreppsförvirring i den allmänna debatten när det gäller dessa begrepp och det är därför önskvärt att staden är mer tydlig i detta sammanhang. Förslagsvis förtydligas vad som avses med å ena sidan ”sociala krav” och å andra sidan med ”sociala hänsyn”.
- På sidan 6 under rubriken Inledning står det att offentlig upphandling (rent allmänt) primärt syftar till att göra goda affärer. Lagen om offentlig upphandling är i första hand en skyddslagstiftning för leverantörer mot upphandlande myndigheters godtycke. Ett annat syfte med offentlig upphandling är att öppna upp EU:s gemensamma marknad så att företag ska kunna etablera sig fritt inom unionen. Såvitt vi känner till är inte syftet med offentlig upphandling att göra goda affärer även om det i slutänden självklart är det önskvärda för såväl beställare som leverantörer, dock då med iakttagande av sund konkurrens och fri rörlighet.
- Enligt titeln på programmet ska detta inte bara innehålla skrivningar om offentlig upphandling utan även inbegripa inköp. Staden uttrycker också på sidan 7 att upphandlings- och inköpsprocessen kan delas in i förberedelse/strategi, upphandling och avtalsförvaltning i syfte att nå effektivare och bättre affärer. Längre ner på samma sida beskrivs de olika analyser som bör tas fram för att resultatet av en upphandling ska bli så bra som möjligt. Likaså framgår det av punktlistan på sidan 5 att staden vill säkerställa att man uppträder som en innovativ beställare.

Svenskt Näringsliv välkomnar det synsätt Stockholms stad förespråkar men med det tillägget att en inköpsprocess alltid måste inledas med ett beslut om huruvida verksamheten ska bedrivas i egen regi eller på entreprenad. En god beställare (som Stockholms stad framhåller att man vill bli betraktad som) bör inte grunda ett sådant beslut på ideologiska grunder utan på en sammanlagd analys av uppföljning och utvärdering av befintligt avtal/den egna regi-verksamheten, analys av nuläget samt ett börläge tillsammans med behovs-, marknads- och riskanalyser. Det är väl känt att Stockholms stad under det senaste året fattat en mängd beslut om återtaganden av verksamheter som tidigare legat på entreprenad och då även verksamheter

som bedrivits med hög kvalitet. Det mest hederliga i detta sammanhang vore att i ett program av detta slag även informera stadens medborgare och intresserade leverantörer om att beslut av detta slag kan fattas på ideologisk grund.

Vi utgår ifrån att staden har en ”separat inköspolicy” även om begreppet ”Inköp” nämns i rubriken för det föreslagna programmet. Det vore därför värdefullt om staden i nu föreslaget program hänvisade till denna policy liksom till andra relevanta program som har bäring på inköpsprocessen.

- På sidan 7 bör även den kommande lagen om upphandling av koncessioner (LUK) räknas in bland de regelverk som staden avser använda.
- På sidan 10 (mitt på sidan) ”...stadens mål (är) att privata utförare ska ha en öppen redovisning av ekonomin för att se till att medel avsatta för välfärd används för detta ändamål”. Svenskt Näringsliv konstaterar att ett sådant mål kan vara oförenligt med ett mål om mångfald och valfrihet inom välfärden. I privata företag behövs ersättning – i form av vinst – för den risk som tas, för att attrahera och behålla riskvilligt kapital. Annars söker sig ägarna till andra sektorer av ekonomin där möjlighet till sådan avkastning finns. Konsekvensen blir – om i princip inte någon vinst kan tas ut – i sådant fall med största sannolikhet att huvuddelen av företagen i välfärden avvecklas. Stadens fokus borde istället vara att nå kostnadseffektivitet och kvalitet i de verksamheter som upphandlas (liksom i de verksamheter som bedrivs i egen regi).

Öppen redovisning av ekonomin på enhetsnivå avvisas eftersom det i sin förlängning kan hindra innovationsbehångenhet, expansion av framgångsrika koncept med mera.

- Längst ner på sidan 15 nämns att staden tagit beslut om att i ett pilotprojekt arbeta med den så kallade Vita Jobb-modellen. Ett problem i sammanhanget är att – liksom när det gäller begreppen ”sociala krav” och ”sociala hänsyn” – det har visat sig föreligga viss begreppsförvirring i frågan om begreppet Vita Jobb-modellen. För vissa innebär begreppet att man avser ställa vissa arbetsrättsliga krav på sina leverantörer. Andra menar att förutom att ställa dessa krav så ska kontrollen av dessa villkor utföras av fackliga ombudsmän.

Svenskt Näringsliv står bakom kampen mot svartjobb, skattefusk och orimliga anställningsvillkor. Om man med Vita jobb-modellen menar schyssta arbetsvillkor i enlighet med EU-rätten så står vi bakom det. Om man däremot med Vita Jobb-modellen även inbegriper LO:s tanke med facklig kontroll så står vi inte bakom den så kallade ”Vita jobb-modellen”. Kontroll och uppföljning av avtal och leverantörer är av central betydelse för att upprätthålla konkurrens på lika villkor och det möjliggör effektiva affärer för offentlig sektor. Uppföljning av avtalen under kontraktstiden är något som

företagen saknar idag. Det är däremot en dialog med beställaren man efterfrågar och inte att fackliga förtroendemän knackar på och begär att få tillgång till företagets bokföring, skattedeklarationer och listor över anställda osv. Eftersom staden inte synes ha tagit något beslut om hur arbetsrättsliga krav ska följas upp föreslår Svenskt Näringsliv att staden tar initiativ till en dialog med berörda företag om hur uppföljning och kontroll lämpligen bör ske. Från stadens sida bör man se denna dialog som en möjlighet till att bli en bättre inköpare och inte medvetet delegera uppföljning och kontroll till en utomstående. Enligt Svenskt Näringslivs uppfattning bör det framgå att Stockholms stad med ”Vita jobb-modellen” inte avser den ordning med fackliga kontrollanter av avtalsuppföljning som Svenskt Näringsliv ovan angett föreligger.

- Det är välkommet att staden längre upp på sidan 15 uppger att innan ett specifikt krav ställs så ska det analyseras noggrant utifrån eventuella konsekvenser avseende ekonomisk hållbarhet. Det är i det sammanhang viktigt att inte bara analysera respektive specifikt krav för sig utan att även analysera vilka konsekvenserna blir om man ställer flera sådana krav samtidigt. Bakgrunden till det är att risken finns att företag avstår från att delta i en offentlig upphandling om det ställs för många krav som uppfattas såsom irrelevanta och/eller otydliga. Ett strategiskt förhållningssätt till offentlig upphandling måste därför inbegripa även en sådan analys. Redan i dag anser 56 procent av Almegas medlemsföretag att det inte är någon idé att delta i offentliga upphandlingar (två olika undersökningar genomförda under 2015). I snitt i dag inkommer 4,5 anbud per upphandling men i många fall inkommer inte fler än två anbud. Detta är en oroande utveckling som måste beaktas då beslut fattas om vilka krav som ska ställas i en specifik upphandling.
- På sidan 17 beskrivs en tänkt dialogmodell för en öppen och inkluderande arbetsmarknad. Svenskt Näringsliv saknar på många håll i dokumentet skrivningar om vikten av dialog men kanske särskilt i detta sammanhang vore det önskvärt med ett ställningstagande om vikten av dialog. Vid en sådan dialog skulle det redan på ett tidigt stadium i en upphandlingsprocess kunna redas ut huruvida skrivningarna i aktuellt kollektivavtal på något sätt innebär begränsningar i fråga om vilka sysselsättningskrav som är möjliga att ställa.
- På sidan 18 föreslås att staden ska ställa krav på sysselsättningsfrämjande åtgärder i upphandlingar om detta motiveras av tjänsten och kontraktets omfattning. Ett önskemål från Svenskt Näringsliv är att den typen av krav, om de alls ska finnas, utformas i nära dialog med näringslivet. Effekterna måste också, i sådant fall, noga utvärderas, både såvitt avser eventuella positiva *långsiktiga sysselsättnings effekter* som merkostnader.

Allmänt ska här framföras att krav på sysselsättningsfrämjande åtgärder kan vara särskilt svåra att leva upp till för mindre företag, som kan ha svårare att avsätta resurser för handledning med mera. Därmed kan det innebära att konkurrensen försämras till men för staden och att effektiva utförare inte får möjlighet att göra sig gällande. Vidare ökar krav på sysselsättningsfrämjande åtgärder kostnaderna för utförarna, vilket ytterst får bäras av skattebetalarna.

Av dessa skäl bör enligt Svenskt Näringsliv huvudspåret vara att tillhandahållande av praktikanter med mera från företagets sida ska ske på frivillig grund, inte som krav vid offentlig upphandling.

- På sidan 19 under rubriken ”Kvalitet” anges att krav på bemanning ska ställas. Svenskt Näringslivs bedömning är att kvantitativa bemanningskrav inom exempelvis äldreomsorgen riskerar att bli kostnadsdrivande och hämma såväl utförarnas möjligheter och benägenhet att utveckla arbetsorganisationen, som införandet av innovationer, i form av välfärdsteknologi. Sambandet mellan hög bemanning och hög utförd kvalitet är dessutom ingalunda självklart. Andra faktorer, som fungerande målstyrning och uppföljning, väl fungerande värdegrund och systematiskt kvalitetsarbete, är sannolikt betydligt effektivare styrmedel. Bemanning ska naturligtvis anpassas till vad verksamheten kräver. Detta är dock en annan sak än kvantitativa bemanningskrav.
- På sidan 21 talas om vikten av aktiv avtalsförvaltning. Svenskt Näringsliv instämmer i att det är av stor vikt att följa upp ingångna avtal och då särskilt de avtal som är strategiskt viktiga för kommunen. Hur avtalen på bästa sätt ska följas upp kan vara en fråga för en dialog i början av avtalsperioden men lämpligen förs även en dialog i slutet av avtalsperioden för att om möjligt utröna vad som varit bra respektive mindre bra. På så sätt blir staden bättre rustad inför nästa upphandling av motsvarande vara/tjänst.

Bilaga 1 – Stockholms stads program för upphandling och inköp

- Ett program för upphandling och inköp av detta slag kan inte bli annat än en programförklaring på en övergripande nivå men som sådant anser Svenskt Näringsliv att det är ett välbalanserat program. Vi ser dock fram mot att få ta del av de tillämpningsanvisningar som är tänkta att tas fram. Först då är det möjligt att se hur stadens tankar kommer att fungera i praktiken. Om det finns ett intresse från stadens sida lämnar vi gärna synpunkter även på dem innan de slås fast.
- På sidan 4 talas det om att Stockholms stad genom upphandling kan bidra till en mer inkluderande arbetsmarknad där medborgarna i Stockholm ges bättre förutsättningar för delaktighet i samhället genom att komma ut i arbete och praktik. Krav av detta slag bör – om de alls ska ställas – föregås av en dialog med leverantörsmarknaden för att undvika ett kravställande i strid med

aktuellt kollektivavtal och för att förhindra en konkurrensnedvridning på marknaden. Se även Svenskt Näringslivs kommentar till tjänsteutlåtandet, sid 18.

- Under rubriken ”Goda anställningsvillkor” på samma sida föreskrivs att för det fall leverantörer inte är kollektivavtalsanslutna så ska staden så långt det är möjligt ställa krav på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Däremot står det ingenting närmare om vilka krav man avser och hur dessa villkor i så fall ska fastställas. Kanhända är tanken att detta ska specificeras närmare i tillämpningsanvisningarna. När det fastställs vilka arbetsrättsliga krav staden avser ställa måste utgångspunkten vara att kravställandet inte är mer långtgående än vad EU-rätten medger och att det möjligt att följa upp de krav som ställs.
- På sidan 5 under rubriken ett klimatsmart Stockholm anges att staden om möjligt ska ställa krav på ”ekologiska livsmedel” och vid seminariet den 4 december uppfattade vi det så att önskemålet från staden är att 50 procent av de livsmedel som köps in ska vara ”ekologiska”. Att ha detta som en vision är en sak men verkligheten ser annorlunda ut i dag. Såvitt vi känner till finns det i dagsläget inte ekologiska livsmedel att tillgå i den omfattning som Stockholms stad i så fall skulle behöva för att täcka stadens behov. På nästa rad i punktlistan föreskrivs att krav ska ställas på att transporter ska ha liten klimat- och luftkvalitetspåverkan. Dessa båda hållbarhetskrav är i dagsläget tyvärr till viss del motsägelsefulla. Antingen ställer man krav på leverans av ekologiska livsmedel (även om det också innebär långväga transporter eftersom man då sannolikt också blir tvungen att importera livsmedel för att nå målet om 50 procent) eller så ställer man kravet att transporter ska vara ”hållbara” med resultatet att även icke ekologiska livsmedel kan accepteras för det fall de kommer från lokala gårdar med korta transportsträckor. Slutsatsen är enligt vår uppfattning att en upphandlande myndighet inte ska ställa krav som man i förväg vet inte går att uppfylla. I detta sammanhang vill vi även tillägga att man inte heller ska ställa krav som man i förväg vet att man inte kommer att kunna följa upp.
- Det är positivt att staden längst ner på sidan 6 skriver att man ”ska vara öppen för synpunkter från företag samt näringsliv- och intresseorganisationer”. Det är likaså positivt att staden poängterar att företagens erfarenheter kan tas tillvara och bidra till utveckling av stadens verksamheter. Frågan inställer sig dock hur denna dialog ska gå till. Vem kommer att känna ansvaret för att dialogen verkligen kommer till stånd? I det sammanhanget vill vi gärna poängtera att dialog mellan upphandlare och leverantörer är viktigt men lika viktigt är det att även dialogen internt i den upphandlande myndigheten fungerar bra. Det vore därför önskvärt med ett avsnitt om behovet av såväl

intern som extern dialog och att detta läggs under en egen rubrik. I ett sådant kapitel kan exempelvis lyftas upp att dialog (och med det avses såväl muntlig som skriftlig dialog) är möjligt under hela inköpsprocessen liksom under hela avtalsperioden. Vidare bör lyftas att det är önskvärt att staden genom dialog tar tillvara erfarenheter från tidigare avtalsperioder. Ett tänkbart sätt är att avtalsparterna sätter sig ner i slutet av avtalsperioden för att lyfta upp det som varit bra respektive det som skulle kunna förbättras inför nästa avtalsperiod. På så vis kan sannolikt kravställandet förbättras.

- Av texten på sidan 9 under rubriken ”Allmänhetens insyn...” framgår att staden ska sträva mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som möjliggör en neutral jämförelse mellan olika utförare. Svenskt Näringsliv utgår ifrån att det innebär att dessa rutiner även ska tillämpas på stadens egen-regi-verksamhet för att underlätta för stadens brukare att göra underbyggda val mellan alla utförare (privata såsom offentliga) och välkomnar detta synsätt.
- 70 procent av alla upphandlingar i Sverige lär vara direktupphandlingar. Stockholms stad handlar enligt programmet för över 20 miljarder kronor per år men staden har enligt uppgift inte full överblick över sina inköp. Hur många av dessa inköp som därför är direktupphandlingar kan man bara ana. Mot bakgrund av det stora antal direktupphandlingar som sannolikt görs varje år är denna typ av inköp styvmoderligt behandlat i stadens förslag till program för upphandling och inköp. För små och medelstora företag är direktupphandlingarna viktiga och det är därför också angeläget att företagen känner till att en stor mängd av inköpen sker via direktupphandling. Det är därför önskvärt om stadens riktlinjer för direktupphandlingar finns lätt tillgängliga, exempelvis på stadens hemsida.
- Allra sist i programmet nämns att koncernstyrelsen har ett ansvar för att säkerställa att bolagen inom koncernen arbetar i enlighet med detta program. Detta synsätt är välkommet. Inte bara för att det är ett rationellt sätt att hantera medborgarnas pengar på utan också för att det underlättar för de leverantörer som vill leverera till såväl stadens förvaltningar som till dess bolag att de olika aktörerna följer samma program.
- Svenskt Näringsliv vill passa på att peka på det växande intresset för funktions-upphandling där beställaren istället för detaljerade krav på varan eller tjänsten ställer krav på resultat eller den funktion man önskar få levererad. Vid en funktions-upphandling ger beställaren marknaden en större frihet att komma med nya och innovativa lösningar samtidigt som man som upphandlande organisation kan fokusera på att man faktiskt fått det resultat men eftersträvat.
- Stadens program för upphandling och inköp är en konkretisering av kommunfullmäktiges inriktningsmål. Eftersom stadens upphandling är tänkt att bidra

till uppfyllandet av stadens mål vore det lämpligt om det också fanns en plan för uppföljning för att – om exempelvis tre år – kunna utröna om effekten av sin strategi och för att kunna fastställa om staden nått en bit mot de mål som ställts.

TCO-rådet i Stockholm

TCO-rådet i Stockholms yttrande daterat den 30 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Inledningsvis finner vi det mycket glädjande att ett sådant program tas fram med ett relevant innehåll. Villkoren i offentliga upphandlingar har stor betydelse både för utvecklingen av regionens näringsliv och för ekonomi och arbetsmarknad. Det har också stor positiv betydelse för de tjänstemän och andra som ska arbeta med upphandlingar inom staden liksom för de tjänstemän inom regionens företag som erbjuder varor och tjänster till staden. Det samlade grepp, samordning, erfarenhetsutbyte och transparens mellan förvaltningar och enheter som föreslås finner vi vara mycket värdefullt för att stadens upphandling ska ske på ett för alla parter ansvarsfullt och utvecklande sätt.

1. Ett Stockholm som håller samman

Vi delar uppfattningen att det sociala ansvarstagandet är mycket viktigt. Arbetsgivare ska aldrig kunna konkurrera med sämre anställningsvillkor eller dålig arbetsmiljö. I kraven på arbetsmiljön måste också ingå den organisatoriska och sociala arbetsmiljön enligt Arbetsmiljöverkets kommande AFS 2015:4. Vår erfarenhet är att det inom företag i tjänstesektorn i staden och länet är ett mycket allvarigare problem med den psykosociala arbetsmiljön än den fysiska. Krav på god arbetsmiljö bidrar också till andra mål i staden som befolkningens hälsa och välbefinnande då det finns klara samband mellan vårdbehov och sjukskrivningar och dålig arbetsmiljö.

När det gäller arbetsvillkoren är vår uppfattning att det ska vara krav på kollektivavtal. EUs nya upphandlingsdirektiv gör enligt vår uppfattning det möjligt att ställa sådana krav.

Att inte diskriminering i någon form ska få förekomma är en självklarhet. Tidigare eller pågående brott mot antidiskrimineringslagstiftning och föräldraledighetslagen måste vara direkt diskvalificerande i en upphandling. Därmed instämmer vi också i den reviderade antidiskrimineringsklausulen enligt bilaga 2.

Vi delar också uppfattningen att arbetsmarknadspolitiska krav kan ställas vid upphandling för att öppna upp för anställning och praktik för grupper som står utanför arbetsmarknaden. Men vi betonar vikten av att detta görs utan att det innebär sämre anställnings- och arbetsvillkor eller ett överutnyttjande av arbetsmarknadspolitiska stöd. Praktik och anställning måste syfta till fortsatta hållbara anställningar.

2. Ett klimatsmart Stockholm

Vi delar programmets miljö- och klimatmål men vill lyfta fram att det är viktigt med uppmärksamhet på att vissa mål inom området kan kollidera med varandra vad det till exempel gäller ekologisk produktion och miljöpåverkan i form av transporter och annat. Eftersom transporterna har stor negativ miljöpåverkan borde kanske krav på närproducerat inkluderas. Vilket också stödjer det lokala näringslivet.

3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

TCO Stockholms län instämmer i programmets skrivningar. Vi vill särskilt framhålla betydelsen av att stödja innovationer. Stockholm stad och län är motorn i Sveriges ekonomiska utveckling. Utvecklingen inom näringslivet i Stockholm sker snabbt och med en hög grad av utveckling av nya varor och framförallt tjänster. Det högteknologiska näringslivet är grunden för regionens positiva ekonomiska och sysselsättningsmässiga utveckling. För att bibehålla denna utveckling måste satsning på innovativa produkter och företag fortsätta.

Vidare instämmer vi starkt i det som skrivs om den goda kvalitetsens och informationskravets betydelse för att de anställdas rättigheter värnas.

En aktiv uppföljning och kontroll av avtal är viktigt och att det finns kompetens för detta inom upphandlande förvaltningar och enheter. Vid central upphandling är det mycket viktigt med god transparens gentemot de som ska använda de upphandlade produkterna. Efterkontroll torde enbart kunna ske om alla som använder upphandlade produkter vet vilka kraven har varit och kan se om dessa uppfylls.

Att enbart använda leverantörer som följer lagar och förordningar är en självklarhet men det torde också vara viktigt med informationsflödet om detta. Hur informeras t ex om leverantörer som visat sig vara oseriösa vid tidigare upphandlingar.

4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

TCO Stockholms län finner det positivt att särskild hänsyn ska tas till ILOs grundläggande konventioner, FNs barnkonvention med flera relevanta internationella konventioner och rättighetsprogram.

Vi instämmer starkt i behovet av uppföljning när det kan finnas risk för brister i produktionskedjan. Anbudsgivare måste kunna visa upp ett program för kvalitetssäkring av sina underleverantörer både i Sverige och i andra länder.

Vi instämmer i behovet av insyn i verksamheter för sociala tjänster såväl för anställda som brukare och allmänhet.

För tjänster där brukare kan göra val mellan olika aktörer är det viktigt att utveckla ett objektiva bedömningssystem. Det är inte tillräckligt med företagets självskattning eller interna uppföljningar eller omdömen från brukare. Det måste finnas objektiva mätbara kvalitetskriterier som olika leverantörer kan mätas mot.

Vi anser att de fackliga organisationernas delaktighet i upphandlingsprocessen tillför både kunskap och konkreta erfarenheter som är värdefulla för arbetet samt att de anställdas delaktighet och förståelse ökar. I vissa fall torde det också kunna vara positivt – om det är lagtekniskt möjligt – med viss transparens till de fackliga

organisationerna hos leverantörerna.

TCO Stockholms län stödjer starkt klausulen om meddelarfrihet enligt bilaga 3. Ett grundläggande demokratiskt krav är att de som är anställda inom företag som levererar skattefinansierade produkter ska ha samma rätt som offentligt anställda att påtala missförhållanden. Företag ska inte kunna gömma sig bakom ”företagshemligheter” och lojalitetskrav på personalen för att dölja korruption, diskriminering, finansiella brott eller att man inte följer de anbud man gjort för upphandlingen.

Vi vill särskilt framhålla att det är viktigt att de skrivningar som finns i klausulen om

”uppgifter om enskildas personliga och privata ekonomiska förhållanden eller som rör säkerhet.” inte får uppfattas som att medarbetare inte har meddelarfrihet när företaget bryter mot arbetsrätten eller diskrimineringslagstiftningen.

Organisation och ansvar

TCO Stockholms län instämmer starkt i att det måste finnas tillräckliga resurser för att genomföra upphandlingar enligt programmet lagar och regler. Sådana resurser måste omfatta såväl tillräckliga personella resurser som tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna utforma bra och heltäckande upphandlingsunderlag. De tjänstemän i staden som är ansvariga för upphandlingar måste ha tillräckliga kunskaper om den verksamhet som de ska upphandla till. Såväl tekniska, juridiska och finansiella kunskaper som god insikt i den praktiska verksamheten. Det måste också finnas system för kommunikation mellan de verksamma i området för upphandling och de som ansvarar för upphandlingen. Det är viktigt att alla kunskaper och erfarenheter tas till vara såväl före som efter upphandlingen. En bra uppföljning i dialog med användarna är viktig för utvecklingen av en god upphandling.

De fackliga organisationernas kunskap bör tillvaratas i processen.

Slutligen vill vi understryka vikten av programmet skrivningar alltid ska hållas i fokus. Det får inte uppstå konflikter mellan ekonomiska motiv och kraven på en god upphandling. De ansvariga tjänstemännen i staden ska inte behöva pressas mellan krav på besparingar och låga kostnader och att hålla god kvalitet på upphandlingen. En bra upphandling med god kvalitet, som tar hänsyn både till förhållandena hos de som producerar och de som ska använda, är en förutsättning för en optimerad förvaltning av staden och innevånarnas välfärd samt ett starkt näringsliv med fortsatt hög sysselsättning och utvecklande arbetsförhållande.

Vårdföretagarna

Vårdföretagarnas yttrande daterat den 22 december 2015 har i huvudsak följande lydelse.

Vårdföretagarnas medlemmar önskar långsiktiga spelregler och tydlighet. Vi vill att staden utvecklar sin dialog med leverantörerna såväl under upphandlingsprocessen

som under avtalsperioden.

Vårdföretagarnas medlemmar anser att den politiska ambitionsnivån i Stockholm stad är svårtolkad. Det saknas tydlighet om vilka verksamheter som bör konkurransutsättas och när, liksom anledningarna till det senaste årets återtaganden av verksamheter med hög kvalitet.

Allt fler politiska önskemål i upphandlingen samtidigt, om än vällovliga, kan skapa hinder för en effektiv och attraktiv upphandling. I slutänden är upphandlingen till för medborgarna, patienten, brukaren och kunden.

Vårdföretagarna vill understryka vikten av att verksamhet i egen-regi och upphandlad verksamhet behandlas lika samt att villkoren för att delta i en upphandling är lika för alla leverantörer. Likabehandlingsprincipen måste värnas.

Synpunkter på programmet för upphandling och inköp

Goda anställningsvillkor

På sidan 4 står att staden ska så långt det är möjligt ställa krav på särskilda kontraktsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal för de fall då leverantörerna inte är kollektivavtalsanslutna. Detta synsätt bejakar Vårdföretagarna vars medlemmar är kollektivavtalsanslutna och vill verka på en konkurrensneutral marknad. Men vi vill understryka vikten av att kontraktsvillkoren inte utformas så att kraven knyts till ett specifikt kollektivavtal. Det skulle få som konsekvens att företag som följer andra kollektivavtal inte kan medverka i upphandlingen, och det är ett problem.

Kvalitet

Programmet lyfter vikten av kvalitet i upphandlingarna och i de varor och tjänster som upphandlas. Det är bra, kvalitet är en övergripande och viktig fråga som behöver lyftas mer. Uppföljning av relevanta krav är mycket viktigt och något vi vill se mer av, vilket också påpekas i programmet. Men det är inte alltid en enkel uppgift att definiera vad som är kvalitet i ett förfrågningsunderlag. Vi vill understryka vikten av att kvalitetsutveckling sker tillsammans med leverantörerna, t.ex. i branschråd eller i gemensam utveckling av underlagen.

På sidan 6 står att relevanta krav på bemanning är ett sätt att uppnå kvalitet. Vi menar att indirekta kvalitetskrav som reglering av bemanning tenderar att hämma innovation och utveckling av nya lösningar, och därför inte är att rekommendera. Vårdföretagarnas uppfattning är att vård- och omsorgsföretagen själva kan bedöma hur verksamheten bäst organiseras utifrån brukarens och patientens behov. Deras behov varierar ofta över tid vilket omöjliggör en statisk syn på bemanning.

I skrivningarna om kvalitet betonas att privata utförare ska bedriva ett aktivt arbete med att informera personal om rättigheter och skyldigheter, syftande till att värna arbetsgatarears psykiska och fysiska arbetsmiljö. Det är bra, men är rimligtvis lika viktigt för verksamhet i den egna regin. Likabehandlingsprincipen behöver värnas även i detta program.

Dialog

Det är positivt att det längst ner på sidan 6 i programmet står att staden ”ska vara öppen för synpunkter från företag samt näringsliv- och intresseorganisationer”. Vårdföretagarna menar att det bästa sättet för staden att utveckla sina tjänster och sin välfärd är gemensamt med sina leverantörer, privata vård- och omsorgsgivarna har mycket att bidra med. Det är likaså positivt att programmet på sidan 7 poängterar att företagens erfarenheter kan tas tillvara och bidra till utveckling av stadens verksamheter.

Frågan är dock hur denna dialog ska gå till. Vem har ansvaret för att dialogen verkligen kommer till stånd? Det är en viktig del av upphandlingsprocessen men som saknas i programmet. Det vore därför önskvärt att det i programmet finns ett avsnitt som betonar vikten av dialog med potentiella leverantörer och att detta avsnitt läggs under en egen rubrik. I ett sådant avsnitt kan exempelvis betonas att dialog (och med det avses både muntlig och skriftlig dialog) är möjligt under hela upphandlingsprocessen liksom under hela avtalsperioden. Programmet borde tydliggöra möjligheten att skicka anbud och förfrågningsunderlag på extern remiss. Då ges möjligheten att få återkoppling på stadens krav och ambitioner med dem. Det ökar möjligheten att rätt krav ställs och gör en mer stringent uppföljning möjlig.

Vidare bör det i ett sådant avsnitt i programmet lyftas att det är önskvärt att staden tar tillvara erfarenheter från tidigare avtalsperioder. Det finns ett behov av att ständigt utveckla eller anpassa varje upphandlat avtal och dess tjänster. Ett tänkbart sätt är att avtalsparterna sätter sig ner i en dialog slutet av avtalsperioden för att lyfta upp det som varit bra respektive det som skulle kunna förbättras inför nästa avtalsperiod. På så vis kan sannolikt kravställandet förbättras.

Ett sådant förfaringsätt menar vi också kan främja stadens ambitioner att attrahera små- och medelstora samt idéburens sektor och därmed öka mångfalden av leverantörer.

Sociala villkor eller krav

Upphandlingsprogrammet har ambitionen att bidra till minskad arbetslöshet i Stockholms stad. Det är en viktig och vällovlig ambition men sättet att göra det på går att ifrågasätta. Att ställa krav på leverantörerna i syfte att minska arbetslösheten i vissa grupper som står utanför arbetsmarknaden och öppna upp för anställning eller praktik kan sägas vara en typ av så kallat socialt krav eller villkor i upphandlingen.

Sociala villkor i offentlig upphandling kan definitionsmässigt betyda flera olika saker. Det kan vara krav på underleverantörer i tredje land, det kan vara arbetsrättsliga villkor som leverantörerna ska leva upp till, det kan vara krav på att företagen ska ta in arbetslösa (eller ta in praktikanter) som kommunen har pekat ut, det kan handla om reserverade kontrakt (i kommande LOU), som innebär att kommunen kan reservera kontrakt till utförare som har minst 30 procent av personalen av individer med funktionshinder eller är missgynnade. Vita-jobbmodellen innefattar arbetsrättsliga villkor och som också innehåller uppföljning av de ställda kraven.

Varje enskilt socialt villkor har sina specifika problem och kan skapa hinder för leverantörers medverkan i en upphandling. Hela området sociala villkor är ett relativt

nytt inom upphandling, det saknas rättsfall och kunskap om hur man ställer kraven rätt. Exempelvis utvärderas sällan eller aldrig tvingande krav på att anställa och det finns inga jämförelser med dialogmodellen, som Stockholms stad också använder.

Det är viktigt att kraven som ställs är förenliga med upphandlingens grundläggande principer och att det alltid finns en koppling till föremålet för kontraktet. Det är lika viktigt att kraven är förenliga med de specifika krav som gäller vården och omsorgen där flera olika regelverk råder samtidigt, till exempel föreskrifter från Socialstyrelsen och tillståndsfrågor från Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Det är av största vikt att tvingande regler för vården och omsorgen inte krockar med stadens vilja att införa sociala villkor i upphandlingen. Det skulle försvåra eller rent av omöjliggöra upphandling av vård och omsorg.

Sociala villkor kan vara bra om de innebär att man hindrar oseriösa aktörer som konkurrerar genom att inte göra rätt för sig. Men de riskerar också att stänga ute seriösa aktörer, inte minst de mindre företagen, eller leda fel i upphandlingen.

Staden har beslutat om att arbeta med "vita jobb-modellen" som pilotprojekt enligt tjänsteutlåtandet till det remitterade programmet. Det främsta problemet med den modellen är om staden använder sig av fackliga representanter för uppföljning. Ett ytterligare problem är att vita-jobb-modellen öppnar för en långtgående insyn i företagets ekonomi och personal. Det är information som kan vara svår att värdera och som, ryckt ur sitt sammanhang, inte alltid blir rättvisande. En allt för långtgående insyn kan skapa stora problem för företag, exempelvis de som är börsnoterade och som därmed följer börsens insynsregler. Dessutom kan insyn skapa stor oreda om informationen når konkurrenter.

Vita-jobb-modellen kan utformas så att kraven formas till ett specifikt kollektivavtal, det skulle innebära att de företag som följer andra kollektivavtal har svårt att kunna medverka i upphandlingen. Det är också ett problem.

Allmänhetens insyn i verksamheter för sociala tjänster

På sidan 9 i programmet framkommer att staden ska sträva efter att allmänheten får skäligen insyn i den verksamhet som lämnas över. Vårdföretagarna utgår från att detta synsätt också ska gälla skäligen insyn i stadens egen-regi-verksamhet.

Vårdföretagarna har under 2015 infört ökade krav på transparens och öppenhet på sina medlemmar. Alla medlemmar ska redovisa information om kvalitet, personal, ekonomi, ägare och styrelse. På detta sätt kan patienter, brukare och allmänheten enklare få relevant information om enskilda privata utförare. Vi anser att dessa krav är skäligen och uppmuntrar därför staden att hämta ledning i Vårdföretagarnas arbete när staden går vidare med att definiera vad som är skäligen insyn. Om det finns ett intresse från stadens sida lämnar vi gärna synpunkter och bistår i det fortsatta arbetet.

Vidare anges i programmet på sidan 9 att staden ska sträva mot uppföljnings- och rapporteringsrutiner som möjliggör en neutral jämförelse mellan utförare. Vårdföretagarna utgår från att också detta innebär att rutinerna tillämpas i stadens egen-regi-verksamhet för att underlätta för stadens invånare att göra ett väl informerat val mellan alla utförare, oavsett regiform. Vårdföretagarna strävar efter att

medborgare, patienter och brukare får möjligheten att jämföra kvaliteten i den vård och omsorg som utförare, oavsett regi, erbjuder och välkomnar därför detta synsätt i programmet.

Seriösa leverantörer

På sidan 7 understryks vikten av att arbeta med seriösa leverantörer. Det är bra och något som Vårdföretagarna har arbetat länge med. Vi anser att enbart vård- och omsorgsgivare med hög kvalitet ska vara verksamma inom vården och omsorgen och har därför tagit fram en modell för granskning inför ett medlemskap i Vårdföretagarna. I detta arbete har vi täta kontakter med flera myndigheter bl a IVO och Skatteverket. Vi avslår ansökningar från dem som t.ex. inte har ledningssystem för kvalitet eller vid ansökningstillfället inte bedöms leva upp till Vårdföretagarnas etiska riktlinjer. Som medlem i Vårdföretagarna ska man uppfylla ett antal krav, till exempel ha kvalitetsledningssystem och kollektivavtal, inte ha restförda skatter och avgifter. Dessutom ska ägare med inflytande vara lämpliga och fria från anmärkningar i sin yrkesutövning eller i sitt uppdrag.

Om det finns ett intresse från stadens sida berättar vi gärna mer om detta arbete och bistår i stadens fortsatta arbete.

Underlätta för leverantörer att lämna anbud

Det är inte någon enkel uppgift att delta och lägga ett anbud i Stockholms stads upphandlingar. Det stora flertalet av de privata vård- och omsorgsgivarna är små företag, av branschens cirka 12 000 företag har drygt nio av tio företag färre än 20 anställda. På sidan 8 i programmet för upphandling och inköp beskriver Stockholms stad sin ambition att attrahera olika typer av företag både avseende storlek, ägarform och inriktning. För att göra det är det av största vikt att upphandlingen inte består av byråkratiska processer med komplicerade förfrågningsunderlag och en god dialog med leverantörerna är av största vikt.

Tillämpningsanvisningar

Ett program för upphandling och inköp av detta slag blir en programförklaring på en övergripande nivå. Vårdföretagarna ser fram emot att programmet kompletteras med tillämpningsanvisningar och blir mer konkret. Vi bistår gärna med fortsatt dialog i det arbetet.

Synpunkter på bilagor till programmet

Bilaga 2 Reviderad antidiskrimineringsklausul

Vårdföretagarna har inget att invända.

Bilaga 3 Klausul om meddelarfrihet

Det är viktigt att den anställde har en möjlighet att påverka och rapportera missförhållanden inom vård och omsorg som kan drabba patienten, brukaren eller kunden. Våra medlemmar önskar att arbetsgivaren får kännedom om missförhållanden

för att kunna vidta snabb rättelse till gagn för patienten, kunden eller brukaren. Det är rimligt att anställda ska kunna göra sådana anmälningar utan att känna osäkerhet om de riskerar sin anställning eller andra former av repressalier.

Det finns redan idag tillsynsmyndigheter (exempelvis IVO och Arbetsmiljöverket) och lagbestämmelser (Lex Sarah, Lex Maria) som slår fast att de anställda har skyldighet, alternativt möjlighet, att anmäla missförhållanden hos sin arbetsgivare. De gäller för alla som verkar i vård och omsorg, oavsett regi. Vår uppfattning är att lagreglerna är ett viktigt medel att säkra att alla insatser i vård och omsorg, oavsett driftsform, håller god kvalitet.

Vårdföretagarna anser dock inte att meddelarskyddet ska omfatta annat än missförhållanden i verksamheter, alltså konstaterade avvikelser som riskerar att drabba vård- eller omsorgstagaren. Det ska till exempel inte gälla när företag lämnar anbud på nya verksamheter, eller som nämns i programmet, affärsförhållanden eller uppgifter som allmänt sett kan rubba konkurrensförhållanden för företagen.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Reservation anfördes av Johanna Sjö m.fl. (M) och Johan Fälldin (C) enligt följande.

1. Avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på

offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation gjordes av Gulan Avci (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Att därutöver anföra följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser "att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi" skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Ersättarytrande gjordes av Ofelia Namazova (KD), enligt följande.

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Joakim Larsson m.fl. (M) enligt följande.

- 1 Att avslå förvaltningens förslag till beslut.
- 2 Att därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Abit Dundar (L) enligt följande.

- 1 Att delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut.
- 2 Att därutöver anföra:

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar. Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många

företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Fastighetsnämnden

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (M) enligt följande.

1. Att avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal.

Vi noterar att stadsledningskontoret flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att

flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Vänstermajoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av vice ordföranden Richard Bengtsson m.fl. (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Att därutöver anföra följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så

kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Idrottsnämnden

Reservation anfördes av Bo Sundin (M) m.fl. och Mikael Valier (KD) enligt följande.

avslå förvaltningens förslag till beslut
därutöver anföra:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Idrottsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att idrottsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvidits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav

som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Daniele Fava (L) enligt följande.

Att delvis avslå förslaget till beslut.

Att därutöver anför följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enligt Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser "att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid

kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av Sophia Granswed m.fl. (M) enligt följande.

1. Att avslå förvaltningens förslag till beslut
2. Att därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal.

Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Rasmus Jonlund m.fl. (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut
2. Att därutöver anför följande

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser "att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi" skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate

oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Kyrkogårdsnämnden

Reservation anfördes av Annette Lundquist Larsson m.fl. (M) och Ewa-Marie Ås (KD) enligt följande.

att avslå förvaltningens förslag till beslut
att därutöver anföra:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Kykogårdsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att kyrkogårdsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrider konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att

hämna konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Reservation anfördes av vice ordföranden Jonas Naddebo (C) och Lars Jilmstad m.fl. (M) enligt följande.

1. Att avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadens förvaltningar påpekar i olika tjänsteutlåtanden att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningar, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser. Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och

insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Miljöförvaltningens synpunkter på upphandlingsprogrammet är i många delar bra och gedigna. Inte minst gällande kritiken kring otydligheten om hur programmet påverkar arbetet med ett klimatsmart Stockholm genom miljöprogrammet. Ytterligare viktig kritik som framförs är den strikta tillämpningen av Upphandlingsmyndighetens kriterier som Stadsledningskontoret förordar. Detta skulle bland annat riskera att stadens tvingas upphöra med spjutspetskrav som ofta finns i stadens upphandlingar med miljöfokus. Enkelt uttryckt, regelverk som skulle stoppa Stockholm att gå före i miljö- och klimatarbetet vore inte acceptabelt.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Joar Forssell (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Att därutöver anföra följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate

oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Katarina Luhr m.fl. (MP), Maria Östberg Svanelind m.fl. (S) och Cecilia Berggren (V) enligt följande.

Vi instämmer fullständigt med utlåtandet och anser att det är viktigt att förvaltningens synpunkter tas i beaktande. Staden måste fortsättningsvis vara en aktör som fungerar som förebild för andra genom att miljömässigt ligga i absolut framkant. Det är därför av största vikt att staden har ambitiösa upphandlingskrav på miljöområdet. Därför bör upphandlande nämnder och bolag inte på något sätt vara förhindrade att använda egna, mer ambitiösa kriterier, utan bör snarare som huvudregel i alla lägen göra det.

Servicenämnden

Reservation anfördes av Sara Jendi Linder m.fl. (M) enligt följande:

1. Servicenämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi anser att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Vi är däremot ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Serviceförvaltningen påpekar också i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme för att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att Serviceförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid stadens upphandlingar. Därtill riskerar förslaget att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer lämnar anbud på stadens upphandlingar. Den rödgrönrosa majoriteten tar med detta ärende ett steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar används för att uppnå politiska syften. Ska Stockholm stärka företagande är det inte rätt väg att gå att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Sammantaget gynnar en sådan utveckling vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen och tillväxten av arbetstillfällen. Vi ställer oss således avvisande till programmets förslag.

Socialnämnden

Reservation anfördes av Andrea Ström m.fl. (M) och Isabel Smedberg Palmqvist m.fl. (L) enligt följande.

1. Avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att en del av stadens förvaltningar flaggar, samt stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrider konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

För oss är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt

arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska präglade upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (M) enligt följande.

1. Att avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Att därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera

leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvidits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Björn Ljung m.fl. (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå kontorets förslag till beslut
2. Att därutöver anföra följande:

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga

verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företaget att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enligt Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Trafiknämnden

Reservation anfördes av Cecilia Brinck m.fl. (M) enligt följande.

Att avslå förvaltningens förslag till beslut samt att därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att trafikkontoret, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar

snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Patrik Silverudd (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Att därutöver anföras följande:

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25

procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Markus Nordström m.fl. (M) enligt följande.

att avslå förvaltningens förslag till beslut
att därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig

upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Utbildningsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att utbildningsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av vice ordföranden Lotta Edholm (L) enligt följande.

att delvis avslå förslaget till beslut.
att därutöver anföra följande:

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka

för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företaget att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Dennis Wedin m.fl. (M) och tjänstgörande ersättaren Britt Westerlind (KD) enligt följande.

att avslå förvaltningens förslag till beslut.

att därutöver anföra följande:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrider konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar

snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Ann-Katrin Åslund (L) enligt följande.

att rekommendera kommunstyrelsen att delvis avslå stadsledningskontorets förslag att därutöver anföra följande:

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Jan Tigerström m.fl. (M) enligt följande.

Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut och anför därutöver följande:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Hanna Wistrand (L) enligt följande.

Att delvis avslå förslaget till beslut och att därutöver anför följande:

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enligt Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska präglade upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Ersätтарыttrande gjordes av Helen Törnqvist (C) enligt följande.

Centerpartiet vill att allt livsmedel som staden köper upp ska vara antibiotikafritt, så att risken för antibiotikaresistens ska minskas.

Centerpartiet delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Flera mindre företag med få anställda har inte kollektivavtal, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal. Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling, vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag.

Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gustav Johansson m.fl. (M) enligt följande.

Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet. Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal. Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Dels riskerar programmet att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet och dels riskerar programmet att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet på ett inkorrekt sätt. Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen. Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är oroväckande och beklagligt. Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Peter Backlund (L) enligt följande.

Att delvis avslå förslaget till beslut.
Att därutöver anföra följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig

stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Lars Jilmstad m.fl. (M) och Vladan Bošković (L) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera

leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Hägersten-Liljeholmen stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Lars Svärd m.fl. (M) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvidits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Bo Arkelsten m.fl. (M) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden

anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt.

Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Helen Jäderlund Eckardt (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Att därutöver anför följande

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i

föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även

stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier och vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt.

Särskilt är detta sant för små företag. Enligt Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos

leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar.

Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Henrik Sjölander m.fl. (M) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden beslutar att avslå förvaltningens förslag till beslut.
2. Stadsdelsnämnden anför därutöver

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsledningskontoret flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Programmet riskerar även att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Delar i programmet är vällovliga men innehåller krav som i praktiken blir mycket svåra att efterleva, exempelvis klausulen om meddelarfrihet för privatanställda då, som förvaltningen också påpekar, den som är i privat tjänst kan drabbas av arbetsrättsliga påföljder om uttalande eller uppgiftslämnande är i strid med anställningsavtalet. I programmet beskrivs att klausulen sänder en viktig signal till entreprenörer.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser "att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi" skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Vi menar att det nya programmet sänder signaler om att det blir krångligare och dyrare för företagare att delta i upphandlingar. En signal som förvisso ligger i linje med den bedömning som Svenskt Näringsliv årligen gör av företagsklimatet i Sverige, där Stockholm 2015 tappar 26 placeringar jämfört med år 2014. Det är små företagen som skapar jobb i Sverige, utan dem stannar Sverige. För att de ska kunna skapa nya jobb behövs enklare regler som fokuserar mer på tillväxt och mindre på krångel. Med de nya komplicerade reglerna riskerar många småföretagare stängas ute från upphandlingar i Stockholm stad.

Vänstermajoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Maria Johansson (L) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden beslutar att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Stadsdelsnämnden anför därutöver följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser "att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi" skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska präglade upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Särskilt uttalande gjordes av Arvid Vikman m.fl. (S), Anders Ödmark m.fl. (MP) och Reijo Kittilä (V) enligt följande.

Staden upphandlar varor och tjänster för mer än 20 miljarder kronor per år. Det gör staden till en av de största upphandlarna i Sverige. Upphandling kan rätt genomfört bidra till stadens vision om ett Stockholm för alla där krav på social, ekologisk, demokratisk och ekonomisk hållbarhet är viktiga beståndsdelar. Det är därför välkommet att Stockholm nu antar ett nytt upphandlingsprogram. Hur upphandlingar genomförs spelar en stor roll för kvaliteten i leveransen av tjänsten eller varan som staden upphandlar. Utgångspunkten för ett nytt program är att höja kvaliteten och när programmet kompletteras med tillämpningsanvisningar så förutsätter vi att dessa blir tydligare på ett antal punkter.

Det är viktigt och välkommet att kraven på social hållbarhet skärps. Det nya programmet ger utrymme för att ställa skärpta krav på bemanning, utbildnings- och kompetensnivå. Villkor och rättigheter för anställda är viktiga beståndsdelar i att värna kvaliteten och avgörande för affärsmässighet och lika villkor för samtliga aktörer. Staden ska givetvis också säkerställa att affärer enbart görs med seriösa aktörer som betalar skatt och i övrigt lever upp till lagar och regler.

Tidsomfattningen för en upphandlad vara eller tjänst måste vara framtagen för att bidra till en god kontinuitet och regelbundna uppföljningar måste ske med fokus på att säkerställa att avtalets intentioner efterlevs. Upphandlingarnas utformning måste också anpassas så att det är möjligt även för mindre aktörer utan egen upphandlingsavdelning att lägga bud och vid varje upphandling bör huvudregeln vara att minst två olika anbudsgivare deltagit.

Den sociala hållbarheten ska säkerställas genom anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal och inom arbetsmiljölagstiftningens område ska tydliggöras att bristande efterlevnad utgör skäl för hävande av avtal. Upphandlingarna ska också bidra till en öppen och inkluderande arbetsmarknad och motverka diskriminering.

Upphandlingarna ska bidra till ekologisk hållbarhet och det är nödvändigt att tillämpningsanvisningarna blir betydligt skarpare och tydligare på denna punkt. Det är inte bara viktigt vilken typ av krav som ställs, utan också hur kraven ställs.

Parkskötsel, HVB-hem och äldreboenden har inte samma miljöpåverkan och det är därför inte rimligt att formulera ska-krav för sådana upphandlingar på samma sätt och sedan förvänta sig att entreprenörerna förstår vad som förväntas av dem. Vill vi leva upp till upphandlingslagstiftningens principer om transparens, likabehandling och proportionalitet måste vi specificera vad vi vill ha i varje enskilt fall. Otydlighet i anbudsunderlagen riskerar att följa med i avtalen och uppföljningen av dessa. Vill vi att en verksamhet sorterar ut sitt avfall på ett visst sätt, att entreprenörerna använder sig av vissa typer av transporter eller att de har en särskilt låg energianvändning måste vi skriva det. Vill vi ställa effektiva miljökrav i en upphandling är det otillräckligt med allmänna hänvisningar till Stockholm stads miljöprogram.

Det demokratiskt hållbara Stockholm förstärks genom att staden ska respektera mänskliga rättigheter. Internationella konventioner ska vara grunden för upphandlingar. Hur allmänhetens insyn ska stärkas behöver tydliggöras och likaså hur intresseorganisationer ska hållas informerade.

För att förhindra brister i verksamheten är det mycket angeläget att meddelarfriheten i samtliga upphandlade tjänster stärks och det är nödvändigt att tillämpningsanvisningarna kompletteras med ett meddelarskydd i väntan på skarpare lagstiftning.

Norrmalms stadsdelsförvaltning

Reservation anfördes av Petra Gardos Ek m.fl. (M) och Maria Karlman Noleryd (L) enligt följande.

att delvis avslå förvaltningens förslag till beslut och därutöver anför följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även

stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt.

Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För Alliansen är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller går längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av Maria Karlman Noleryd (L) enligt följande.

Liberalerna anser att de företag staden och landstinget upphandlar varor och tjänster ifrån ska ta ett socialt ansvar och inte bidra till brott mot de mänskliga rättigheterna.

De mänskliga rättigheterna inkluderar bland annat rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden, rätten till lika lön för lika arbete utan diskriminering, rätten att

bilda och ansluta sig till fackföreningar för att värna sina intressen och rätten till vila och fritid, innefattande skälig begränsning av arbetstiden samt regelbunden betald ledighet.

Detta bör beaktas i stadens såväl som stadsdelsnämndens upphandlingsförfaranden.

Det är juridiskt komplext att ställa sociala krav i upphandlingsprocesser. Det är därför viktigt att de särskilda kontraktsvillkor som omtalas i programmet och som ska ställas när det är ändamålsenligt och möjligt enligt lag, noga övervägs och att konsekvenserna genomlysas så att syftet med att ställa dessa villkor uppnås utan att gå utanför de möjligheter staden har med beaktande av bland annat EU-rätten. Staden bör följa detta arbete noga och sprida goda och mindre goda erfarenheter, för att kvalitetssäkra upphandlingsarbetet.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Benjamin Dousa m.fl. (M) enligt följande.

1. Stadsdelsförvaltningens förslag till beslut avslås
2. Därutöver anföras följande

Nämnden ska inte bryta mot lagen

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgröna majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt. Dessutom är vi emot att policyn för konkurrens och valfrihet ska upphävas.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Kristina Lutz m.fl. (M) och Jesper Svensson (L) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Särskilt oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Särskilt uttalande gjordes av Ewa Larsson m.fl. (MP), Claes Elmgren m.fl. (S) och Tina Kratz (V) enligt följande.

Nytt upphandlingsprogram för staden

Det är välkommet att Stockholm antar ett nytt upphandlingsprogram som förstärker möjligheten att driva samhällsutvecklingen i en hållbar riktning. Hur upphandlingar genomförs spelar en stor roll för social och hållbar utveckling och för kvaliteten i leveransen av själva tjänsten eller varan som staden upphandlar. Utgångspunkt är att höja kvalitén. Det nya programmet ställer skärpta krav på bemanning, utbildnings- och kompetensnivå. Med programmet tydliggörs också att villkor och rättigheter för anställda är viktiga beståndsdelar i att värna kvaliteten och att svensk lagstiftning är det som gäller. Detta är också en avgörande del i att bidra till affärsmässighet och lika villkor mellan olika aktörer. På samma sätt ska staden säkerställa att affärer görs med seriösa aktörer som betalar skatt och i övrigt lever upp till svenska lagar och regler.

Kvaliteten utvecklas i övrigt genom samverkan, bättre avtalsuppföljning och förstärkta insatser för innovationsupphandlingar och främja idéburen verksamhet.

Staden upphandlar varor och tjänster för mer än 20 miljarder kronor per år. Det gör staden till en av de största upphandlarna i Sverige. Upphandling kan rätt genomförd bidra till stadens vision om ett Stockholm för alla där krav på social, ekologisk, demokratisk och ekonomisk hållbarhet blir möjlig.

Den sociala hållbarheten ska tryggas genom anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal för att säkerställa löne- och arbetsvillkor. Inom avtalsområden där efterlevnad av arbetsmiljöbestämmelser bedöms som problematiska ska staden kunna ställa uttryckliga krav på att lagstiftning efterlevs, om inte ska avtal kunna hävas. Upphandlingarna ska bidra till en öppen och inkluderande arbetsmarknad och motverka diskriminering. Det är viktigt och välkommet att kraven på social hållbarhet skärps.

Upphandlingarna ska bidra till ekologisk hållbarhet genom att ange tydliga krav på miljö- och klimathänsyn och där det är möjligt ska krav ställas på exempelvis ekologiska livsmedel, transporter med låg klimatpåverkan samt låg energianvändning. Det är viktigt att upphandlingar utgår från stadens miljöprogram och att ekonomi inte hindrar höga miljö- och klimatkrav.

Det demokratiskt hållbara Stockholm förstärks genom att staden ska respektera mänskliga rättigheter. Internationella konventioner ska vara grunden för upphandlingar. Det är välkommet att allmänhetens insyn stärks med programmet. Likaså att intresseorganisationer ska hållas informerade. För att förhindra brister i verksamheten är det mycket angeläget att meddelarfriheten i sociala tjänster skyddas.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Elisabeth Johnson m.fl. (M) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglade alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och

EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av att teckna ett kollektivavtal.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Ole-Jörgen Persson m.fl. (M) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföra:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska präglа alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och

EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag

Reservation anfördes av Bengt Porseby (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Att därutöver anför följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer att innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter.

Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning, riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet att leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av att det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser "att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi" skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden.

Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska präglade upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande

Särskilt uttalande gjordes av Awad Hersi (MP) m.fl Anna Jonazon m.fl (S) och Rashid Mohammed (V) enligt följande.

Det är välkommet att Stockholm antar ett nytt upphandlingsprogram. Hur upphandlingar genomförs spelar en stor roll för kvaliteten i leveransen av själva tjänsten eller varan som staden upphandlar. Själva utgångspunkten för ett nytt program är att höja kvaliteten. Exempel på detta är att det nya programmet ger utrymme för att ställa skärpta krav på bemanning, utbildnings- och kompetensnivå. Med programmet tydliggörs också att villkor och rättigheter för anställda är viktiga beståndsdelar i att värna kvaliteten. Detta är också en avgörande del i att bidra till affärsmässighet och lika villkor mellan olika aktörer. På samma sätt ska staden säkerställa att affärer görs med seriösa aktörer som betalar skatt och i övrigt lever upp till lagar och regler.

Meddelarfrihet för de anställda är en oerhört viktig säkerhetsventil för att kunna avslöja missförhållanden i offentlig verksamhet. Vi ser med oro på skrivningen om meddelarfrihet i bilaga 3, eftersom den är alldeles för tvetydig. Ett undantag från meddelarfriheten är säkerhet - ett område där man i de flesta fall skulle hävda att det finns ett allmänintresse om det brister. Ett annat av undantagen är information ”som är hemlig enligt lag”.

Detta skulle exempelvis kunna utläsas som en hänvisning till lagen om företagshemligheter, och därmed lägga munkavle på personalen. Vi ser inte att det finns skäl att ytterligare begränsa möjligheten att avslöja missförhållanden i verksamheten bara för att den bedrivs i privat regi. I förslaget anges också att personer i ledande eller därmed jämförlig ställning inte omfattas. Ett sådant generellt undantag gäller inte för ledande personer i offentlig verksamhet, och det finns ingen anledning att undanta chefer i den privata verksamhet som drivs med offentliga medel.

Kvaliteten utvecklas i övrigt genom samverkan, bättre avtalsuppföljning och förstärkta insatser för innovationsupphandlingar.

Staden upphandlar varor och tjänster för mer än 20 miljarder kronor per år. Det gör staden till en av de största upphandlarna i Sverige. Upphandling kan rätt genomfört bidra till stadens vision om ett Stockholm för alla där krav på social, ekologisk, demokratisk och ekonomisk hållbarhet är viktiga beståndsdelar.

Den sociala hållbarheten ska säkerställas genom anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Inom avtalsområden där efterlevnaden av arbetsmiljöbestämmelser bedöms som problematiska ska staden kunna ställa uttryckliga krav på att lagstiftning efterlevs. Upphandlingarna ska bidra till en öppen och inkluderande arbetsmarknad och motverka diskriminering. Det är viktigt och välkommet att kraven på social hållbarhet skärps.

Upphandlingarna ska bidra till ekologisk hållbarhet genom att där det är möjligt ska krav på exempelvis ekologiska livsmedel, transporter med låg klimatpåverkan samt låg energianvändning. Det är viktigt att upphandlingar utgår från stadens miljöprogram.

Det demokratiskt hållbara Stockholm förstärks genom att staden ska respektera mänskliga rättigheter. Internationella konventioner ska vara grunden för upphandlingar. Det är välkommet att allmänhetens insyn stärks med programmet. Likaså att intresseorganisationer ska hållas informerade. För att förhindra brister i verksamheten är det mycket angeläget att meddelarfriheten i sociala tjänster stärks.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Filip Solsjö m.fl. (M) och Anne-Lie Elfvén (L) enligt följande.

Att delvis avslå förslaget till beslut.

Att därutöver anföras följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar. Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enligt Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser ”att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi” skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller går längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Särskilt uttalande gjordes av Anders Göransson m.fl. (S), Erik Malm m.fl. (MP) och Birgitta Sevefjord (V) enligt följande.

Med det nya upphandlingsprogrammet kommer Stockholm som stad kunna verka för att driva utvecklingen framåt i en social, miljömässig, ekonomisk och demokratisk hållbar riktning. Kvalitén är av betydelse för majoriteten – det är när vi ställer krav på bemanning, utbildnings- och kompetensnivå samt när vi stärker och tydliggör villkor och rättigheter för de anställda som vi når ett hållbart Stockholm.

Vi instämmer med förvaltningen att väl avvägda krav på leverantörer och på de varor och tjänster som upphandlas bidrar till ekonomisk och kvalitativ, social, demokratisk samt miljö- och klimatmässig hållbarhet samtidigt som välfärden utvecklas och medborgarnas behov tillgodoses. Vi vill därutöver framhålla vikten av att tillämpningsanvisningarna blir konkreta och tydliga för att implementeringen av programmet ska kunna ske så enkelt som möjligt. Detta är även viktigt då, det är av stor betydelse att arbetet med att garantera att alla delar i programmet efterföljs och att hela staden har en likvärdig hantering i alla upphandlingar.

I nuvarande upphandlingsmodell är möjligheten att ta hänsyn till tidigare insatser och erfarenheter mycket begränsning. Det försvagar incitamenten till ett långsiktigt agerande. Detta är en viktig aspekt att ta hänsyn till i det nya programmet.

Meddelarfrihet för de anställda och efterforskningsförbud för arbetsgivare är ett viktigt instrument för att säkra kvaliteten i offentlig och offentligt upphandlad verksamhet. Det är av väsentlig betydelse för Södermalms stadsdelsnämnd att alla anställda i skattefinansierad verksamhet, offentlig som privat, omfattas av meddelarfrihet och att förbud mot efterforskning efterlevs. Undantag gäller dock för

den delen av verksamheten som skyddas av lagen om skydd av företagshemligheter eller omfattas av tystnadsplikt.

Den sociala hållbarheten ska säkerställas genom anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Inom avtalsområden där efterlevnaden av arbetsmiljöbestämmelser bedöms som problematiska ska staden kunna ställa uttryckliga krav på att lagstiftning efterlevs. Upphandlingarna ska bidra till en öppen och inkluderande arbetsmarknad och motverka diskriminering. Det är viktigt och välkommet att kraven på social hållbarhet skärps.

Upphandlingarna ska bidra till ekologisk hållbarhet genom att där det är möjligt ska krav på exempelvis ekologiska livsmedel, transporter med låg klimatpåverkan samt låg energianvändning. Stockholm stad har en prioriterad inriktning att verksamheternas miljöpåverkan systematiskt ska minskas. Som ett led i det vill vi därför där det är möjligt även premiera anbudsgivare med ett systematiskt miljöarbete.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Johan Nilsson m.fl. (M) och Evy Kjellberg (C) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföra:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrida konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvridits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.

Reservation anfördes av Jan Bressler (L) enligt följande.

1. Att delvis avslå förslaget till beslut.
2. Att därutöver anföra följande.

Hur staden som stor offentlig aktör agerar som upphandlare har en betydande påverkan på näringslivet i Stockholm. Därför är det oroande att majoriteten i föreliggande ärende öppnar för beslut som kommer innebära en stor osäkerhet för stadens leverantörer och riskerar att utesluta mindre aktörer.

Upphandlingar inom Stockholms stad är av stor betydelse såväl för stockholmarna som för de berörda näringsidkarna som levererar tjänster och varor åt staden. Det är ett juridiskt grannliga område som måste hanteras med professionalitet och nogsamhet av samtliga parter och inte göras till föremål för politiska experiment.

Majoritetens förslag till upphandlingsprogram innehåller dock en hel del betänkligheter och oklarheter. Exempelvis flaggar en del av stadens förvaltningar, men även stadsledningskontoret, för att intentionen att staden genom upphandling ska verka för att personer utanför arbetsmarknaden kommer i sysselsättning riskerar att stå i konflikt med kraven på kvalitet och kostnadseffektivitet. Vidare riskerar programmet leda till att krav ställs som direkt eller indirekt reglerar leverantörers övriga verksamheter, vilket i så fall skulle leda till upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det finns också många oklarheter kring hur programmet är förenligt med förslag och upphandlingskriterier som vänstermajoriteten tidigare har yrkat på i upphandlingsärenden. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande hänvisar till den så kallade vita jobb-modellen men det framgår inte exakt vad som menas med modellen

och därför inte i vilken mån den är förenlig med programmet. Tjänsteutlåtandet måste dessutom tolkas som att frågan om hur avtalsvillkoren ska följas upp regleras i tillämpningsanvisningarna. Med tanke på frågans politiska vikt hade det varit önskvärt att avtalsuppföljningen hade reglerats i programmet.

Samma osäkerhet som rör vita jobb-modellens förenlighet med programmet gäller också för förslag om strikt ansvar för underleverantörer och krav på att entreprenörer ska följa stadens personalpolicy.

Det som dock är mest oroande är att programmet som helhet kommer att göra det krångligare och dyrare för företag att alls delta i stadens upphandlingar.

Redan idag uppger många företag att det är svårt att delta i offentliga upphandlingar, bland annat på grund av det tar för lång tid och är för krångligt. Särskilt är detta sant för små företag. Enlig Företagarna deltar därför enbart ca 25 procent av småföretagen idag i offentliga upphandlingar. Att stadsledningskontoret anser "att mindre företag och idéburen sektors deltagande i upphandlingar inte alltid kan underlättas/främjas utan att detta är en av flera avvägningar som ska göras i en upphandlingsstrategi" skickar en oroväckande signal om att detta inte är ett prioriterat område för majoriteten.

För oss liberaler är det viktigt att de krav som ställs i varje enskild upphandling inte är irrelevanta eller gå längre än vad som behövs för att uppnå syftet med upphandlingen. Krav som försvårar eller rent av omöjliggör deltagande för många företag är enbart till en stor nackdel för staden. Det riskerar att leda till färre anbud, sämre konkurrens och mindre mångfald. Det är inget som gynnar vare sig stockholmarna, staden eller företagen. Tyvärr riskerar detta program att gå just i den riktningen, genom att förslaget kommer göra det ännu svårare för framför allt de mindre företagen att delta i stadens upphandlingar, när kraven bara blir fler och upphandlingarna mer komplicerade.

Stockholms stad ska alltid motverka fusk, svartjobb och ekonomiska oegentligheter, samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för medarbetare hos leverantörer som staden anlitar. Seriösa aktörer får aldrig missgynnas för att de tar sitt arbetsgivaransvar på fullaste allvar. Uppgiften att kontrollera att våra avtal följs är så viktig att den ska utföras av stadens egna tjänstemän eller utav av staden anlitate oberoende organ. Rättssäkra arbetsförhållanden, transparenta upphandlingsmodeller och konkurrens på lika villkor ska prägla upphandlingar i Stockholms stad. Men upphandlingsprogrammet får inte utformas så att seriösa aktörer utestängs genom att upphandlingarna blir allt för krångliga och resurskrävande.

Särskilt uttalande gjordes av Majvi Andersson m.fl.(S), Viktor Morawski m.fl. (MP) och Emelie Roxby Schüsseleder (V) enligt följande.

Stockholm stad upphandlar varor och tjänster för mer än 20 miljarder kronor per år. Det gör staden till en av de största upphandlande myndigheterna i Sverige. Upphandling kan rätt genomfört bidra till stadens vision om ett Stockholm för alla där krav på social, ekologisk, demokratisk och ekonomisk hållbarhet är viktiga beståndsdelar.

Vi vill driva en samhällsutveckling i hållbar riktning och välkomnar därför att Stockholm antar ett nytt program för upphandling och inköp. Hur upphandlingar och

inköp genomförs spelar en stor roll för kvaliteten i leveransen av den tjänst eller den vara som köps in. Själva utgångspunkten för ett nytt program är att höja kvaliteten i det som handlas upp av staden i en hållbar riktning. Exempel på detta är att det nya programmet ger utrymme för att ställa skärpta krav på bemanning, utbildnings- och kompetensnivå. Med programmet tydliggörs också att villkor och rättigheter för anställda är viktiga beståndsdelar i att värna kvaliteten. Detta är också en avgörande del i att bidra till affärsmässighet och lika villkor mellan olika aktörer. På samma sätt ska staden säkerställa att affärer görs med seriösa aktörer som betalar skatt och i övrigt lever upp till lagar och regler.

Kvaliteten kan även höjas genom mer samverkan, bättre avtalsuppföljning och förstärkta insatser för innovationsupphandlingar. När det gäller samverkan är det viktigt att fler upphandlingar genomförs stadsövergripande. Både för att minska kostnaderna för administration men också för att skapa förutsättningar för bättre avtal genom större volymer. En bra princip kan vara att om en upphandling ska göras med fler än en nämnd så ska upphandlingen samordnas med servicenämnden. Upphandlingar som är nämndspecifika är det rimligt att varje nämnd ansvarar för på egen hand.

Skrivningarna om miljö och ett klimatsmart Stockholm i förslaget till upphandlingsprogram är för svaga. Argumenten för att inte ha egna miljökrav utan endast använda de redan framtagna är för defensivt. Staden som en stor köpare måste kunna gå före och inte bara hålla sig till de redan framtagna kriterierna. Det saknas även en tydlig ambition i miljöarbetet. Målsättningen bör rimligen vara att samtliga upphandlingar ska ha relevanta miljökrav om det inte är uppenbart olämpligt. Nu saknas dessvärre skrivningar om detta i förslaget till program.

Det är positivt att namnet på programmet inkluderar både upphandling och inköp och inte som tidigare endast upphandling. Detta ligger helt i linje med utvecklingen inom området. Det är märkligt att bara hälften av stadens upphandlingar genomförs digitalt. Här behöver utvecklingen gå snabbare. Det är dock positivt med en tydligare upphandlingsorganisation där ansvariga personer finns i varje nämnd.

Den sociala hållbarheten ska säkerställas genom anställningsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Inom avtalsområden där efterlevnaden av arbetsmiljöbestämmelser bedöms som problematiska ska staden kunna ställa uttryckliga krav på att lagstiftning efterlevs. Upphandlingarna ska bidra till en öppen och inkluderande arbetsmarknad och motverka diskriminering. Det är viktigt och välkommet att kraven på social hållbarhet skärps.

Upphandlingarna ska bidra till ekologisk hållbarhet genom att där det är möjligt ska krav på exempelvis ekologiska livsmedel, transporter med låg klimatpåverkan samt låg energianvändning. Det är viktigt att upphandlingar utgår från stadens miljöprogram.

Det demokratiskt hållbara Stockholm förstärks genom att staden ska respektera mänskliga rättigheter. Internationella konventioner ska vara grunden för upphandlingar. Det är välkommet att allmänhetens insyn stärks med programmet. Likaså att intresseorganisationer ska hållas informerade.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Therese Carlborg m.fl. (M) och ledamoten Mimmi Deljerud Engholm (L) enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden avslår förvaltningens förslag till beslut.
2. Samt därutöver anföras:

Kommunstyrelsen har i budget för 2015 fått i uppdrag att ta fram ett nytt program för upphandling och inköp för Stockholms stad samt att revidera tidigare beslutad policy om konkurrens och valfrihet.

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att motverka fusk och svartjobb samt att säkerställa goda arbetsvillkor för de leverantörer av varor och tjänster som staden anlitar, antingen direkt eller genom upphandlade företag. Seriösa aktörer, rättssäkra arbetsförhållanden och konkurrens på lika villkor ska prägla alla stadens upphandlingar.

Däremot ställer vi oss ytterst tveksamma till att skärpa användningen av krav på kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor i de upphandlingar där detta är tillämpligt. Detta mot bakgrund av bland annat rådande upphandlingslagstiftning och EU-rätten. Det strider också mot EU:s grundläggande principer att vid offentlig upphandling kräva att en leverantör ska vara bunden av eller teckna ett kollektivavtal. Stadsdelsförvaltningen påpekar i sitt tjänsteutlåtande att EU-rätt inte ger utrymme att ställa krav på att en leverantör har kollektivavtal.

Vi noterar att stadsdelsförvaltningen, liksom stadsledningskontoret, flaggar för tveksamheter och komplikationer gällande förslaget till program för upphandling och inköp. Att programmet riskerar att stå i konflikt med krav på kvalitet och kostnadseffektivitet. Att programmet riskerar att direkt eller indirekt reglera leverantörers övriga verksamhet, vilket kan resultera i upphandlingsfel och påföljande överklagandeprocesser.

Det är redan idag en utmaning att upphandla verksamheter och insatser utan att riskera att snedvrیدا konkurrensen. Många företag uppger redan idag att det finns svårigheter att delta i offentliga upphandlingar och att de därför avstår. Vi ser också att flera mindre företag med få anställda inte har kollektivavtal idag, även om de erbjuder arbetsvillkor som är lika bra som – eller bättre än – kollektivavtal.

Med det här förslaget finns en stor risk att ännu färre småföretag har möjlighet eller vill medverka vid en upphandling. Vilket inte är en bra grund för jobbtillväxten eller staden då de flesta nya jobb växer fram i små företag. Dessutom riskerar det att hämma konkurrensen om endast ett fåtal större aktörer mäktar med att lämna anbud på offentliga upphandlingar. Det är sammantaget en utveckling som inte gynnar vare sig medborgarna, de upphandlande myndigheterna eller företagen.

Den rödgrönrosa majoriteten tar dessvärre med detta ärende ett stort steg bort från den grundläggande tanken med lagen om offentlig upphandling. Istället slår de in på en väg som riskerar att leda till ett läge där Stockholms stads upphandlingar snedvidits till något som används för att uppnå politiska ändamål. Det är djupt oroväckande och beklagligt.

Ska Stockholm stärka företagande är det inte den rätta vägen att göra det krångligare och dyrare att delta vid upphandlingar, som dessutom ställer orimliga krav

som går stick i stäv med lagstiftning och den svenska modellen. Vi ställer oss därför avvisande till programmets förslag.